

Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2013 v České republice

Úřad vlády ČR, 2014

Obsah

Úvod	5
1. Mezinárodní a evropská dimenze prosazování rovných příležitostí žen a mužů	5
1.1. Organizace spojených národů	5
1.2. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	7
1.3. Světové ekonomické fórum	7
1.4. Rada Evropy	8
1.5. Evropská Unie	10
2. Institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v České republice	14
2.1. Oddělení rovných příležitostí žen a mužů MPSV	14
2.2. Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2013	14
2.3. Projekt Optimalizace institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v ČR	15
2.4. Materiály předkládané vládě ČR	16
2.5. Posuzování materiálů předkládaných na jednání vlády ČR z hlediska dopadů na rovnost žen a mužů	16
2.6. Semináře a školení	16
2.7. Činnost v rámci EU	17
2.8. Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů	17
2.9. Resortní koordinátorky a koordinátoři rovných příležitostí žen a mužů („gender focal points“)	21
2.10. Veřejný ochránce práv	21
2.11. Zmocněnkyně vlády pro lidská práva	22
2.12. Kraje a obce	23
2.13. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR a rovnost žen a mužů	23
2.14. Senát Parlamentu ČR a rovnost žen a mužů	24
2.15. Legislativní změny v roce 2013 s dopadem na rovnost žen a mužů	24
3. Rovné příležitosti žen a mužů v mocenských a rozhodovacích pozicích	25
3.1. Politika	25
3.2. Státní správa	28
3.3. Obchodní společnosti	30
3.4. Justice	31
4. Rovné příležitosti žen a mužů na trhu práce a v podnikání	32
4.1. Zaměstnanost a nezaměstnanost žen a mužů v roce 2013	32
4.2. Muži a ženy ve věku 50+ na trhu práce	33
4.3. Ženy samoživitelky/muži samoživitelé na trhu práce	34
4.4. Migrantky a migranti na trhu práce	35
4.5. Zdravotně postižené osoby na trhu práce	35
4.6. Gender pay gap (Rozdíl v odměňování žen a mužů)	36
4.7. Důchody	36
4.8. Činnost Úřadů práce a Státního úřadu inspekce práce ČR	37
4.9. Rekvalifikace	37
4.10. Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost	38
4.11. Podpora podnikání žen	38
5. Sladění pracovního, soukromého a rodinného života	39
5.1. Flexibilní formy práce a jejich podpora ze strany státu	39
5.2. Služby péče o děti a předškolní vzdělávání	40
5.3. Návrh Zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině	41
5.4. Další aktivity v oblasti péče o děti a vzdělávání	41
5.5. Problematika pečujících osob z hlediska rovnosti žen a mužů	42
6. Výchova, vzdělávání, výzkum a rovné příležitosti žen a mužů	43
6.1. Horizontální a vertikální segregace školství dle pohlaví	43

6.2.	Genderové rozdíly ve studijních výsledcích dívek a chlapců.....	44
6.3.	Rovnost žen a mužů ve výzkumu a vysokém školství	45
7.	Důstojnost a integrita žen	46
7.1.	Domácí násilí.....	46
7.2.	Obchodování s lidmi.....	51
7.3.	Znásilnění	52
8.	Zdraví, reprodukční zdraví a porodní péče	54
8.1.	Sterilizace v rozporu s právem	54
8.2.	Péče v souvislosti s porodem.....	55
9.	Rovné příležitosti žen a mužů ve vnějších vztazích.....	55
9.1.	Transformační a rozvojová spolupráce.....	55
10.	Další aktuální témata	56
10.1.	Rovnost žen a mužů a ochrana životního prostředí	56
10.2.	Rovnost žen a mužů v dopravě a infrastruktuře	57
10.3.	Genderové aspekty stárnutí	58
10.4.	Mrzačení ženských pohlavních orgánů	60
10.5.	Sociální začleňování a rovnost žen a mužů	60
11.	Horizontální témata	62
11.1.	Muži a rovnost žen a mužů.....	62
11.2.	Potírání genderových stereotypů	66
11.3.	Rovnost žen a mužů v médiích.....	677
12.	Role nestátních subjektů, sociálních partnerů, akademické obce a občanské společnosti v prosazování rovných příležitostí žen a mužů	688
12.1.	Nestátní neziskové organizace.....	688

Seznam použitých zkratek

CAHVIO – Výbor pro prevenci a boj s násilím na ženách a domácím násilím
CDDH - Řídící výboru pro lidská práva
CDEG – Řídící výbor Rady Evropy pro rovnost žen a mužů
CEDAW – Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen
CSW – Komise OSN pro postavení žen
CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČCE – Českobratrská církev evangelická
ČMKOS – Českomoravská konfederace odborových svazů
ČR – Česká republika
ČSSD – Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ – Český statistický úřad
EIGE – Evropský institut pro rovnost žen a mužů
EPSCO – Rada EU pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele
EU – Evropská unie
GEC - Komise pro genderovou rovnost
GRECO - Skupina států proti korupci
IKSP – Institut pro kriminologii a sociální prevenci
KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy
KZP – Koncepce zahraniční politiky ČR
MKS – Mezíresortní koordinační skupina pro oblast boje proti obchodování s lidmi
MMS – Mezíresortní monitorovací skupina
MO – Ministerstvo obrany
MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠp – Ministerstvo spravedlnosti
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV – Ministerstvo vnitra
MZ – Ministerstvo zdravotnictví
MZV – Ministerstvo zahraničních věcí
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
NAP DN – Národní akční plán prevence domácího násilí
ODS – Občanská demokratická strana
OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OP LZZ – operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OSN – Organizace spojených národů
OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí
Pakt 2011 – 2020 – Pakt pro rovnost žen a mužů na období 2011 – 2020
RKS MPSV - Resortní koordinační skupiny MPSV
RPR – Rada pro reklamu
SANEP - Středisko analýz a empirických průzkumů
SOÚ AV ČR, v.v.i - Sociologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i.
Strategie 2010 – 2015 – Strategie pro rovnost žen a mužů 2010 – 2015
SDEU – Soudní dvůr Evropské unie
SKPV - služba kriminální policie a vyšetřování
SZÚ – Státní zdravotní ústav
VŠCHT – Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
VV – Věci veřejné
WEF – Světové ekonomické fórum
WHO – Světová zdravotnická organizace

Úvod

Tato Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2013 v České republice poskytuje souhrnný přehled toho, co se v oblasti rovnosti žen a mužů odehrálo v roce 2013, a to jak v České republice, tak také na půdě EU i v mezinárodním kontextu. Jedná se o zprávu, která je zpracovávána každoročně a která obsahuje nejenom aktuální informace o tom, jak jednotlivé resorty naplňovaly úkoly, jež jim jsou od roku 1998 ukládány vládou ČR, ale mapuje také to, k jakým významným událostem došlo v oblasti neziskového sektoru, v důležitých mezinárodních institucích, v akademické, v Kanceláři Veřejné ochránkyně práv i jinde.

1. Mezinárodní a evropská dimenze prosazování rovných příležitostí žen a mužů

1.1. Organizace spojených národů

1.1.1. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen a Výbor pro odstranění diskriminace žen

V roce 2013 pokračovala činnost Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen (dále jako „Výbor CEDAW“) zaměřená na výklad Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination of Women, dále jako „Úmluva CEDAW“) prostřednictvím institutu tzv. všeobecných doporučení. V uplynulém roce Výbor CEDAW vydal všeobecná doporučení k odstranění diskriminace žen v oblasti manželství a rodinných vztahů (čl. 16 Úmluvy CEDAW)¹ a k postavení žen v prevenci konfliktů, konfliktních a post-konfliktních situacích².

Ve svém všeobecném doporučení k otázce postavení žen v oblasti manželství a rodinných vztahů Výbor CEDAW mj. zopakoval své dřívější výzvy k zákazu polygamních manželství, dále upozornil na nepříznivou situaci vdov v některých signatářských státech Úmluvy CEDAW, a proto vyzval ke zrovnoprávnění postavení ovdovělých mužů a žen.

Ve všeobecném doporučení k postavení žen v prevenci konfliktů, konfliktních a post-konfliktních situacích Výbor CEDAW signatářským státům doporučil, aby zajistily dodržování Úmluvy CEDAW i ze strany všech nestátních aktérů, kteří vyvíjejí své aktivity mimo území domovského státu, a nad kterými vykonávají signatářské státy kontrolu. Výbor CEDAW dále doporučil signatářským státům, aby odmítly jakékoli snižování úrovně ochrany práv žen z důvodu ústupků vůči nestátním aktérům, jako jsou teroristické skupiny, soukromé osoby nebo ozbrojené skupiny.

V uplynulém roce se na půdě Výboru CEDAW uskutečnily dvě všeobecné rozpravy, a to k tématu přístupu žen ke spravedlnosti (18. února 2013) a k tématu postavení žen žijících na venkově (7. října 2013). Všeobecné rozpravy slouží zpravidla jako odborná platforma pro identifikaci problémových oblastí v rámci vymezeného tématu a následnou formulaci všeobecného doporučení. V rámci všeobecné rozpravy k přístupu žen ke spravedlnosti (čl. 2 a čl. 15 Úmluvy CEDAW) byly identifikovány genderově specifické překážky, kterým ženy často čelí. Jedná se zejména o nedostatečné finanční zdroje a ekonomickou závislost na svých manželech, diskriminační praktiky v rámci policejních a justičních orgánů či působení genderových stereotypů. Zdůrazněna byla rovněž problematika vícečetné diskriminace z důvodu pohlaví a příslušnosti k etnické menšině či zdravotního postižení.³ Druhá všeobecná rozprava se věnovala problematice nerovného postavení žen žijících ve venkovských oblastech (čl. 14 Úmluvy CEDAW). Přestože tyto ženy tvoří jednotnou skupinu, často čelí podobným problémům ve vztahu k přístupu ke zdrojům (jako je voda, půda či přírodní zdroje), potravě, důstojnému ubytování, vzdělání, informacím, technologiím či zdravotním a sociálním službám. Signatářské státy Úmluvy CEDAW by při jejím uplatňování měly tyto specifika žen žijících ve venkovských

¹http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/29&Lang=en

²http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/30&Lang=en

³<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/AccessToJustice.aspx>

oblastech zohledňovat a usilovat o odstraňování překážek, které jim brání realizovat jejich lidská práva.⁴

1.1.2. UN Women

Činnost agentury UN Women se v uplynulém roce soustředila zejména na podporu zvýšení účasti žen v rozhodovacích procesech, zvyšování ekonomické nezávislosti žen, potírání násilí na ženách a dívkách, vyšší zastoupení žen v rozhodování o otázkách souvisejících s mírem a post-konfliktními situacemi a na institucionální a strategické zabezpečení politiky rovnosti žen a mužů.⁵

V červenci 2013 byla generálním tajemníkem OSN Ban Ki-moonem jmenována novou ředitelkou agentury UN Women Phumzile Mlambo-Ngcuka z Jižní Afriky. Ve funkci ředitelky UN Women nahradila Michelle Bachelet, která tuto pozici vykonávala od založení UN Women v červenci 2010.⁶

Nadále pokračovala iniciativa COMMIT, která vyzývá členské státy OSN k přijetí opatření k prevenci a potírání genderově podmíněného násilí. Během roku 2012 a 2013 se k iniciativě přihlásilo celkem 61 zemí a také EU, které se zavázaly ke konkrétním krokům zaměřeným na boj s genderově podmíněným násilím.⁷ ČR k těmto zemím dosud nepatří.

ČR v roce 2013 (stejně jako v roce 2012) bohužel neposkytla UN Women žádný dobrovolný příspěvek, z nichž je činnost UN Women financována. Naproti tomu k největším dárcům v uplynulém roce patřily Velká Británie (19,534 mil. USD), Švédsko (19,327 mil. USD), Norsko (16,239 mil. USD), Finsko (15,837 mil. USD) a Dánsko (10,553 mil. USD).⁸

1.1.3. Komise OSN pro postavení žen

57. zasedání Komise OSN pro postavení žen (Commission on the Status of Women, dále jako „CSW“) se uskutečnilo ve dnech 4. až 15. března 2013. Prioritním tématem bylo odstranění a prevence všech forem násilí na ženách a dívkách. Jako revizní téma, které navazovalo na konsenzuální závěry z 53. zasedání CSW, bylo zvoleno rovné sdílení zodpovědností, včetně péče v kontextu HIV/AIDS mezi muži a ženami.

Delegaci České republiky na 57. zasedání CSW vedl náměstek ministryně práce a sociálních věcí Jan Dobeš. MPSV ve spolupráci se Stálou misí ČR při OSN v New Yorku v rámci zasedání uspořádalo seminář s názvem „Zkušenosti při implementaci akčních plánů prevence domácího a genderově podmíněného násilí“. Seminář proběhl 7. března 2013 za účasti norské nevládní organizace Alternative til Vold (Alternativa násilí), agentury UN Women a republik Peru a Zambie. Na semináři zazněly příklady dobré praxe v oblasti prevence a potírání domácího násilí a násilí na ženách ze zemí z různých světových regionů. Uspořádání semináře rovněž přispělo k posílení spolupráce s organizací Alternative til Vold, která bude partnerem Úřadu vlády ČR v rámci realizace projektu financovaného z Norských fondů.⁹ Semináře se zúčastnilo více než 80 odborníků a odbornic z různých zemí světa.

Výstupem každoročních zasedání CSW jsou tzv. konsenzuální závěry, které představují souhrn doporučení adresovaných členským státům OSN v rámci vymezeného tématu. Během 57. zasedání CSW byly přijaty konsenzuální závěry k odstranění a prevenci všech forem násilí na ženách a dívkách.¹⁰ Konsenzuální závěry vyzývají členské státy mimo jiné k využívání všech

⁴ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/RuralWomen.aspx>

⁵ <http://www.unwomen.org/~media/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2013/6/UNwomen-AnnualReport2012-2013-en%20pdf.pdf>

⁶ Michelle Bachelet odchod z pozice ředitelky UN Women oznámila v březnu 2013 z důvodu kandidatury v prezidentských volbách v Chile (pozici prezidentky Chile zastávala již v letech 2006 – 2010), ve kterých v prosinci 2013 uspěla se ziskem 62 % hlasů.

⁷ <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/take-action/commit>

⁸ <http://www.unwomen.org/~media/Headquarters/Attachments/Sections/Partnerships/Donor%20Countries/2013%20Government%20Core%20Contributions%20pdf.pdf>

⁹ http://www.mpsv.cz/files/clanky/14817/TZ_080313b.pdf

¹⁰ [http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw57/CSW57_Agreed_Conclusions_\(CSW_report_excerpt\).pdf](http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw57/CSW57_Agreed_Conclusions_(CSW_report_excerpt).pdf)

relevantních zdrojů mezinárodního práva k potírání násilí na ženách a dívkách, přijímání komplexních akčních plánů pro prevenci tohoto násilí, uplatňování hlediska rovnosti žen a mužů ve všech legislativních aktech a vládních strategiích a dokumentech v této oblasti a k alokaci dostatečných finančních a lidských zdrojů pro podporu ženských nestátních organizací působících v této oblasti. Konsensuální závěry dále členským státům OSN v obecnější rovině doporučují zvýšit rozpočtové investice do oblasti podpory rovnosti žen a mužů, podporovat vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích a posílit mezinárodní spolupráci v oblasti potírání násilí na ženách a dívkách.

Paralelně k zasedání CSW probíhalo rovněž zasedání Meziparlamentní unie, kterého se zúčastnili poslanec Jan Kubata a poslankyně Vlasta Parkanová. Prioritním tématem zasedání Meziparlamentní unie, bylo rovněž odstranění a prevence všech forem násilí na ženách a dívkách.

1.2. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jako „OECD“) v minulém roce navázala na své předchozí aktivity v oblasti podpory rovnosti žen a mužů¹¹ a v květnu 2013 Ministerská rada OECD přijala Doporučení k genderové rovnosti ve vzdělávání, zaměstnání a podnikání (dále jako „Doporučení OECD“). Doporučení OECD vycházejí ze závěrečné zprávy s názvem Genderová rovnost ve vzdělávání, zaměstnání a podnikání, která byla publikována v květnu 2012.¹²

V oblasti vzdělávání obsahuje doporučení OECD návrhy opatření vedoucí mj. k zajištění vzdělávání k odstraňování genderových stereotypů, podpoře dívek ke studiu technických oborů, rozvoji čtenářské gramotnosti u chlapců či zvyšování společenského povědomí o negativních dopadech genderových stereotypů ve výchově a vzdělávání.

Doporučení OECD v oblasti zaměstnání se vztahují především k podpoře sladění pracovního a soukromého života (včetně zajištění dostupnosti služeb péče o malé děti), vyhrazení části rodičovské dovolené pro muže, podpoře rovnoměrného rozložení ohodnocení za placenou a neplacenou práci mezi muži a ženami, anebo ke zlepšení postavení a sociální podpory tzv. neformálních pracovníků a pracovníků. OECD v této oblasti rovněž doporučuje zavedení dobrovolných cílů pro podporu diverzity ve vedení obchodních společností, přijetí opatření (např. kvót) pro zvýšení zastoupení žen v rozhodovacích pozicích veřejné správy a podporu iniciativ zaměřených na vyrovnanou účast žen a mužů v politickém rozhodování.

V rámci zvýšení míry podnikatelských aktivit žen OECD doporučuje systematicky odstraňovat překážky, kterým ženy při zahajování podnikání čelí, a podporovat dostupnost financování začínajících podnikatelských aktivit žen.

1.3. Světové ekonomické fórum

Světové ekonomické fórum (dále jako „WEF“) každoročně vydává zprávu s názvem Globální genderové rozdíly (Global Gender Gap), která sestavuje žebříček zemí dle dosažené úrovně rovnosti žen a mužů – tzv. Globální index genderových rozdílů (Global Gender Gap Index). Tradičně se úroveň rovnosti žen a mužů v jednotlivých zemích kvantifikuje v rámci čtyř oblastí – ekonomiky, vzdělávání, zdravotnictví a politického rozhodování.

Zpráva Globální genderové rozdíly v roce 2013 zařadila Českou republiku na 83. příčku indexu z celkového počtu 136 hodnocených zemí a nadále tak pokračoval relativní pokles úrovně rovnosti žen a mužů v ČR (oproti roku 2007 ČR poklesla o 19 příček).¹³ ČR tradičně dosahuje vysokého umístění v rámci rovnosti žen a mužů v oblasti zdravotnictví a vzdělávání. Naopak z hlediska ekonomické rovnosti žen a mužů a vyrovnaného zastoupení žen a mužů v politickém rozhodování patří ČR k výrazně podprůměrným zemím OECD (v oblasti zastoupení žen a mužů v politickém rozhodování se z evropských zemí hůře než ČR umístily pouze Malta, Maďarsko

¹¹ Blíže viz Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2012

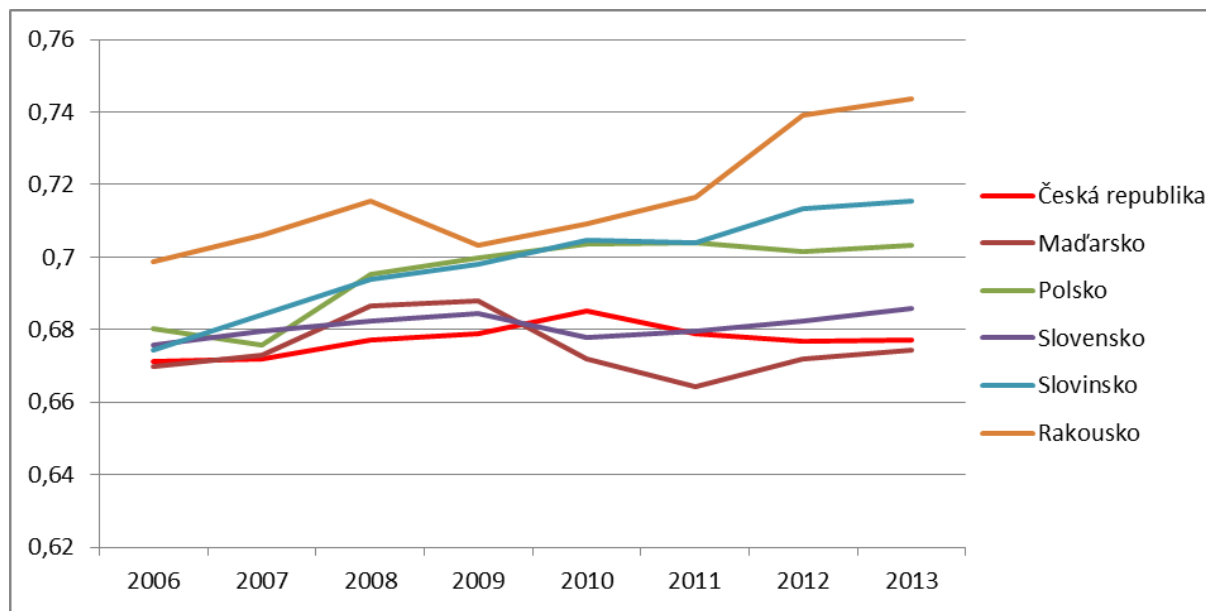
¹² Blíže viz OECD, *Gender Equality In Education, Employment and Entrepreneurship: Final Report To The MCM 2012*. 2012. [online] [cit. 2013-18-03] URL: <<http://www.oecd.org/els/family/50423364.pdf>>.

¹³ http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf

a Albánie). Poměrně špatné výsledky ČR potvrzuje i skutečnost, že ve srovnání regionu střední Evropy dosahuje ČR v rámci indexu po Maďarsku druhé nejnižší absolutní hodnoty (viz graf níže).

Nejvyšší úrovně rovnosti žen a mužů dlouhodobě dosahují země severní Evropy (Island, Finsko, Norsko a Švédsko), Filipíny, Irsko a Nový Zéland. Naopak na chvostu žebříčku se tradičně umísťují některé země jihozápadní Asie (Jemen, Sýrie, Pákistán, Írán) a subsaharské Afriky (Čad, Mauretánie, Pobřeží slonoviny).

Graf č. 1 Global gender gap index 2006 – 2013

1.4. Rada Evropy

1.4.1. Komise Rady Evropy pro genderovou rovnost

Agendu rovnosti žen a mužů v rámci Rady Evropy má v gesci Komise pro genderovou rovnost (Gender Equality Commission, dále jako „GEC“), která je od roku 2012 poradním orgánem Řídícího výboru pro lidská práva (Steering Committee for Human Rights).

GEC se schází pravidelně dvakrát ročně – v roce 2013 se uskutečnila zasedání GEC ve dnech 10. – 12. dubna 2013 a 13. – 15. listopadu 2013. Na svém dubnovém zasedání se GEC zabývala zejména přípravou Strategie Rady Evropy pro genderovou rovnost na léta 2014 – 2017 (dále jako „Strategie RE pro genderovou rovnost“), přípravou zadávací dokumentace k proveditelnosti studie o rovném přístupu žen ke spravedlnosti, aktivitami Rady Evropy ve vztahu k prevenci násilí na ženách v souvislosti s procesem ratifikace Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí.¹⁴ Listopadové jednání GEC bylo zaměřeno mj. na problematiku institucionálního zabezpečení agendy genderové rovnosti v rámci struktur Rady Evropy, na spolupráci na přípravě doporučení Výboru ministrů Rady Evropy k uplatňování genderového mainstreamingu ve sportu a na implementaci doporučení Výboru ministrů k genderové rovnosti v médiích.

¹⁴

[http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/EQUALITY/02_GenderEqualityProgramme/GEC/GEC_3/Documents/Report/GEC\(2013\)RAP%201_en.pdf](http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/EQUALITY/02_GenderEqualityProgramme/GEC/GEC_3/Documents/Report/GEC(2013)RAP%201_en.pdf)

1.4.2. Strategie Rady Evropy pro genderovou rovnost

Výbor ministrů Rady Evropy přijal na svém zasedání dne 6. listopadu 2013 Strategii Rady Evropy pro genderovou rovnost na léta 2014 – 2017 (dále jako „Strategie RE“).¹⁵ Ve svém projevu u příležitosti přijetí Strategie RE generální tajemník Rady Evropy Thorbjørn Jagland připomněl, že je důležité uplatňovat perspektivu genderové rovnosti v činnosti všech 28 řídicích výborů zřízených při Radě Evropy. Rovněž ocenil úspěchy GEC při prosazování rovnosti žen a mužů a při zvyšování zájmu členských států o tuto agendu.¹⁶ Strategie RE vymezuje aktivity Rady Evropy v oblasti podpory rovnosti žen a mužů v pěti tematických cílech:

- potírání genderových stereotypů a sexismu,
- prevence a potírání násilí na ženách,
- zajištění rovného přístupu žen ke spravedlnosti,
- dosažení vyrovnané účasti žen a mužů v politických a veřejných rozhodovacích procesech,
- uplatňování genderového mainstreamingu ve všech politikách a opatřeních.

1.4.3. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí

Jedním z nejdůležitějších výstupů činnosti Rady Evropy v oblasti rovnosti žen a mužů v posledních letech bylo přijetí Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (dále jako „Istanbulská úmluva“), která byla členskými státy k podpisu otevřena v květnu 2011. Istanbulská úmluva je prvním mezinárodněprávním nástrojem specificky zaměřeným na prevenci a potírání genderově podmíněného násilí. Istanbulská úmluva vstoupí v platnost poté, co ji ratifikuje 10 států (z nichž 8 musí být členskými státy Rady Evropy). Během roku 2013 ratifikace proběhla v 7 zemích a celkový počet států, které Istanbulskou úmluvu ratifikovaly, vzrostl na 8.¹⁷ ČR dosud Istanbulskou úmluvu nepodepsala. Usnesením vlády ČR ze dne 15. května 2014 č. 348 bylo Ministerstvu spravedlnosti uloženo v termínu do 30. 6. 2014 připravit podklady k podpisu a ratifikaci Istanbulské úmluvy.

1.4.4. Doporučení Rady Evropy

Další oblastí, které se Rada Evropy v rámci agendy rovnosti žen a mužů věnovala, byla genderová rovnost v médiích. Výbor ministrů Rady Evropy na svém zasedání dne 10. července 2013 přijal doporučení CM/Rec(2013)1 k genderové rovnosti a médiím. V tomto doporučení Výbor ministrů zdůraznil roli médií při prosazování rovnosti žen a mužů a vyzval členské státy k přijetí právního rámce, který by zaručil dodržování principu lidské důstojnosti a zákazu diskriminace na základě pohlaví v rámci mediálního vysílání. Výbor ministrů rovněž doporučil členským státům podporovat osvětové iniciativy a aktivity zaměřené na potírání genderových stereotypů v médiích. Mediálním společnostem doporučení navrhuje přijmout samoregulační opatření k podpoře genderově nestereotypního zobrazování žen a mužů, podporovat vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích v médiích a odstraňovat sexistickou reklamu, jazyk a mediální obsah.¹⁸

1.4.5. Další aktivity Rady Evropy

Ve dnech 4. – 5. července 2013 Rada Evropy ve spolupráci s nizozemským ministerstvem vzdělávání, kultury a vědy uspořádala v Amsterdamu konferenci s názvem „Média a obraz žen“.

¹⁵

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2105977&Site=COE&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

¹⁶

http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/EQUALITY/02_GenderEqualityProgramme/GEC/GEC_4/Documents/S_G_GenderEqualityCommission_Speech.pdf

¹⁷ V roce 2013 Istanbulskou úmluvu ratifikovaly Albánie, Rakousko, Bosna a Hercegovina, Itálie, Černá Hora, Portugalsko a Srbsko. Turecko Istanbulskou úmluvu ratifikovalo již v roce 2012.

¹⁸

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2087343&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Cílem konference bylo zvýšit povědomí médií a veřejnosti o otázkách genderové rovnosti v médiích, vést diskusi o slučitelnosti principů svobody projevu a rovnosti žen a mužů a přispět k výměně dobré praxe v oblasti realizace strategií zaměřených na potírání genderových stereotypů. Konference se rovněž věnovala otázce informačních technologií a jejich vlivu na rovnost žen a mužů. V rámci konference byla prezentována příručka Rady Evropy s názvem „Ženy a žurnalistika“, která slouží jako návod k odstraňování genderových stereotypů v médiích a k podpoře vyváženého zobrazování žen a mužů.¹⁹

Dalším tématem, kterému se Rada Evropy v uplynulém roce intenzivně věnovala, byly genderové aspekty korupce. Skupina států proti korupci při Radě Evropy (dále jako „GRECO“) ve spolupráci se Senátem Parlamentu ČR a Ministerstvem spravedlnosti uspořádala 13. prosince 2013 v Praze mezinárodní konferenci s názvem „Genderové dimenze korupce“.²⁰ Cílem konference bylo zvýšit povědomí států GRECO o specifickém vlivu korupce na ženy a muže a o výzkumech zaměřených na genderově specifické aspekty korupce. Konference se zúčastnili členky a členové parlamentů, zástupkyně a zástupci justice, místních samospráv, občanských společností i mezinárodních organizací.²¹ Rakouský výzkum prezentovaný na konferenci například ukázal, že riziko korupce je vyšší ve skupinách složených převážně z mužů a že zvýšení zastoupení žen v prostředí náchylném ke korupci by mohlo mít pozitivní dopad na riziko korupce.²²

1.5. Evropská Unie

1.5.1. Zpráva o pokroku v rovnosti žen a mužů v roce 2013

Stejně jako v předchozích letech vydala Evropská komise pravidelnou Zprávu o pokroku v rovnosti žen a mužů v roce 2013 (dále jako „Zpráva o pokroku“), která je přílohou Zprávy o uplatňování Charty EU o základních právech.²³ Zpráva o pokroku obsahuje vyhodnocení vývoje rovnosti žen a mužů v rámci EU v následujících oblastech: rovná ekonomická nezávislost, stejná odměna za stejnou práci a práci stejné hodnoty, rovnost v rozhodovacích procesech, rovnost žen a mužů ve vnějších vztazích a oblast důstojnost, integrity a genderově podmíněného násilí. Obecně Zpráva o pokroku uvádí, že ve většině ze sledovaných oblastí došlo v uplynulém roce k pozitivnímu vývoji. Tento pokrok byl však často nerovnoměrný a v mnoha oblastech pomalý. Zpráva o pokroku mj. konstatuje, že při zachování současného tempa by k naplnění cíle Strategie Evropa 2020, dosáhnout 75 % míry zaměstnanosti žen, došlo za téměř 30 let. Ještě déle, téměř 50 let, by dle předpokladů trvalo odstranění rozdílů v odměňování žen a mužů (viz následující graf).

¹⁹ http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/women_media/WomenandJournalistsFirst.pdf

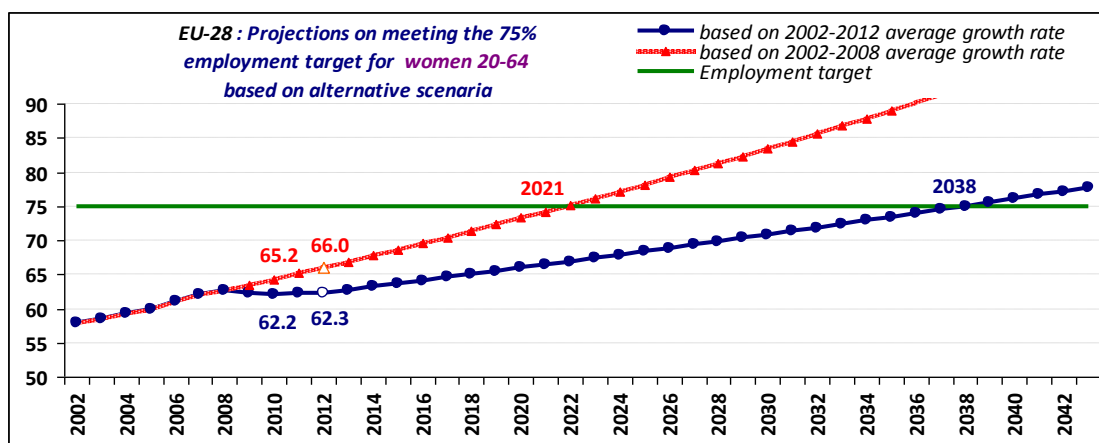
²⁰ <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/Gender/SpeechesEN.asp>

²¹ Za Českou republiku vystoupila Helena Lišuchová, vedoucí delegace ČR při GRECO z Ministerstva spravedlnosti.

²² <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/Gender/Speeches&Inputs/4Matthias%20Kopetzky%20Austria%20Compatibility%20Model.pdf>

²³ Bliže viz http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/com_2014_224_en.pdf

Graf č. 2 Projekce naplnění cíle 75 % míry zaměstnanosti žen ve věku 20-64 let²⁴

1.5.2. Odborné studie Evropské komise

V roce 2013 vydala Evropská komise celkem 8 studií, které se přímo týkají oblasti rovnosti žen a mužů:

- Služby péče o děti školního věku – komparativní analýza 33 zemí²⁵;
- Genderové rozdíly na trhu práce u mladých pracovníků a pracovnic²⁶;
- Barcelonské cíle: rozvoj zařízení péče o mladé děti v Evropě²⁷;
- Genderové rozdíly v penzích v EU²⁸;
- Role mužů v rovnosti žen a mužů – evropské strategie a poznatky²⁹;
- Dopad ekonomické krize na situaci žen a mužů a na politiku genderové rovnosti³⁰;
- Ženy a muži ve vedoucích pozicích v Evropské unii³¹;
- Posudek k iniciativě EU k mrzačení ženských pohlavních orgánů³².

V loňském roce rovněž proběhla revize plnění Strategie EU pro rovnost žen a mužů na léta 2010 – 2015 (dále jako „Strategie EU“). Jejím výstupem je zpráva s názvem „Střednědobá revize Strategie EU pro rovnost žen a mužů“ (dále jako „Střednědobá revize“).³³ Střednědobá revize vyhodnocuje dosavadní plnění všech 24 klíčových opatření uvedených ve Strategii EU. Pozitivně jsou hodnoceny zejména aktivity Evropské komise zaměřené na potírání genderové podmíněného násilí (mj. přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu, a zahájení osvětových aktivit za účelem prevence mrzačení ženských pohlavních orgánů) a aktivity určené k podpoře vyrovnaného zastoupení žen a mužů v ekonomických rozhodovacích pozicích (příprava směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady/nevýkonnými členy správní rady společností kotovaných na burzách a o souvisejících opatřeních). Výzvou nadále zůstává snižování rozdílů v odměňování žen a mužů a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve vnějších vztazích.

²⁴ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/swd_2014_142_en.pdf

²⁵ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/130910_egge_out_of_school_en.pdf

²⁶ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/131121_starting_fragile_website_en.pdf

²⁷ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/130531_barcelona_en.pdf

²⁸ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/131118_pension_gap_report_en.pdf

²⁹ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/130424_final_report_role_of_men_en.pdf

³⁰ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/130522_crisis_report_en.pdf

³¹ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_balance_decision_making/131011_women_men_leadership_en.pdf

³² Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/opinions_advisory_committee/131024_fgm_final_opinion_en.pdf

³³ Blíže viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/strategy_women_men/131011_mid_term_review_en.pdf

1.5.3. Aktivity irského předsednictví Radě EU

Irské předsednictví probíhalo v první půlce roku 2013. Ve dnech 29. – 30. dubna 2013 se v rámci irského předsednictví Radě EU uskutečnila konference s názvem Zapojení žen do ekonomiky a agenda Strategie Evropa 2020 (Women's Economic Engagement and the Europe 2020 Agenda).³⁴ Cílem konference bylo diskutovat o různých nástrojích naplňování cíle Strategie Evropa 2020 týkajícího se dosažení 75 % míry zaměstnanosti žen a mužů. Konference mj. zdůraznila ekonomické přínosy vyplývající z odstraňování překážek, které ženám brání ke vstupu či návratu na trh práce. Konference se rovněž věnovala podpoře podnikání žen a možnostem podpory vyrovnaného zastoupení žen a mužů v ekonomických rozhodovacích pozicích.

Během irského předsednictví přijala Rada EU dne 21. května 2013 závěry k podpoře role žen v rozhodovacích procesech v médiích.³⁵ Závěry vycházejí ze zprávy Evropského institutu pro rovnost žen a mužů (dále jako „EIGE“) s názvem Podpora genderové rovnosti v rozhodovacích pozicích v mediálních společnostech (blíže viz níže) a členské státy vyzývají mj. k podpoře mediálních společností k přijímání opatření za účelem sladění pracovního a soukromého života svých zaměstnanců a zaměstnankyň, zvážení financování projektů zaměřených na roli žen v médiích či potírání genderových stereotypů v médiích prostřednictvím osvětových kampaní.

1.5.4. Aktivity litevského předsednictví Radě EU

Litva převzala předsednictví v druhé půlce roku 2013. V rámci litevského předsednictví Radě EU byla uspořádána konference s názvem Genderová rovnost de facto jako příspěvek k dosažení cílů Strategie Evropa 2020: efektivita institucionálních mechanismů (Gender Equality de facto as a Contribution to Reaching Europe 2020 targets: the Effectiveness of Institutional Mechanisms). Konference navazovala na prioritu litevského předsednictví v oblasti rovnosti žen a mužů, kterou byly institucionální mechanismy pro zajištění genderové rovnosti (kritická oblast H Pekingské akční platformy). Účastníci a účastnice konference mj. sdíleli příklady dobré praxe v oblasti nastavení vnitrostátních mechanismů k podpoře rovnosti žen a mužů.

V návaznosti na aktivity litevského předsednictví a zprávu EIGE s názvem Efektivita institucionálních mechanismů pro podporu genderové rovnosti (blíže viz níže) přijala Rada EU dne 10. prosince 2013 závěry k efektivitě institucionálních mechanismů pro podporu žen a genderové rovnosti.³⁶ Závěry připomínají, že opatření zaměřené na podporu rovnosti žen a mužů hrají zásadní roli pro dosažení hospodářského růstu, prosperity a zvyšování konkurenceschopnosti. Členským státům závěry mj. doporučují, aby uplatňovaly princip genderového mainstreamingu (včetně hodnocení dopadů regulace na rovnost žen a mužů) napříč všemi vládními opatřeními a politikami a aby přijímaly a implementovaly strategie rovnosti žen a mužů s jasně vymezenými cíli a měřitelnými indikátory.

1.5.5. Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE)

Zásadní náplní činnosti EIGE bylo v roce 2013 zpracovávání odborných zpráv sloužících jako podklad pro formulaci závěrů Rady EU v rámci implementace Pekingské akční platformy. V roce 2013 zpracoval EIGE zprávy s názvem Podpora genderové rovnosti v rozhodovacích pozicích v mediálních společnostech (dále jako „Zpráva rozhodovací pozice v médiích“)³⁷ a Efektivita institucionálních mechanismů pro podporu genderové rovnosti (dále jako „Zpráva institucionální mechanismy“)³⁸.

³⁴ <http://www.eu2013.ie/media/eupresidency/content/documents/Conference-Concept-Note.pdf>

³⁵ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/137546.pdf

³⁶ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/139978.pdf

³⁷ <http://eige.europa.eu/content/document/advancing-gender-equality-in-decision-making-in-media-organisations-report>

³⁸ <http://eige.europa.eu/content/document/effectiveness-of-institutional-mechanisms-for-the-advancement-of-gender-equality>

Zpráva rozhodovací pozice v médiích se soustředí na zhodnocení účasti žen v mediálních společnostech a jejich zastoupení na jednotlivých úrovních vedení, popis legislativního rámce vztahujícího se k účasti žen v médiích a sběr a analýzu relevantních dat.

Součástí Zprávy rozhodovací pozice v médiích je i návrh několika indikátorů pro kritickou oblast „J“ Pekingské akční platformy (Ženy a média):

- poměr zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích v rámci vybraných mediálních společností v EU,
- poměr zastoupení žen a mužů v radách vybraných mediálních společností v EU,
- opatření přijímaná v rámci vybraných mediálních společností za účelem podpory genderové rovnosti.

Tyto indikátory byly přijaty jako součást závěrů Rady EU ze dne 21. května 2013 k podpoře role žen v rozhodovacích procesech v médiích.

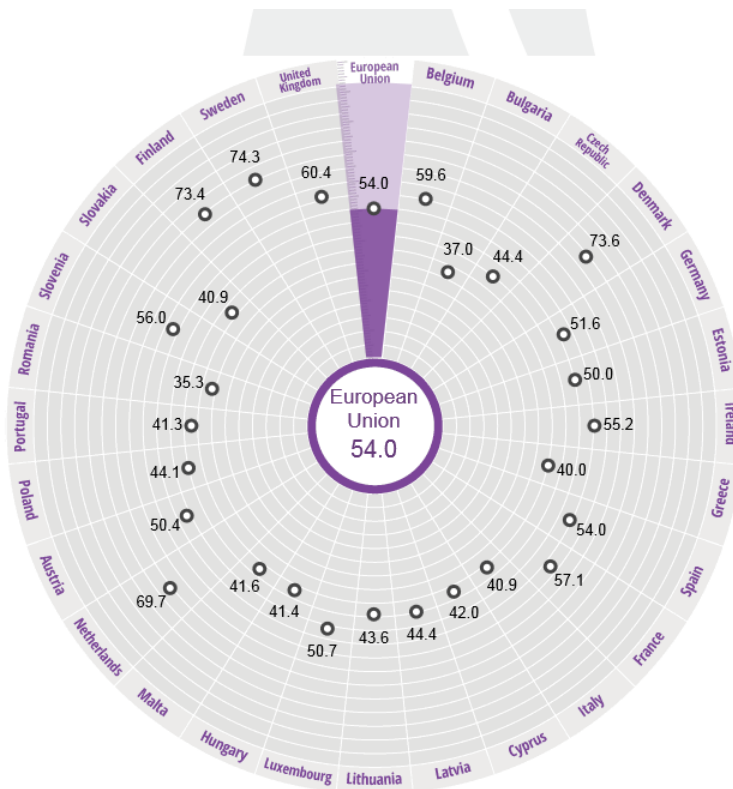
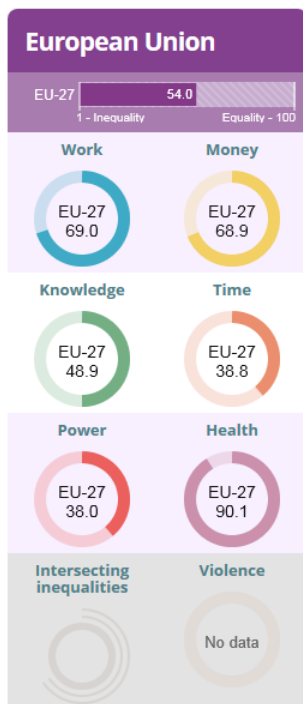
Zpráva institucionální mechanismy při hodnocení naplňování kritické oblasti „H“ Pekingské akční platformy vychází z dotazníku, který byl použit při vypracování zprávy finského předsednictví Radě EU z roku 2006 (data byla sbírána v roce 2005). Zpráva institucionální mechanismy obsahuje komparativní data, která jsou schopná popsat změny, ke kterým došlo v jednotlivých členských státech EU v oblasti institucionálního zabezpečení politiky rovnosti žen a mužů v roce 2012 oproti roku 2005. Nad rámec dosavadních indikátorů v této oblasti Zpráva institucionální mechanismy navrhuje další indikátor, a to sběr a šíření statistik členěných dle pohlaví.

Cílem tohoto indikátoru by mělo být měření dostupnosti statistik členěných dle pohlaví jako nástroje efektivního využívání principu genderového mainstreamingu. Navržený indikátor byl schválen v rámci závěrů Rady EU dne 10. prosince 2013 k efektivitě institucionálních mechanismů pro podporu žen a genderové rovnosti.

Důležitou činností EIGE v roce 2013 bylo dokončení práce na Indexu genderové rovnosti (Gender Equality Index, dále jako „GEI“). Představení GEI proběhlo na konferenci dne 13. června 2013 v Bruselu. Cílem GEI je komplexní kvantifikace úrovně genderové rovnosti v jednotlivých členských státech EU v následujících oblastech: práce, peníze, znalosti, čas, moc a zdraví.³⁹ Na základě subindikátorů v rámci těchto oblastí je definován celkový index, který kvantifikuje úroveň rovnosti žen a mužů v EU. V roce 2013 byl průměr EU v GEI 54 (přičemž dosažení rovnosti žen a mužů vyjadřuje skóre 100). ČR za průměrem poměrně výrazně zaostávala s celkovým dosaženým skóre 44. Nejvyššího skóre (a tedy nejvyšší úrovně genderové rovnosti ve sledovaných oblastech) dosáhly Švédsko (74,3) a Dánsko (73,6). Naopak nejnižší míru rovnosti žen a mužů dle GEI vykazují Rumunsko (35,3) a Bulharsko (37,0).

³⁹ <http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index>

Index

2. Institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v České republice

2.1. Oddělení rovných příležitostí žen a mužů MPSV

Agenda rovnosti žen a mužů v ČR spadala od 1. prosince 2011 pod oddělení (dříve „referát“) rovných příležitostí žen a mužů MPSV (dále jako „Oddělení“), kam se přesunula z Úřadu vlády ČR. Oddělení plní zároveň funkci sekretariátu Rady a jejích výborů a pracovní skupiny. Díky zahájení realizace projektu Optimalizace institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v ČR (dále též jako „projekt Optimalizace“) v březnu 2013 se podařilo navýšit personální kapacitu Oddělení o dalších pět osob, z toho dvě na částečný pracovní úvazek. Také díky tomu došlo k obnově činností Oddělení, které musely být z důvodu předchozí nedostatečné personální kapacity omezeny, například jsou lépe sledovány materiály v procesu vnějšího připomínkového řízení, došlo k lepšímu provázání a prohloubení činnosti jednotlivých výborů a pracovní skupiny, je lépe podchycena aktivita směrem k veřejnosti (např. zveřejňování informací o činnosti Oddělení na internetových stránkách MPSV), a dochází k aktivnější spolupráci s neziskovým a akademickým sektorem, či s resortními koordinátorkami a koordinátory. Díky navýšení personální kapacity Oddělení se také lépe daří v oblasti mezinárodní spolupráce, v udržování kontaktů a v přenosu zkušeností s prosazováním rovnosti žen a mužů ze zahraničí. Ve spolupráci s výbory se také podařila vypracovat a předložit Radě celá řada důležitých podnětů (viz kapitola 1.2.). Nutno však dodat, že navýšení personálních sil v Oddělení je vyřešeno pouze dočasně, a to z důvodu omezeného trvání projektu Optimalizace.

2.2. Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2013

Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže (dále též jako „Priority“) jsou dosud základním koncepčním a strategickým dokumentem v oblasti rovnosti žen a mužů na úrovni vlády ČR. Jedná se o dokument, který je každoročně schvalován vládou ČR, jehož součástí je jednak zpráva o rovnosti žen a mužů v předchozím kalendářním roce, a také seznam úkolů pro jednotlivé resorty na daný kalendářní rok (či delší období), které jsou označovány jako tzv. Aktualizovaná opatření. Pro to, aby byly Priority úspěšně naplňovány, jsou zapotřebí dostatečné kapacity na straně subjektů, jež mají jejich plnění a monitoring na starosti, a také relevance a kontinuita ukládaných úkolů a v neposlední řadě vůle k jejich naplňování.

Usnesením vlády ČR ze dne 15. května 2013 č. 348 vláda ČR vzala na vědomí Souhrnnou zprávu o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2012 a schválila Aktualizovanou opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže na rok 2013. V usnesení se počítá také se vznikem strategie pro zabezpečení rovnosti žen a mužů v ČR. Po vytvoření této strategie budou Priority sloužit jako nástroj implementace strategie. (viz níže v kapitole 2.3.).

2.3. Projekt Optimalizace institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v ČR

Oddělení bylo kromě svých standardních činností v roce 2013 řešitelem projektu Optimalizace institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v ČR. Projekt, který je spolufinancován z prostředků OP LZZ⁴⁰, bude probíhat do 30. června 2015 a reaguje na současnou situaci v oblasti rovnosti žen a mužů v ČR, kde nadále přetrvává řada problémů, jako je nízká zaměstnanost žen v porovnání se zaměstnaností mužů, nízká míra využívání flexibilních forem práce, velké bariéry návratu matek malých dětí na trh práce, významný rozdíl v odměňování žen a mužů (tzv. gender pay gap), nízké zastoupení žen v rozhodovacích pozicích a mnohé další. Základním cílem projektu je vytvoření efektivních nástrojů a politik na podporu rovnosti žen a mužů především na úrovni vlády ČR. Ve spolupráci s nově ustavenou expertní skupinou vzniká v rámci projektu strategický dokument rovnosti žen a mužů v ČR, který stanoví hlavní cíle a opatření v oblasti podpory rovnosti žen a mužů ve střednědobém horizontu, a vytvoří rámec pro Priority, pomocí kterých budou následně strategické cíle a opatření naplňovány.

Projekt byl v roce 2013 představen mnohým subjektům institucionálního zabezpečení rovnosti žen a mužů v ČR (Radě, výborům a pracovní skupině, Kanceláři veřejného ochránce práv apod.), neziskovému a akademickému sektoru, zástupkyním a zástupcům samosprávy (zejména skrze výbory a pracovní skupinu) i dalším relevantním aktérům (Byznys pro společnost, Česká televize, Český rozhlas). Všichni byli zároveň vyzváni ke spolupráci.

Protože pro výkon agendy rovnosti žen a mužů je zásadní kooperace všech subjektů, které se jí na institucionální úrovni zabývají, je jedním z cílů projektu Optimalizace jejich lepší vzájemná informovanost, dostatečné odborné i personální kapacity a prohlubování povědomí o genderových nerovnostech. Projekt je proto zaměřen také na optimalizaci činnosti Rady a jejích čtyř výborů a pracovní skupiny, stejně jako resortních koordinátorek a koordinátorů a dalších relevantních osob.

V rámci projektu Optimalizace vznikne také jednotná metodika pro hodnocení dopadů na rovnost žen a mužů v materiálech předkládaných vládě ČR. V roce 2013 probíhal veřejný výběr na její zpracování. Průběžně také dochází k revizi sběru statistických dat v genderové oblasti. Za tím účelem bylo v projektu vytvořeno neformální partnerství s Českým statistickým úřadem. Projektový tým vychází při své činnosti především z dobré praxe v rámci Evropské unie - v rámci projektu proto bylo uzavřeno mezinárodní partnerství s Federálním kancléřstvím Rakouska a s Ministerstvem práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky. Do konce realizace projektu je plánováno uspořádat sedm workshopů a dvě konference s mezinárodní účastí.⁴¹

⁴⁰ Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost je jedním z programů Evropského sociálního fondu ČR v období let 2007 – 2013. Je zaměřený na snižování nezaměstnanosti prostřednictvím aktivní politiky trhu práce, profesního vzdělávání, dále na začleňování sociálně vyloučených obyvatel zpět do společnosti, zvyšování kvality veřejné správy a mezinárodní spolupráci v uvedených oblastech. Více dostupné [online] [cit. 2014-10-04] na URL: <<http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz>>.

⁴¹ Více informací o projektu je k dispozici [online] [cit. 2014-15-05] na URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/15888>> nebo na stránkách Evropského sociálního fondu: <<http://www.esfcr.cz/projekty/optimalizace-institucionalniho-zabezpeceni-rovnynych?highlightWords=optimalizace+institucion%C3%A1ln%C3%ADho>>.

2.4. Materiály předkládané vládě ČR

Během roku 2013 předložilo Oddělení vládě ČR celkem tři materiály:

a) Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2013

Usnesením vlády ČR ze dne 15. května 2013 č. 348 k Souhrnné zprávě o plnění priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2012 vzala vláda na vědomí Souhrnnou zprávu o plnění priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2012 a uložila členům vlády, zmocněnkyni vlády pro lidská práva a předsedkyni Českého statistického úřadu zabezpečit plnění opatření obsažených v Aktualizovaných opatřeních pro rok 2013, která tvořila nedílnou součást tohoto materiálu.

b) Výroční zpráva Rady za rok 2012

Oddělení ve spolupráci s Radou zpracovalo Výroční zprávu Rady za rok 2012. Vládě ČR byla Výroční zpráva předložena k informaci na jejím jednání dne 5. června 2013.

c) Souhrnná zpráva za rok 2012 o plnění Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014

Souhrnná zpráva za rok 2012 byla zpracována Ministerstvem vnitra ve spolupráci s MPSV, zejména Oddělením a také Výborem DN. Zprávu vzala vláda ČR na vědomí usnesením ze dne 8. ledna 2014 č. 31 a uložila členu vlády, v jehož působnosti je Rada, vypracovat ve spolupráci s místopředsedou vlády a ministrem vnitra NAP DN na období po roce 2014, a předložit jej vládě ČR ke schválení, a to do 31. prosince 2014. K obsahu Souhrnné zprávy o plnění Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011 až 2014.

2.5. Posuzování materiálů předkládaných na jednání vlády ČR z hlediska dopadů na rovnost žen a mužů

V roce 2013 bylo zintenzivněno připomínkování legislativních i nelegislativních materiálů (v návaznosti na Jednací řád vlády, který požaduje zhodnocení dopadů na rovnost žen a mužů⁴²) předkládaných vládě ČR z hlediska jejich dopadů na rovnost žen a mužů, na kterém se pravidelně podílely dvě zaměstnankyně Oddělení. V rámci projektu Optimalizace byly také sledovány nedostatky připomínkového procesu a navržena doporučení, která by se měla projevit v připravované Metodice hodnocení dopadů materiálů předkládaných vládě ČR do oblasti rovnosti žen a mužů.

2.6. Semináře a školení

V roce 2013 se v rámci agendy rovnosti žen a mužů uskutečnilo několik tematicky zaměřených odborných seminářů. Dne 26. dubna 2013 uspořádalo MPSV ve spolupráci s platformou Byznys pro společnost⁴³ kulatý stůl k otázce podpory vyššího zastoupení žen v rozhodovacích pozicích v oblasti byznysu. Na setkání proběhla diskuze o zastoupení žen ve vedení obchodních společností v ČR v návaznosti na návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady/nevýkonnými členy správní rady společností kotovaných na burzách a o souvisejících opatřeních ze dne 16. listopadu 2012 (více viz kapitola 3.)

Ve dnech 4. – 15. března 2013 se zúčastnila česká delegace 57. zasedání CSW, které se konalo v sídle OSN v New Yorku. Prioritním tématem tohoto zasedání byla eliminace a prevence všech forem násilí páchaného na ženách a dívkách. Dne 7. března 2013 MPSV společně se Stálou misí České republiky při OSN v New Yorku a ve spolupráci se Stálými misemi Zambie a Peru, s norskou nevládní organizací Alternativa násilí a s agenturou UN Women uspořádalo

⁴² Viz čl. IV Jednacího řádu vlády dostupný [online] [cit. 2014-11-04] na URL: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/dokumenty/jednaci-rad-vlady-91200/>.

⁴³ Byznys pro společnost je největší odborná platforma firem pro sdílení a šíření principů společenské odpovědnosti firem (CSR) a udržitelného podnikání v ČR. Jednou z oblastí zájmu této platformy je podpora diverzity ve firmách – za tímto účelem byl v roce 2013 vytvořen návrh na Memorandum diverzita 13+ o podpoře rovných příležitostí na pracovním trhu a aktivním uplatňování principu genderové vyváženosti, ke kterému se připojila řada významných firem. Více dostupné [online] [cit. 2014-11-04] na URL: <http://www.byznysprospolecnost.cz/diverzita-2013-.html> >

doprovodnou akci s názvem "Zkušenosti při implementaci akčních plánů prevence domácího a genderově podmíněného násilí", která byla zaměřena na otázky boje proti násilí na ženách a především na výměnu zkušeností v oblasti prevence.⁴⁴

Dne 22. května 2013 uspořádal Politický výbor spolu s Podvýborem Ústavně právního výboru pro lidská práva Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a s nevládní organizací Fórum 50 % na půdě Poslanecké sněmovny seminář s názvem „Kvóty jako nástroj pozitivní akce“. Během semináře proběhla i diskuze zástupců a zástupkyň politických stran o opatřeních přijímaných za účelem podpory vyrovnaného zastoupení žen a mužů v politice. Této diskuzi se zúčastnili zástupci a zástupkyň ČSSD, KDU-ČSL, KSČM, LIDEM a Strany zelených, jež vzájemně sdíleli informace o příkladech dobré praxe z jejich politických stran. Shodli se na několika faktorech důležitých pro dosažení vyššího zastoupení žen v politice - jde zejména o otevřenost politických stran vůči novým členkám a odstraňování překážek, které ženám brání v proniknutí do vyšších pozic v rámci politické strany. Pomoci mohou opatření zaměřená na sladění stranického a soukromého života a platformy zaměřené na podporu síťování žen. Důležitá je rovněž podpora angažovanosti žen v rámci vnitrostranických struktur a jejich umisťování na přední místa kandidátních listin. Zásadní roli také sehrávají média, která ve velké míře formují veřejný diskurz a často reprodukuje stereotypy o rolích mužů a žen.

V rámci projektu Optimalizace proběhly v roce 2013 zatím čtyři workshopy - konkrétně ve dnech 6. srpna, 13. - 14. listopadu, 25. listopadu a 5. - 6. prosince. Dva byly mezinárodního charakteru a týkaly se tvorby vnitrostátních strategií rovnosti žen a mužů a sdílení zkušeností se slovenskými a rakouskými partnerkami projektu Optimalizace. Zbylé dva workshopy byly zacílené na prohloubení spolupráce s resortními koordinátorkami a koordinátory rovných příležitostí žen a mužů, konkrétně šlo o seznámení se s cíli projektu, mírou jejich zapojení do klíčových aktivit projektu a o diskuzi nad revizí sběru genderově relevantních statistických dat napříč resorty.

2.7. Činnost v rámci EU

Nadále pokračovala činnost pracovní podskupiny pro rovné příležitosti žen a mužů (dále jako „Pracovní podskupina RKS“) v rámci Resortní koordinační skupiny MPSV (dále jako „RKS MPSV“). Pracovní podskupina RKS projednávala návrhy instrukcí a dalších materiálů, které jsou následně předkládány RKS MPSV. Rovněž v rámci RKS MPSV Oddělení připomínkovalo různé výstupy ČR vůči EU, které spadají do gesce MPSV. Pracovní podskupina RKS se v roce 2013 zabývala zejména návrhem Instrukce pro jednání Pracovní skupiny pro sociální otázky (dále jako „PSSO“) k projednávání „*Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady/nevýkonnými členy správní rady společností kotovaných na burzách a o souvisejících opatřeních*“, a dále návrhem Instrukce pro jednání PSSO k dalšímu projednávání „*Návrhu závěrů Rady k efektivitě institucionálních mechanismů pro podporu žen a rovnosti žen a mužů*“.

Oddělení v roce 2013 nadále zastupovalo ČR v různých odborných orgánech a institucích Evropské unie. Jednalo se o následující:

- Skupina na vysoké úrovni pro genderový mainstreaming (*High Level Group on Gender Mainstreaming*), v níž zastává členství Lucia Zachariášová a Radan Šafařík;
- Poradní výbor pro rovné příležitosti žen a mužů (*Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men*), jehož členkou je Lucia Zachariášová a
- poradní sbor EIGE, kde ČR zastupují Pavla Špondrová a Radan Šafařík (jako alternát).

2.8. Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů

Rada se v roce 2013 sešla třikrát, a sice 8. ledna, 13. května a 12. září. Během roku došlo v důsledku obměny členek a členů vlády ČR ke změnám ve složení Rady, a to na postu předsedy, resp. předsedkyně Rady, kdy v polovině roku vystřídal Ludmilu Müllerovou ve funkci ministryně práce a sociálních věcí František Koniček. Ke změnám došlo i na postech některých dalších

⁴⁴ Tiskovou zprávu MPSV a fotogalerii z této akce lze nalézt [online] [cit. 2014-11-04] pod odkazem URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/14816>>.

členek a členů (náměstků/náměstkyň či vrchních ředitelů/ředitelek za jednotlivé resorty). S rezignací na svou funkci zmocněnkyně pro lidská práva 17. října 2013 přestala být Monika Šimůnková také místopředsdkyní Rady.

Rada během roku 2013 projednávala a vyhodnocovala Priority za rok 2012 a projednávala Priority na rok 2013. Dále také vyhodnocovala svou činnost, činnost svých výborů a pracovní skupiny a projednávala jejich plán práce na rok 2013. Průběžně také projednávala podněty výborů, projednávala a schválila Výroční zprávu o činnosti Rady za rok 2012 a podpořila vznik nové pracovní skupiny pro porodnictví ustavenou při Ministerstvu zdravotnictví a vyzvala toto ministerstvo, aby do pracovní skupiny přizvalo také zmocněnkyni pro lidská práva. Dále iniciovala vznik pracovní skupiny Rady, která se bude rovněž zabývat tématem porodnictví, a to ve vztahu k rovnosti žen a mužů a vyjádřila podporu k podniknutí aktivních kroků k zabránění diskriminace žen v rámci porodnictví a porodních asistentek. Podpořila vznik samostatného dotačního programu pro nestátní neziskové organizace pro oblast rovných příležitostí žen a mužů pro rok 2014, schválila Souhrnnou zprávu za rok 2012 o plnění Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014, a konečně doporučila přijmout opatření, která by umožnila optimalizovat personální kapacitu oddělení rovného zacházení Kanceláře veřejného ochránce práv.⁴⁵

2.8.1. Výbor pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů

Jednání Výboru pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů se v roce 2013 uskutečnila ve dnech 28. února, 30. května, 1. října a 3. prosince. V loňském roce se Výbor zabýval zejména těmito tématy:

- optimalizací personálního zajištění agendy rovnosti žen a mužů na úrovni institucí;
- zhodnocením možností financování agendy rovnosti žen a mužů v rámci dotační politiky;
- zhodnocením sběru dat a statistik v oblasti rovnosti žen a mužů;
- spoluprací na tvorbě strategie rovnosti žen a mužů na roky 2014 – 2020.

Výbor doporučil sekretariátu Rady zařazení člena či členky Rady nebo některého z jejích výborů do pracovní podskupiny RKS. Na základě tohoto podnětu se dne 1. září 2013, kdy byl podnět Radou přijat, stala novou členkou této pracovní podskupiny RKS členka Rady Pavla Špondrová. Výbor rovněž doporučil sekretariátu Rady pravidelně zařazovat na program jednání Rady bod obsahující informace o agendě rovnosti žen a mužů projednávané v rámci EU, což je sekretariátem průběžně plněno. Výbor dále inicioval zřízení samostatného dotačního programu pro nestátní neziskové organizace pro oblast rovnosti žen a mužů pro rok 2014, a pro lepší informovanost v oblasti čerpání finančních zdrojů na projekty podporující rovnost žen a mužů začaly být na jednání pravidelně zvány zástupkyně Nadace OSF ČR, jejíž programovou oblastí je také program „Dejme (že)nám šanci“ podporující rovné příležitosti žen a mužů v pracovním i osobním životě a dále prevenci a pomoc obětem domácího násilí v ČR. Program je financován z Norských fondů. Na základě podnětu Institucionálního výboru bylo také zahájeno jednání o posílení personální kapacity oddělení rovného zacházení Kanceláře veřejného ochránce práv. Usnesení týkající se této otázky bylo Radou přijato dne 19. prosince 2013. Výbor také v daném roce otevřel diskuzi k rozšíření pozice koordinátorky či koordinátora rovných příležitostí žen a mužů na další instituce a úrovně veřejné správy, a hodlá v této oblasti pokračovat. Na základě této iniciativy však již došlo k některým dílčím úspěchům. Například byla určena koordinátorka rovných příležitostí žen a mužů na Úřadu vlády ČR. Výbor se v roce 2013 zabýval také otázkami revize sběru genderově relevantních statistických dat napříč resorty a toto téma se přesunulo dále do plánu práce v roce 2014, kde se mu bude hlouběji věnovat, také ve spolupráci s odbornými garantkami projektu Optimalizace.⁴⁶

⁴⁵ Záznamy z jednání Rady jsou dostupné [online] [cit. 2014-11-04] na URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/12156>>.

⁴⁶ Bližší informace o Institucionálním výboru a záznamy z jeho jednání jsou dostupné [online] [cit. 2014-15-05] na URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/12158>>.

2.8.2. Výbor pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života

Jednání Výboru pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života se v roce 2013 uskutečnila ve dnech 21. února, 10. června, 11. září a 19. prosince. V roce 2013 se Výbor zabýval zejména těmito tématy:

- diskusí nad problematikou předškolní péče o děti;
- zhodnocením návrhu zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů;
- přípravou semináře ke sladění pro rok 2014, diskusí nad možnými tématy;
- seznámením se s informacemi o zasedání 57. CSW v New Yorku;
- seznámením se s problematikou otázky péče jako neplacené práce a šedé ekonomiky.

Výbor se v roce 2013 zabýval možnostmi státní i soukromé předškolní péče o děti a dále se také soustředil na analýzu stávajícího stavu nabídky flexibilních forem práce. V průběhu druhé poloviny roku 2013 Výbor rozeslal mezi zástupce vybraných zaměstnavatelů, zaměstnanců a dalších institucí⁴⁷ dotazníky, které si kladly za cíl analyzovat současný stav využití institutu „vážné provozní důvody“ obsaženého v § 241 odst. 2 zákoníku práce.⁴⁸ Data získaná z dotazníků budou dále analyzována v rámci Výboru v průběhu roku 2014. Výbor se dále podílel na připomínkovém řízení k návrhu zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, který byl 10. ledna 2014 předložen poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Diskutovaným tématem se v roce 2013 pro Výbor stala rovněž problematika péče jako neplacené práce a součásti šedé ekonomiky, které by se mělo stát stěžejním tématem semináře plánovaného do roku 2014.

2.8.3. Výbor pro prevenci domácího násilí

Jednání Výboru pro prevenci domácího násilí v roce 2013 se uskutečnila ve dnech 14. března, 13. června, 19. září a 13. prosince. V roce 2013 se Výbor pro prevenci domácího násilí zabýval zejména těmito tématy:

- vyhodnocováním plnění Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014;
- přípravou standardů pro práci s oběťmi domácího násilí a pro práci s násilnou osobou;
- monitoringem postupu ČR při provádění kroků vedoucích k podpisu a ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí;
- monitoringem statistik v oblasti domácího násilí;
- možnostmi rozšíření nabídky vzdělávání o problematice domácího násilí v rámci vzdělávacích činností Justiční akademie;
- otázkou specializace orgánů Policie ČR a soudů na případy domácího násilí.

Zásadním úkolem Výboru pro prevenci domácího násilí nadále bylo hodnocení plnění Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014 (dále jako „NAP DN“). Výbor dne 9. července 2013 schválil Souhrnnou zprávu za rok 2012 o plnění NAP DN a formuloval k ní své stanovisko a doporučení. Souhrnná zpráva za rok 2012 o plnění NAP DN byla následně schválena Radou na jejím jednání dne 12. září 2013. Vládou ČR byla tato zpráva vzata na vědomí jejím usnesením ze dne 8. ledna 2014 č. 31. Výbor se v roce 2013 rovněž zabýval otázkou specializace orgánů Policie ČR a soudů na případy domácího násilí. Dne 24. dubna 2013 přijal podnět, kterým

⁴⁷ Obeslány byly Odborové svazy, regionální poradny ČMKOS, vybrané kraje a obce, Svaz průmyslu a dopravy, Byznys pro společnost, Asociace podnikatelů a manažerek ČR, o.s., Business and Professional Women Praha II, Regionální sdružení personalistů v Brně, Klub personalistů KPČR a všechny resorty.

⁴⁸ Ustanovení § 241, odst. 2 zákoníku práce stanoví, že:

„Požádá-li zaměstnankyně nebo zaměstnanec pečující o dítě mladší než 15 let, těhotná zaměstnankyně nebo zaměstnanec, který prokáže, že převážně sám dlouhodobě pečuje o osobu, která se podle zvláštního právního předpisu považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo stupni IV (úplná závislost) 77a), o kratší pracovní dobu nebo jinou vhodnou úpravu stanovené týdenní pracovní doby, je zaměstnavatel povinen vyhovět žádosti, nebrání-li tomu vážné provozní důvody.“

by Rada doporučila Ministerstvu spravedlnosti a Ministerstvu vnitra přijetí opatření vedoucích k zavedení celorepublikové systémové specializace orgánů justice a Policie ČR na případy domácího násilí. Tento podnět schválila Rada na svém zasedání dne 13. května 2013.⁴⁹

2.8.4. Výbor pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích

Jednání Výboru pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích se v roce 2013 uskutečnila ve dnech 12. března, 28. května, 24. září a 3. prosince. Výbor se zabýval zejména těmito tématy:

- možnostmi odstraňování vertikální genderové segregace ve státní správě a podnětem k uplatňování Strategie „+1“;
- aktivní diskuzí nad kvótami jako pozitivním opatřením pro zvýšení počtu žen v politice a rozhodovacích pozicích;
- tvorbou akčního plánu podpory vyrovnané účasti žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích;
- veřejnou výzvou k vyrovnanému zastoupení žen a mužů ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, komunálních volbách a volbách do Evropského parlamentu;
- diskuzí nad postojem vlády ČR k Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady/nevýkonnými členy správní rady společností kotovaných na burzách a o souvisejících opatřeních.

Výborem pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích byl dopracován a následně Radou schválen podnět k uplatňování Strategie „+1“⁵⁰, který bude v roce 2014 předložen k projednání vládě ČR. Výbor doporučil politickým stranám a hnutím, aby při sestavování kandidátních listin pro volby konající se v roce 2014 usilovaly o vyrovnané zastoupení žen a mužů tak, aby obě pohlaví byla na kandidátních listinách zastoupena alespoň ze 40 % a aby první dvě místa kandidátních listin byla obsazena osobami opačného pohlaví. Přijal také usnesení k volbám do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2013, kde vyjádřil znepokojení nad nízkým počtem žen na kandidátních listinách většiny politických uskupení a podpořil voliče a voličky v udělování preferenčních hlasů ženám. Dále vyzval média, aby věnovala dostatečný prostor kandidujícím ženám a kladla důraz na témata související s rovností žen a mužů a vyrovnaným zastoupením žen a mužů v rozhodovacích pozicích. Ve spolupráci s podvýborem Ústavně právního výboru pro lidská práva a s nevládní organizací Fórum 50 % uspořádal seminář s názvem „Kvóty jako nástroj pozitivní akce“, který proběhl 22. května 2013 v Poslanecké sněmovně (viz také kapitola 2.6.). Dalším usnesením vyzval Výbor MPSV k iniciaci revize rámcové pozice vlády ČR k Návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady/nevýkonnými členy správní rady společností kotovaných na burzách a o souvisejících opatřeních tak, aby rámcová pozice zohledňovala skutečnost, že stanovování konkrétních kvantitativních cílů je efektivním a účelným prostředkem dosahování vyrovnaného zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích obchodních společností.⁵¹

2.8.5. Pracovní skupina muži a rovnost žen a mužů

V roce 2013 proběhla tři jednání pracovní skupiny, a to 20. března, 12. června a 18. září. Pracovní skupina se v uvedeném roce věnovala především těmto otázkám:

- přípravě Zprávy o sociálních podmínkách otcovství;

⁴⁹ Složení Výboru a záznamy z jeho jednání jsou dostupné [online] [cit. 2014-15-05] na URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/12159>>.

⁵⁰ Cílem tohoto podnětu je podpora pestřejší a lépe fungující státní správy a snížení její vertikální genderové segregace. Podnět doporučuje vládě ČR, aby uložila jednotlivým ministerstvům a dalším ústředním orgánům státní správy, aby v rámci své organizační struktury (a v rámci organizační struktury obchodních společností, v nichž mají majetkovou účast), přijaly a dodržovaly strategii, jejímž výsledkem bude v každém kalendářním roce zvýšení počtu žen nebo mužů na dané úrovni vedení o jednu/jednoho, až do podílu alespoň 40 % jak žen, tak mužů.

⁵¹ Složení Výboru a záznamy z jeho jednání jsou dostupné [online] [cit. 2014-15-05] na URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/12161>>.

- inventuře aktivit v oblasti zapojení mužů do agendy rovnosti žen a mužů v ČR;
- podnětům redakční radě publikace Zaostřeno na ženy a muže.

Pracovní skupina si pro svoji činnost vytyčila tato hlavní témata: 1) násilí – domácí i veřejné, 2) sociální podmínky otcovství, 3) muži v systému vzdělávání – přičemž témata budou vzájemně propojována; a dále tzv. mužské zdraví jako doplňkové téma k otevření diskuze. V roce 2013 se zaměřila především na zpracování *Zprávy o sociálních podmínkách otcovství*, která bude v roce 2014 předložena Radě jako jeden z výstupů činnosti pracovní skupiny. Pracovní skupina dále pracovala na vytvoření databáze důležitých (relevantních) témat a problémů s názvem: Inventura aktivit v oblasti zapojení mužů do agendy rovných příležitostí žen a mužů v ČR, Evropě a ve světě.⁵² Pracovní skupina v březnu 2013 zahájila spolupráci se zástupcem ČSÚ ke statistikám vztahujícím se k náplni práce pracovní skupiny.

2.9. Resortní koordinátorky a koordinátoři rovných příležitostí žen a mužů („gender focal points“)

V roce 2013 se podařilo díky personálnímu navýšení kapacity oddělení rovných příležitostí žen a mužů MPSV zahájit systematickou spolupráci s gender focal points, jak na formální, tak na méně formální úrovni – například díky pozvání na otevření dětské skupiny při MO apod. Prostřednictvím jejich členství ve výborech Rady bylo gender focal pointům umožněno zapojit se aktivně do tvorby strategie rovnosti žen a mužů na roky 2014 – 2020. Jako každoročně, také v roce 2013 bylo úlohou gender focal pointů zajistit za svůj resort vyhodnocení plnění opatření k Souhrnné zprávě o plnění Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže v roce 2012.

Zefektivnění činnosti tzv. gender focal points, vzájemná kooperace a prohloubení jejich povědomí o agendě rovnosti žen a mužů je jedním z cílů projektu Optimalizace. Gender focal points byli proto v průběhu roku 2013 zvány/i na všechny workshopy realizované v rámci projektu Optimalizace, a dva workshopy byly připravené výhradně pro ně. Šlo o zahajovací workshop k představení projektu a dále o workshop k revizi sběru statistických dat používaných k hodnocení naplňování principů rovnosti žen a mužů. Druhého workshopu se rovněž zúčastnili odbornice a odborníci na sběr a vyhodnocování statistických dat (ČSÚ, Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, apod.) a jeho cílem bylo přispět ke zkvalitnění genderových statistik v ČR a také k naplnění jednoho z cílů projektu Optimalizace, tj. vyhodnocení možností optimalizace sběru statistických dat používaných k hodnocení naplňování principů gender mainstreamingu. Gender focal pointům je také již tradičně umožňováno zúčastnit se jednání Výboru pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů a jak vyplývá ze Statutu Rady, jsou také jejich stálými hosty.

2.10. Veřejný ochránce práv

Do května roku 2013 vykonával funkci veřejného ochránce práv Pavel Varvařovský, od května do konce roku 2013 ho po jeho rezignaci prozatímně zastupoval Stanislav Křeček, současný zástupce veřejné ochránčyně práv zvolené v únoru 2014, Anny Šabatové.

Problematikou rovného zacházení a rovnosti žen a mužů se Veřejný ochránce práv (dále jako „VOP“) v průběhu roku 2013 zabýval především v souvislosti se svou působností při poskytování metodické pomoci obětem diskriminace v návaznosti na ustanovení § 21b písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv. Pohlaví bylo v roce 2013 třetím nejčastějším důvodem, který se v podnětech objevoval (31 podnětů), hned po jiném postavení (135) a věku (49). Nejčastěji se námitky k nerovnému zacházení mezi muži a ženami týkaly oblasti zaměstnání, zboží a služeb a vzdělání. V případě zaměstnání šlo skutkově o vyvíjení nepřiměřeného tlaku na rozvázání pracovního poměru u žen, které se vracejí z mateřské či rodičovské dovolené. Jde-li o zboží a služby, objevily se různé dotazy stran cenového rozlišování a slev na základě pohlaví (mateřství či rodičovství). V oblasti vzdělání Kancelář VOP nejčastěji zjišťovala diskriminaci dětí

⁵² Dokument je dostupný [online] [cit. 2014-15-05] na URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/17800>>.

nepřijatých do školky na základě statutu jejich rodičů⁵³ (tzv. odvozená diskriminace). V jednotkách se objevily stížnosti mužů na platnou právní úpravu týkající se důchodového pojištění (stanovení věku nároku na starobní důchod dle počtu vychovaných dětí u žen).

Za nejdůležitější případy, které Kancelář VOP řešila v roce 2013, lze označit následující:

- rovné příležitosti v přístupu k postdoktorským grantům⁵⁴;
- nepřijetí do zaměstnání z důvodu rodičovství;
- ukončení pracovního poměru zaměstnankyně podstupující léčbu neplodnosti;
- výpočet odstupného pro ženu vracející se z rodičovské dovolené;
- rozlišování mezi muži a ženami při poskytování plnění z penzijního připojištění.⁵⁵

Na sklonku roku 2013 zahájila Kancelář VOP výzkum týkající se uplatnění žen na pracovní pozici zdravotnická záchranářka. V minulosti se totiž setkal s podněty žen, které byly soustavně odmítány ze strany potenciálních zaměstnavatelů na uvedenou pozici s odkazem na nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (konkrétně hmotnostní limity pro manipulaci s břemeny).

V roce 2013 také Kancelář VOP doporučila MZ změny týkající se podzákonné právní úpravy interrupce, aby při ní nebyly ženy znevýhodňovány na základě věku, či státní příslušnosti. VOP i nadále spolupracoval se sítí antidiskriminačních těles *Equinet*. Pověřená zaměstnankyně Kanceláře VOP byla členkou pracovní skupiny *Gender related issues* a přímo se podílela na zpracování odborné zprávy o rovnosti v odměňování (equal pay)⁵⁶ a rovném zacházení v přístupu ke zboží a službám na základě pohlaví. V rámci osvětové činnosti Kancelář VOP nadále spolupracovala se svými klíčovými partnery ze soukromého sektoru a zajišťovala vzdělávání a praxi posluchaček a posluchačů právnických fakult.

Kancelář VOP v roce 2013 uspořádala hned několik workshopů či kulatých stolů k tématu diskriminace obecně („Společně proti diskriminaci“, „Diskriminace v praxi mediátora“, konferenci „Rovnost a zákaz diskriminace v činnosti veřejného ochránce práv“), a dne 20. února 2013 byl v Kanceláři VOP realizován workshop „Diskriminace v přístupu k zaměstnání a povolání“, na němž byla diskutována právě problematika zaměstnankyň-matek v oblasti přístupu k zaměstnání a při návratu z rodičovské dovolené, délka rodičovské dovolené, nedostatečná nabídka zkrácených či jinak flexibilních pracovních úvazků či „řetězení“ rodičovské dovolené s více dětmi či nedostatek služeb hlídání včetně služeb, které by poskytovali sami zaměstnavatelé.

2.11. Zmocněnkyně vlády pro lidská práva

Zmocněnkyně pro lidská práva předsedala Radě vlády pro lidská práva a jako první místopředsedkyně se podílela na řízení Rady vlády pro záležitosti romské komunity. Rada vlády pro lidská práva se v roce 2013 zabývala například otázkou zdravotního pojištění migrantek a migrantů žijících na území ČR.⁵⁷ Dne 7. října 2013 přijala tato rada usnesení, ve kterém doporučuje předložení podnětu vládě ČR, aby byly v co nejkratším časovém horizontu začleněny do systému veřejného zdravotního pojištění ohrožené skupiny cizinek a cizinců. Výbor

⁵³ Tj. nižší bodové ohodnocení těch dětí, jejichž rodič je s mladším sourozencem na rodičovské dovolené anebo je nezaměstnán.

⁵⁴ Více k podnětu Národního kontaktního centra – ženy a věda Sociologického ústavu Akademie věd ČR k řešení situace souběhu výzkumných grantů a těhotenství a rodičovství je dostupné [online] [cit. 2014-15-04] URL: <<http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2014/zenam-se-zlepsi-pristup-k-vedeckym-grantum/>>.

⁵⁵ Přehled podnětů týkající se případné diskriminace na základě pohlaví je k nalezení [online] [cit. 2014-04-23] na URL: <<http://www.ochrance.cz/diskriminace/pripady-ochrance/diskriminace-dle-zakazanych-duvodu/diskriminace-na-zaklade-pohlavi/>>.

⁵⁶ Zpráva Equal Pay – The Experience of Equality Bodies je dostupná [online] [cit. 2014-23-04] na URL: <<http://www.equineteurope.org/Equal-Pay-the-experience-of>>.

⁵⁷ Největším problémem současného systému pojištění migrantek a migrantů legálně pobývajících na území ČR po dobu delší 90 dní je vyloučení některých skupin ze systému veřejného zdravotního pojištění. Tyto osoby jsou pak odkázány na komerční pojišťovny, které však mají ve srovnání s veřejným zdravotním pojištěním méně výhodné podmínky.

proti mučení a jinému nelidskému, krutému, ponižujícímu zacházení a trestání jakožto jeden z pracovních orgánů Rady vlády pro lidská práva nadále sledoval vývoj jeho dřívějšího podnětu k možnosti odškodnění protiprávně sterilizovaných žen. Zmocněnkyně byla také začátkem roku 2013 členkou pracovní skupiny pro porodnictví zřízené při MZD, jejímž cílem bylo vyvíjet snahu o rozšíření možností porodní péče, o narovnání postavení porodních asistentek a realizaci svobodné volby žen v podmínkách při porodu. Skupina byla ještě téhož roku rozpuštěna a nahrazena novou, s jiným členstvem a již bez zmocněnkyně.

Jako místopředsedkyně Rady spolupředkládala materiál k oblasti státní dotační politiky, konkrétně podnět, aby byl nově připojen dotační titul na rovné příležitosti žen a mužů.

Monika Šimůnková byla usnesením vlády ČR ze dne 23. října 2013 č. 810 odvolána ze své funkce zmocněnkyně vlády pro lidská práva, jakož i z funkce předsedkyně Rady vlády pro lidská práva, místopředsedkyně Rady vlády pro nestátní neziskové organizace a Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů a výkonné místopředsedkyně Rady vlády pro záležitosti romské menšiny. Do konce roku 2013 nebyla funkce zmocněnce/kyně vlády pro lidská práva obsazena. Tuto funkci prozatímne na základě pověření předsedou vlády vykonával Martin Šimáček jako zastupující ředitel Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR.

2.12. Kraje a obce

V roce 2013 se konal již 7. ročník soutěže Úřad roku „Půl na půl“ – respekt k rovným příležitostem, kterou vyhlašuje MV. Jejím cílem je přispění ke zvýšení vnímavosti úřadů samospráv k dané problematice a podpora zavádění politiky rovnosti žen a mužů a principů gender mainstreamingu do práce úřadů veřejné správy v České republice. Kritérii pro hodnocení u obcí I. typu jsou především: existence cílů, konkrétních opatření a vyčlenění finančních prostředků pro sladování rodinného, pracovního a osobního života a podpora prevence domácího násilí, a u obcí II. a III. typu navíc také prosazování rovnosti žen a mužů na samotném úřadu (např. zastoupení žen a mužů ve volených orgánech a případná opatření k vyrovnání jejich poměru, či zohlednění otázky rovných příležitostí žen a mužů v interních a externích dokumentech). Vítěznými úřady roku 2013 jsou v pořadí od prvního do třetího místa: Vysočina, Praha/Hradec Králové a Jihomoravský kraj za kraje, dále Most, Praha 18 a Prachatice za obce III. typu, Studénka, Jílové u Prahy a Fulnek za obce II. typu a Petrovice, Telnice a Kunovice za obce I. typu. Z dotazníků, které samosprávy za uplynulý rok na Ministerstvo vnitra zaslaly, vyplývá, že na šesti krajských úřadech je již zřízena pracovní pozice, která má (alespoň částečně) v popisu práce rovnost žen a mužů. Jedná se o kraje Zlínský, Středočeský, Vysočina, Jihomoravský, Magistrát hlavního města Prahy a kraj Liberecký.

Města a obce v ČR mají nadále možnost připojit se k Evropské chartě za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích. Signatáři v ČR jsou obce Milotice, Staňkovice (Litoměřice), Záluží (Beroun) a MČ Praha 18. Svaz měst a obcí ČR do budoucna připravuje aktivity, které by měly podpořit připojení dalších obcí k této Chartě.

Vláda ČR informuje orgány krajů a obcí o některých krocích, které v souvislosti s rovnými příležitostmi žen a mužů podniká. V roce 2013 byl na základě usnesení vlády ČR ze dne 20. prosince 2012 č. 956 ve Věstníku vlády pro orgány krajů a obcí zveřejněn „Národní program řešení problematiky HIV/AIDS v České republice na období 2013 — 2017“, který mj. obsahuje také genderově senzitivní zásady.

2.13. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR a rovnost žen a mužů

V rámci Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (dále též jako „PSP ČR“) byla zřízena Stálá komise pro rodinu a rovné příležitosti (dále jako „Stálá komise“), jejíž předsedkyní byla v roce 2013 poslankyně Helena Langšádlová, která i v podzimních volbách obhájila svůj mandát. Tato Stálá komise se mimo jiné zabývala otázkou rovnosti žen a mužů, avšak její záběr v oblasti rovných příležitostí je širší. Dne 25. ledna 2013 se v Poslanecké sněmovně parlamentu ČR uskutečnila její v pořadí 13. schůze, na jejímž programu byla příprava zákona o sociálním bydlení, jako jednoho z důležitých nástrojů potírání tzv. feminizace chudoby. Pod záštitou Stálé komise proběhlo také 12. března 2013 slavnostní vyhlášení soutěže Obec přátelská rodině, kterou

pořádalo MPSV. Dne 10. prosince 2013 odhlasovala PSP ČR zřízení nové Stálé komise Poslanecké sněmovny pro rodinu, rovné příležitosti a národnostní menšiny, o které byla agenda této komise rozšířena a jejíž předsedkyní se 19. prosince 2013 stala poslankyně Radka Maxová.

2.14. Senát Parlamentu ČR a rovnost žen a mužů

V Senátu Parlamentu ČR spadala tematika rovnosti žen a mužů do Podvýboru pro lidská práva a rovné příležitosti Výboru pro vzdělání, vědu, kulturu, lidská práva a petice, kterému předsedá senátor Jiří Čunek. Přímou v oblasti rovnosti žen a mužů však Podvýbor v roce 2013 nevyvinul žádnou aktivitu.

Pod záštitou první místopředsedkyně Senátu Aleny Gajdůškové a ve spolupráci s občanským sdružením proFem proběhl v Senátu Parlamentu ČR 3. prosince 2013 kulatý stůl u příležitosti Mezinárodního dne proti násilí na ženách „Postavme se proti znásilnění! Využijme Istanburskou konvenci!“. Cílem kulatého stolu bylo představit zprávu „Barometr“ o problematice znásilnění, která mapuje situaci ve 32 zemích světa sdružených v Evropské ženské lobby⁵⁸, a poukázat na důležitost využívání Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (tzv. Istanburské konvence) jako nástroje k potírání násilí na ženách.

Jak již bylo uvedeno v kapitole 1.4.5., GRECO ve spolupráci se Senátem Parlamentu ČR a MS uspořádala 13. prosince 2013 v Praze mezinárodní konferenci s názvem „Genderové dimenze korupce“.

2.15. Legislativní změny v roce 2013 s dopadem na rovnost žen a mužů

Usnesením ze dne 15. února 2012 č. 82 vláda ČR schválila návrh zákona o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jako „Zákon o obětech trestných činů“). Zákon nabyl účinnosti 1. srpna 2013. Detailní informace o tomto zákoně jsou uvedeny v kapitole 7.3.2. Dne 27. května 2013 byl předložen Návrh zákona o veřejných pojistných a správě daně z příjmů fyzických osob a návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných pojistných a správě daně z příjmů fyzických osob. Navrhovaná právní úprava bohužel nereaguje na větší riziko příjmové chudoby u seniorek a neobsahuje možnosti, jak přispět ke snížení rozdílů ve výši starobních důchodů žen a mužů. Dne 9. července 2013 byl předložen návrh poslance Viktora Paggia na vydání zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb, jehož cílem je poskytnout této činnosti zákonnou úpravu. Vláda ČR ve svém usnesení č. 561 ze dne 31. července 2013 vyslovila s tímto návrhem nesouhlas. Ke stejnému tématu byl dne 17. července 2013 předložen návrh Zastupitelstva hlavního města Prahy na vydání zákona o regulaci prostituce a o změně některých zákonů. Cílem návrhu tohoto zákona je stanovit pravidla provozování (vykonávání a nabízení) prostituce tak, aby tento jev nebyl veřejností pocíťován jako problém veřejného pořádku, včetně stanovení kontroly dodržování právní regulace prostituce. Vláda na svém jednání dne 9. srpna 2013 projednala a posoudila návrh zákona o regulaci prostituce a o změně některých zákonů (zákon o regulaci prostituce) (sněmovní tisk č. 1108) a vyslovila s tímto návrhem zákona nesouhlas. Zastupitelstvo hlavního města Prahy znovu předložilo PSP ČR návrh tohoto zákona dne 30. ledna 2014. Vláda návrh na své schůzi dne 26. února 2014 projednala a vyslovila s ním opět nesouhlas. Ve svém stanovisku k návrhu uvádí, že případnému návrhu komplexní právní úpravy regulace prostituce by měla předcházet širší odborná diskuze, v rámci které by měly být zvažovány otázky dopadu regulace do osobní integrity prostituujících se osob, jejich bezpečnosti, rovnosti mužů a žen, sociálních důsledků navrhované úpravy pro prostituující se osoby, jakož i jejich ochrany, včetně právní, zdravotní, sociální a psychologické poradenské služby. Z takovéto široké diskuze a odborné analýzy, popřípadě z mezinárodní komparace úpravy regulace prostituce, však navrhované řešení předmětné problematiky nevychází.⁵⁹

⁵⁸ Zprávu „2013 Barometer on Rape“ lze nalézt [online] [cit. 2014-26-04] na URL: <<http://www.womenlobby.org/publications/reports/article/2013-ewl-barometer-on-rape-report?lang=de>>.

⁵⁹ Stanovisko vlády k návrhu zastupitelstva hlavního města Prahy na vydání zákona o regulaci prostituce a o změně některých zákonů (zákon o regulaci prostituce) (sněmovní tisk č. 115) je dostupný [online] [cit. 2014-23-04] na URL: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=115&CT1=1>>.

Usnesením vlády ČR ze dne 22. srpna 2012 č. 607 byl schválen věcný záměr zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. Návrh byl 10. ledna 2014 předložen PSP ČR k projednání, 26. března 2014 prošel prvním čtením a ke dni 19. května 2014 byl předán k projednání výborům Rady. Více k tomuto návrhu zákona viz kapitola 5.3.

Dne 13. června 2013 byl vládě ČR předložen návrh zákona, kterým se mění zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění zákona č. 89/2012 Sb., a další související zákony. Obsahem předkládaného návrhu zákona byla právní úprava oznamování skutečností nasvědčujících tomu, že se zaměstnavatel, zaměstnanec, příslušník bezpečnostního sboru, voják z povolání nebo člen orgánu, který má vztah k tomuto zaměstnavateli, dopustil jednání, které by mohlo naplnit skutkovou podstatu trestného činu (tzv. whistleblowing). Jednání vlády ČR nad tímto návrhem bylo přerušeno.

V roce 2013 došlo ke zvýšení sazeb DPH ze 14 na 15 % a z původních 20 na 21 %. Snížená sazba daně je dosud historicky nejvyšší a promítá se např. do cen potravin, léků, zdravotnických potřeb, či dopravy. K většímu finančnímu zatížení osob pečujících o malé děti došlo například i vlivem přesunutí dětských plen do vyšší daňové sazby.

V roce 2012 vstoupil v platnost nový Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který nabývá účinnosti k 1. lednu 2014. Změny v občanském zákoníku mají mimo jiné dopad také na oblast rovnosti žen a mužů. Občanský zákoník ve svých vnějších zásadách definuje kromě svobody také požadavek rovnosti (rovné postavení a příležitosti, zákaz diskriminace). V oblasti rodinného práva také došlo k některým změnám – zejména v otázkách přiznávání otcovství, výživného a úhrady některých nákladů pro neprovdanou matku, či vyživovacích povinností mezi rozvedenými manželi.⁶⁰

3. Rovné příležitosti žen a mužů v mocenských a rozhodovacích pozicích

3.1. Politika

3.1.1. Volené orgány

V roce 2013 se v České republice konaly celkem dvoje volby – v lednu proběhly prezidentské volby a na sklonku října volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

3.1.1.1. Prezidentské volby

V České republice proběhla v roce 2013 historicky první přímá volba prezidenta. Celkový počet kandidátek a kandidátů⁶¹ do prvního kola prezidentských voleb byl 9, z toho 3 ženy a 6 mužů, procentuálně vyjádřená míra zastoupení žen tedy odpovídala zhruba 33 %. Do druhého kola postoupili pouze dva mužští kandidáti – Miloš Zeman (následně zvolený prezident) a Karel Schwarzenberg.

3.1.1.2. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

Co se týče zastoupení žen na kandidátních listinách ve srovnání s minulými volebními roky i nadále pokračuje mírný klesající trend, přičemž v roce 2013 bylo zastoupení žen na kandidátních listinách pouhých 26,9 %. Z analýzy⁶² nevládní organizace Fórum 50 % vyplývá, že z celkového počtu 24 kandidujících subjektů nominovala nejvíce žen Suverenita – Strana zdravého rozumu, a to celých 66,5 %. Naopak žádná žena nekandidovala za Romskou demokratickou stranu – ta se však voleb účastnila jen ve dvou krajích ČR. Ze stran kandidujících celostátně vyslali do voleb nejméně žen Svobodní – 12 %. Nejvyváženější kandidátní listiny z hlediska zastoupení žen a mužů měla Změna, za niž celostátně kandidovalo 48,8 % žen a 51,2 % mužů. Změna byla také

⁶⁰ Nové znění Občanského zákoníku je dostupné online v přehledné aplikaci Ministerstva vnitra [online] [cit. 2014-25-04] na URL: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/>>

⁶¹ Tento počet je bez započítání kandidátů a kandidátek bez potřebné podpory občanů, poslanců či senátorů a kandidátů vyřazených po kontrole podpisů Ministerstvem vnitra.

⁶² Dostupné na: <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/cz/zeny-v-politice/poslanecka-snemovna/analyza-snemovna-2013>.

jediným kandidujícím subjektem, který nominoval 7 lídryň, tj. žena vedla kandidátku přesně v polovině krajů.

Tři strany, které byly před volbami zastoupeny v Poslanecké sněmovně, nominovaly na své kandidátní listiny méně žen než v předchozích volbách. K nejvýraznějšímu propadu došlo v případě TOP 09, která nominovala do voleb celkově 18 % žen, což je o 6 procentních bodů méně než v předchozích volbách. K poklesu došlo i obecně na předních místech kandidátek (z 24 % na 17 % v první pětici a z 24 % na 22 % v první desítce). Méně žen nominovala i KSČM – 28 % oproti 30 % a ČSSD 24,5 % oproti 25 %.

Jedinou stranou, která zasedla v dolní komoře v předchozím funkční období a která v roce 2013 nominovala více žen, byla ODS. Celkově za ni kandidovalo 24 % žen, tj. o 4 procentní body více než v předchozích volbách. Více žen se vyskytovalo i na předních místech kandidátních listin: celých 20 % v první pětici, což činí nárůst o 9 procentních bodů, a 24 % v první desítce (tedy nárůst o 8 procentních bodů).

Nové strany – například hnutí ANO 2011 nominovalo méně žen než VV v roce 2010. Podobně je to i s Úsvitem přímé demokracie Tomia Okamury a Stranou práv občanů – Zemanovci. Jistou výjimku mezi kandidujícími stranami tvoří Strany zelených, která jako jediná česká politická strana uplatňuje ve vnitrostranických předpisech ukotvené genderovým pravidlem pro sestavování kandidátních listin.

Podrobný přehled celkového zastoupení žen na kandidátních listinách všech politických stran včetně zastoupení na prvních místech přináší následující tabulka:

Tabulka č. 1 Zastoupení žen na kandidátních listinách

Strana	Celkově žen	Z toho lídryň	Strana	Celkově žen	Z toho lídryň
ČSSD	24,50%	1 (7 %)	Suveren.	66,50%	3 (21 %)
Svobodní	12,00%	0 (0 %)	ANEO	15,40%	0 (0 %)
Piráti	15,20%	1 (7 %)	SPOZ	19,90%	1 (7 %)
TOP 09	18,40%	1 (7 %)	OBČ_2011	36,40%	0 (0 %)
HLVZHŮRU	32,90%	3 (21 %)	Úsvit	22,50%	1 (7 %)
ODS	23,60%	3 (21 %)	DSSS	16,60%	1 (7 %)
RDS	0,00%	0 (0 %)	ANO 2011	20,80%	2 (14 %)
KAN	10,50%	1 (100 %)	KSČM	28,00%	4 (29 %)
Změna	48,80%	7 (50 %)	LEV 21	26,80%	2 (14 %)
SsČR	25,50%	0 (0 %)	SZ	36,70%	4 (29 %)
KDU-ČSL	21,90%	1 (7 %)	KČ	27,60%	1 (9 %)
PB	16,70%	0 (0 %)			

Zdroj: ČSÚ

Rozdíly v nominacích žen však nepanují jen mezi jednotlivými stranami, ale i regionálně. Rozdíly mezi regiony však nejsou nijak dramatické – celkově strany nominovaly, jak již bylo řečeno, 26,9 % žen. Nejméně žen kandidovalo v Karlovarském kraji (22,4 %), nejvíce naopak v Praze (29 %). Následující tabulka ukazuje poměr rozdělení kandidujících žen v jednotlivých krajích:

Tabulka č. 2 Zastoupení žen podle krajů

Kraj	Zastoupení žen	Kraj	Zastoupení žen
Praha	29,07%	Královéhradecký	27,00%
Středočeský	28,95%	Pardubický	23,51%
Jihočeský	28,61%	Vysočina	26,27%
Plzeňský	24,93%	Jihomoravský	26,67%
Karlovarský	22,41%	Olomoucký	24,48%
Ústecký	26,73%	Zlínský	26,43%
Liberecký	28,57%	Moravskoslezský	27,87%
		Celkem	26,91%

Zdroj: ČSÚ

Ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR bylo zvoleno celkem 39 poslankyň. Zastoupení žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR se oproti minulému období snížilo z 22 % na 19,5 %. Z analýzy nevládní organizace Fórum 50 % dále vyplývá, že ke snížení zastoupení žen v Poslanecké sněmovně přispěla skutečnost, že 3 strany, které byly zastoupeny v Poslanecké sněmovně v předešlém období a zároveň měly šanci na překročení 5% hranice, nominovaly na kandidátních listinách méně žen než v předchozích volbách.⁶³ Analýza dále ukázala, že vyrovnané zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách měly pouze Strana zelených a hnutí Změna.⁶⁴ V míře zastoupení žen v dolních komorách parlamentů se tak ČR nadále pohybuje pod průměrem EU, který v roce 2013 tvořil 27 %.⁶⁵ Další tabulka shrnuje výsledky voleb z hlediska zastoupení žen na kandidátních listinách, zisk hlasů ve volbách a následný zisk mandátů. Graf č. 3 znázorňuje procentuální zastoupení žen v Poslanecké sněmovně od roku 1996 do roku 2013 za vybrané politické subjekty, které měly v PSP ČR zastoupení déle než jedno volební období.

⁶³ Blíže viz Fórum 50 %: Analýzy výsledků voleb do PS ČR 2013. Dostupné na: <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/cz/zeny-v-politice/poslanecka-snemovna/analyza-snemovna-2013>.

⁶⁴ Blíže viz Fórum 50 %: Analýzy výsledků voleb do PS ČR 2013. Dostupné na: <http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/cz/zeny-v-politice/poslanecka-snemovna/analyza-snemovna-2013>.

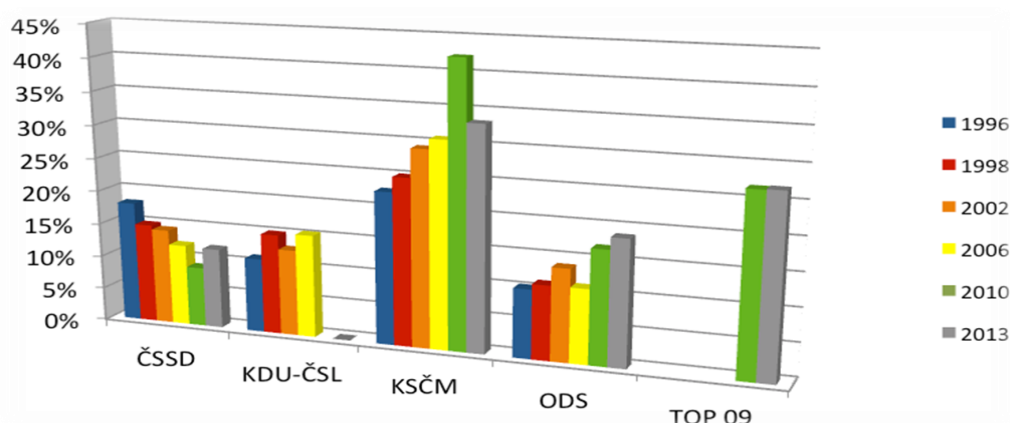
⁶⁵ Blíže viz European Commission: Women and Men in Leadership Positions in the European Union 2013. str. 20. Dostupné na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_balance_decision_making/131011_women_men_leadership_en.pdf.

Tabulka č. 3 Výsledky voleb a zastoupení žen v PS PČR v roce 2013

politická strana nebo sdružení	zisk hlasů ve volbách (%)	kandidující osoby ženského pohlaví (%)	zisk mandátů celkem	počet mandátů obsazených ženami	zastoupení žen (%)
ČSSD	20,45	24,49	50	6	12
ANO 2011	18,65	20,82	47	10	21,28
KSČM	14,91	27,99	33	11	33,33
TOP 09	11,99	18,37	26	7	26,92
ODS	7,72	23,62	16	3	18,75
Úsvit	6,88	22,51	14	2	14,29
KDU-ČSL	6,78	21,87	14	0	0
Celkem		26,92		39	19,5

Zdroj: ČSÚ

Graf č. 3 Procentuální zastoupení žen v PS PČR za vybrané* politické subjekty

* do přehledu jsou zahrnuty pouze strany, které měly v PSP ČR zastoupení déle než jedno volební období, Zdroj: ČSÚ

3.2. Státní správa

Z hlediska zastoupení žen v rozhodovacích pozicích v rámci státní správy nedošlo v roce 2013 k výraznějším změnám a jednotlivé resorty nadále vykazovaly vysokou míru vertikální segregace dle pohlaví. V průběhu roku 2013 zasedaly v 16 členné vládě Petra Nečase jen 3 ženy, což odpovídá 18,8 % zastoupení žen v kabinetu. Po demisi premiéra Petra Nečase v červnu roku 2013 byl prezidentem republiky pověřen k sestavení nového kabinetu Jiří Rusnok, v jehož 15 členné vládě zasedala pouze jedna žena, což odpovídá pouze 6,7 % zastoupení žen v kabinetu.

Na úrovni náměstků a náměstkyň ministrů a ministryň bylo ke konci prosince 2013 zastoupeno celkem 13 žen z celkového počtu 92, což odpovídá 14,1 % zastoupení žen. I v roce 2013, stejně jako v roce předešlém, platilo pravidlo, že směrem dolů v hierarchii rozhodovacích pozic ve státní správě relativní zastoupení žen roste – zastoupení žen na úrovni ředitelky a ředitelů odborů bylo 147 žen z celkového počtu 434, což odpovídá 33,9 % zastoupení žen, a na úrovni vedoucích oddělení působilo celkem 445 žen z celkového počtu 1 052, což představuje 42,3 % zastoupení žen na této úrovni vedení. Co se týče zastoupení žen v rozhodovacích pozicích na jednotlivých ministerstvech, došlo oproti loňskému roku v každé výše uvedené úrovni vedení k mírnému několikaprocentnímu nárůstu. To lze považovat za pozitivní zprávu, avšak není možné hovořit o dlouhodobém trendu. Tabulka níže ukazuje zastoupení žen a mužů v rámci jednotlivých pozic ministerských pracovišť.

Tabulka č. 4 Zastoupení žen na jednotlivých úrovních vedení státní správy

Resort	dělení	ministr	NM		ŘO	VO	OOP	ŘO RI	VO DP
pohlaví			M	ž	%	%	%	%	%
MD		m	5	0	29	16	54	-	-
MŽP		m	5	1	23	48	64	0	-
MZE		m	14	1	38	41	67	-	-
MZD		m	4	1	50	58	74	23	50
MV		m	4	1	40	45	65	-	-
MŠMT		m	5	2	41	61	71	-	-
MPSV		m	5	0	33	56	63	29	0
MMR		m	5	1	50	37	68	67	-
MSP		ž	4	1	50	49	-	-	-
MZV		m	4	0	31	41	47	17	15
	ústředí						37	-	-
	zahraničí								
MF		m	5	1	28	42	64	14	-
MK		m	3	2	43	62	71	28	-
MPO		m	12	1	19	42	54	0	-
MO	voj. z pov.	m	1	0	/	/	/	-	-
	občan.zam.		3	1	/	/	/	-	-
	celkově		4	1	20	20	35	-	-

Zdroj: MPSV

3.2.1. Projektové aktivity Ministerstva práce a sociálních věcí

Koncem roku 2013 zahájilo MPSV práci na projektu s názvem „Příprava Akčního plánu pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích a dalších souvisejících opatření“, který je financován z programu Evropské komise PROGRESS. Hlavním cílem výše zmíněného projektu je příprava Akčního plánu, který bude představovat soubor nástrojů a procesů napomáhajících vyrovnanému zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích v ČR. Součástí projektu je několik workshopů na dané téma s českými i zahraničními expertkami a experty, konference, ale také analýza stávající situace systému zařízení péče o děti předškolního věku. Cílem projektu je také prohloubení odborné i mediální diskuse o vyrovnaném zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích, tvorba komplexního plánu vedoucího ke zlepšení v této oblasti a s tím související lepší harmonizaci pracovního a rodinného života, přičemž výsledný Akční plán bude následně předložen vládě ČR.

3.2.2. Podnět Strategie „+1“

Výbor pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích spolu s Radou schválil v roce 2013 podnět Strategie „+1“ jakožto opatření směřující k odstraňování překážek a k vytváření připomínek pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích. Cílem tohoto podnětu je, aby vláda ČR uložila jednotlivým ministerstvům a dalším ústředním orgánům státní správy, aby v rámci své organizační struktury a v rámci organizační struktury obchodních společností, v nichž mají většinovou majetkovou účast, přijaly a dodržovaly strategii, jejímž výsledkem bude v každém kalendářním roce zvýšení počtu žen nebo mužů na dané úrovni vedení nebo v daném vedoucím kolektivu o jednu/jednoho, až do podílu alespoň 40 % jak žen, tak mužů. Ministerstva a další ústřední orgány státní správy by také měla jedenkrát

za rok vládu ČR informovat o přijatých opatřeních a naplňování Strategie „+1“, a to prostřednictvím vyhodnocování Aktualizovaných opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí žen a mužů. Výsledkem aplikace Strategie „+1“ by měla být pestřejší a lépe fungující státní správa, která dokáže adekvátně reagovat na potřeby všech občanů a občanek. Důsledkem rovněž bude snížení vertikální genderové segregace státní správy a obchodních společností s majetkovou účastí státu. V dlouhodobém horizontu má tato strategie navíc svým dopadem na rovné příležitosti žen a mužů potenciál přispět k vytváření spravedlivější společnosti pro všechny.

3.2.3. Diplomatické pozice

Dle informací MZV je patrný pokles zastoupení žen mezi diplomatkami a diplomaty v zahraničních misích oproti minulému roku ze 41 % na 37 % a v zastoupení žen jako vedoucích zastupitelských úřadů pokles ze 17 % na 15 %. Přestože míra zastoupení žen se v pozicích ředitelek, vedoucích oddělení a ostatních odborných pracovnících v rámci resortu Ministerstva zahraničních věcí meziročně pozvolna navyšuje, a to v průměru o 5 %. Jak je tedy patrné z uvedených statistických údajů, české zastupitelské úřady jsou dlouhodobě vedeny převážně muži-diplomaty a zastoupení žen-diplomatek na těchto pozicích zůstává velmi nízké.

3.3. Obchodní společnosti

Také v roce 2013 pokračoval proces projednávání návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady/nevýkonnými členy správní rady společností kotovaných na burzách a o souvisejících opatřeních, kterou předložila Evropská komise dne 12. listopadu 2012 (viz také kapitola 1.5.2.).

Směrnice se vztahuje na kotované obchodní společnosti, ve kterých je podíl osob nedostatečně zastoupeného pohlaví na pozicích členů dozorčí rady/nevýkonných členů správní rady nižší než 40 %. Návrh směrnice vylučuje ze své působnosti malé a střední podniky a také specifikuje, že se cíl 40 % nevztahuje na kotované společnosti, v nichž osoby nedostatečně zastoupeného pohlaví tvoří méně než 10 % pracovníků. Návrh směrnice dále také specifikuje nástroje, které je možné použít pro zvýšení zastoupení méně reprezentovaného pohlaví. Příslušné společnosti by měly každoročně předkládat vnitrostátním orgánům informace o zastoupení mužů a žen v jejich řídicích a dozorcích orgánech, a pokud by nedošlo k naplnění cíle, rovněž důvody, kvůli kterým společnost cíle nebo závazky neplní, jakož i popis opatření, která společnost dosud přijala či která hodlá přijmout, aby dané cíle nebo závazky splnila. Splnění požadavků návrhu směrnice by mělo být provedeno do 1. ledna 2020.

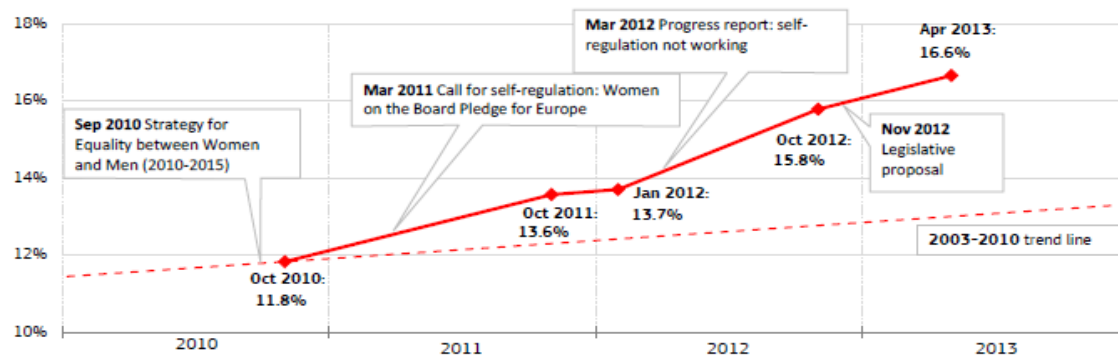
Výbor pro vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice a rozhodovacích pozicích přijal usnesení, ve kterém vyzval vládu ČR k přehodnocení její dosavadní pozice vůči návrhu směrnice a v roce 2014 bude pokračovat v diskusi nad možností této změny. Návrh směrnice byl paralelně projednáván i Evropským parlamentem, který jej dne 20. listopadu 2013 v prvním čtení schválil.

Na podzim 2013 vydala Evropská komise zprávu *Ženy a muži v rozhodovacích pozicích v EU v roce 2013 (Women and men in leadership positions in the EU in 2013)*.⁶⁶ Zpráva mj. konstatuje, že mezi říjnem 2010 a květnem 2013 vzrostlo zastoupení žen ve vedení největších obchodních společností o 4,8 % (z 11,8 % na 16,6 %). Nejvýznamnějšího pokroku dosáhly země, které zvažují nebo již zavedly nějakou formu kvantitativních cílů (Francie, Nizozemí, Itálie, Německo a Velká Británie).

⁶⁶Dostupné na:

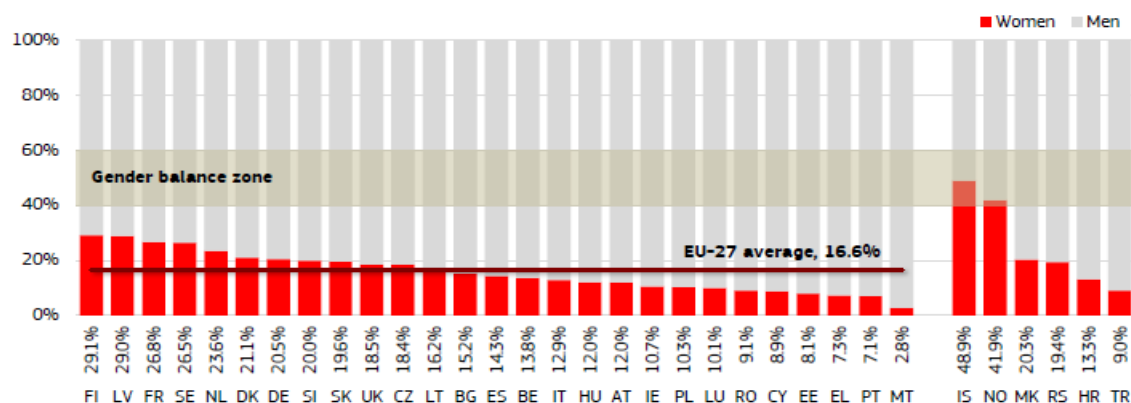
http://ec.europa.eu/justice/genderequality/files/gender_balance_decision_making/131011_women_men_leadership_en.pdf

Figure 2 - Share of women on the boards of large listed companies, EU-27, 2010-2013

Source: European Commission, Database on women and men in decision-making.

Figure 1 - Representation of women and men on the boards of large listed companies, April 2013

Source: European Commission, Database on women and men in decision-making.

K dílčímu pozitivnímu vývoji v oblasti vyrovnaného zastoupení žen a mužů ve vedení obchodních společností dochází dle dat Evropské komise i v zastoupení žen ve správních a dozorčích radách největších českých obchodních společností obchodovatelných na burze. Od roku 2010 do roku 2013 došlo k nárůstu o 6,2 % na současných 18,4 %.⁶⁷ Dle zprávy Evropské komise je však i tento stav celkově neuspokojivý a je nutné přijmout sadu opatření, která budou pozitivní trend nárůstu počtu žen ve výše zmíněných funkcích nadále podporovat ve snaze o vyrovnané zastoupení žen a mužů v rozhodovacích strukturách obchodních společností.

3.4. Justice

3.4.1. Soudy

Celkové procentní zastoupení soudkyň na všech úrovních soudů činí 61 %. Celkové procentní zastoupení soudkyň ve vedoucích funkcích na všech úrovních soudů činí již jen 46 %.

Přestože většinu ze soudců a soudkyň tvoří ženy, je možné v rámci českého soudnictví identifikovat přetrvávající vysokou míru vertikální genderové segregace.

Nejvíce jsou ženy-soudkyně zastoupeny na okresních soudech (65 %), na krajských soudech jejich zastoupení klesá na 58 % a na vrchních na 47 %. Na úrovni Nejvyššího soudu jsou ženy-soudkyně zastoupeny jen z 23 % a na úrovni Nejvyššího správního soudu 43 %. Tabulka níže ukazuje zastoupení žen a mužů v soudcovských pozicích dle věku a typu soudů v absolutních i relativních hodnotách.

⁶⁷ Blíže viz European Commission: Women and Men in Leadership Positions in the European Union 2013. str. 6-8. Dostupné na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_balance_decision_making/131011_women_men_leadership_en.pdf.

Tabulka č. 5 Zastoupení žen v rámci soudnictví

celkem	Soudci											
	celkem		Nejvyšší správní soud ČR		Nejvyšší soud ČR		vrchní soudy		krajské soudy		okresní soudy	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	Ženy	muži
do 30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31-40	493	391	1	6	-	5	1	1	33	87	458	292
41-50	576	349	3	2	1	12	15	16	173	140	384	179
51-60	527	285	4	3	9	17	25	42	223	121	266	102
61-70	268	166	4	5	5	16	25	16	129	58	105	71
celkem	1 864	1 191	12	16	15	50	66	75	558	406	1 213	644
Struktura podle pohlaví (%)												
do 30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31-40	56%	44%	14%	86%	-	100%	50%	50%	28%	73%	61%	39%
41-50	62%	38%	60%	40%	8%	92%	48%	52%	55%	45%	68%	32%
51-60	65%	35%	57%	43%	35%	65%	37%	63%	65%	35%	72%	28%
61-70	62%	38%	44%	56%	24%	76%	61%	39%	69%	31%	60%	40%
celkem	61%	39%	43%	57%	23%	77%	47%	53%	58%	42%	65%	35%

Zdroj: MSp ČR, ČSÚ

I v roce 2013 pokračovala výběrová řízení na obsazování míst soudců, státních zástupců a soudních funkcionářů. Na základě návrhu ministra spravedlnosti (resp. ministryně spravedlnosti) bylo prezidentem republiky jmenováno celkem 76 nových soudců a soudkyň, z toho bylo 48 žen. Ministr spravedlnosti (resp. ministryně spravedlnosti) jmenoval celkem 42 soudních funkcionářů a funkcionářek (do funkcí předsedy/předsedkyně okresního soudu a místopředsedy/místopředsedkyně obvodního, okresního, městského, krajského a vrchního soudu), z nichž bylo 15 žen.

3.4.2. Státní zastupitelství

Z celkového počtu 1 238 státních zástupců a zástupkyň bylo v roce 2013 celých 50 % žen. Počet státních zástupkyň dlouhodobě odpovídá počtu státních zástupců, a lze tak zhodnotit poměrové zastoupení obou pohlaví jako vyrovnané. Ministr spravedlnosti (resp. ministryně spravedlnosti) jmenoval celkem 24 nových státních zástupců a zástupkyň, z toho 15 žen. Celkové procentní zastoupení státních zástupkyň na všech úrovních státních zastupitelství činí 53 %. Celkové procentní zastoupení státních zástupkyň ve vedoucích funkcích na všech úrovních státních zastupitelství činí 50 %.⁶⁸

4. Rovné příležitosti žen a mužů na trhu práce a v podnikání

4.1. Zaměstnanost a nezaměstnanost žen a mužů v roce 2013

Celková zaměstnanost se ve 4. čtvrtletí 2013 zvýšila (proti stejnému období roku 2012) o 41,1 tis. osob a míra zaměstnanosti tak dosáhla 68,3 % (tj. meziroční vzrůst o 1,2 procentního bodu, dále jako „p.b.“). Jde o nejvyšší úroveň míry zaměstnanosti od 1. čtvrtletí 1998. Míra zaměstnanosti mužů se zvýšila o 1,2 p.b. na 76,1 % a míra zaměstnanosti žen vzrostla o 1,3 p.b. na 60,2 %. Zaměstnanost mužů nicméně zůstává vyšší než zaměstnanost žen. Vzestup úrovně zaměstnanosti byl nadále významný a v souhrnu se jedná již o třiletý nepřetržitý růst míry zaměstnanosti v meziročním srovnání. Na druhé straně se v porovnání s průměrem roku 2012 v roce 2013 snížil počet odpracovaných hodin v národním hospodářství zhruba o 1 %, především v důsledku nárůstu

⁶⁸ Údaje o početním zastoupení soudkyň /soudců a státních zástupkyň/státních zástupců jsou zpracovány ke dni 1. 11. 2013.

počtu úvazků na kratší pracovní dobu (nárůst o 15 %) a počtu úvazků na dobu určitou (nárůst o 11 %).⁶⁹ Na částečné úvazky pracují více ženy než muži⁷⁰. Na jedné straně umožňují částečné úvazky sladit pracovní, rodinný a soukromí život zaměstnanek a zaměstnanců, na druhé straně však často představují horší postavení takto zaměstnaných, pokud jde o pracovní postup, horší přístup k podnikovým školením, nižší nárok na zaměstnanecké výhody než u zaměstnání na celý úvazek a obecně nižší jistotu zaměstnání. Více k problematice sladění práce, soukromí a rodiny naleznete v kapitole 5 tohoto dokumentu.

Co se týče nezaměstnanosti, ve 4. čtvrtletí roku 2013 dosáhla počtu 355,4 tis. osob, z toho bylo 189,4 tis. žen, tzn. nezaměstnaných žen bylo o téměř 23,5 tis. více než mužů. Meziročně se celkový počet nezaměstnaných snížil o 24,1 tis. osob (obecná míra nezaměstnanosti meziročně klesla o 0,4 p.b. a činila 6,8 %). Tento pokles se však projevil více v mužské (o 16,1 tis.) než v ženské populaci (o 8,0 tis.).⁷¹ Také výsledky Eurostatu ukazují, že v roce 2013 byla míra nezaměstnanosti žen v ČR vyšší než míra nezaměstnanosti mužů (8,3 % nezaměstnanost žen vůči 5,9 % nezaměstnanosti mužů).⁷² Nezaměstnanost žen je nejmarkantnější ve věkové skupině 35 – 39 let, tj. 15,7 % a ve věkové skupině 30 – 34 let, tj. 13 % (pro srovnání nezaměstnaní muži ve věku 35 – 39 let činí 9,6 % a ve věku 30 – 34 let 10,6 %).⁷³

Dle údajů Eurostatu za rok 2013 činila celková míra nezaměstnanosti v EU (v jejích 28 členských zemích) 10,8 %. Ve srovnání s rokem 2012 jde o mírný nárůst (10,4 % v roce 2012), přičemž v dlouhodobém meziročním srovnání míra nezaměstnanosti v EU stoupá. Průměrná míra nezaměstnanosti žen a nezaměstnanosti mužů v EU byla velmi blízko, konkrétně šlo o 10,9 % pro ženy a 10,8 % pro muže.⁷⁴

Národní program reforem České republiky 2013 (dále jako „NPR 2013“) shrnuje strategii vlády ČR směřující k podpoře ekonomické prosperity země. Jeho základním východiskem je Strategie Evropa 2020. NPR 2013 navazuje na Národní programy reforem z let 2011 a 2012.⁷⁵ V oblasti zaměstnanosti je jedním z cílů ČR⁷⁶ zvýšit míru zaměstnanosti žen ve věku 20 – 64 let na 65 %.⁷⁷ NPR 2013 uvádí: „Navzdory značnému pokroku učiněnému v posledních letech přetrvává na trhu práce řada strukturálních problémů, k nimž náleží nízká zaměstnanost některých skupin obyvatelstva, zejména mladých lidí, žen či osob v předdůchodovém věku.“⁷⁸ Dokument vytyčuje strategické záměry politiky zaměstnanosti, a co se týče možných řešení problému nízké zaměstnanosti žen, zabývá se především zvýšením kvality a dostupnosti předškolní péče o děti a slučitelností rodinného a pracovního života (viz kapitola NPR 2013 pod číslem 3.3.4). Důležitou roli v přípravě tohoto materiálu sehráli také sociální partneři, jejichž připomínky byly využity k úpravám a doplnění dokumentu.

4.2. Muži a ženy ve věku 50+ na trhu práce

V roce 2013 provedla nevládní organizace Alternativa 50+, o.p.s. výzkum k postavení osob ve věku 50 a více let na trhu práce v ČR. Dle tohoto výzkumu byla polovina respondentů

⁶⁹ Blíže viz ČSÚ, *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – 4. čtvrtletí 2013*. 2013. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam020314.docx>>.

⁷⁰ Blíže viz ČSÚ, *Zaostřeno na ženy a muže 2013*. 2014. [online] [cit. 2014-20-05] URL: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D6A8/\\$File/1413134416.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D6A8/$File/1413134416.pdf)>.

⁷¹ Blíže viz ČSÚ, *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – 4. čtvrtletí 2013*. 2013. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam020314.docx>>.

⁷² Blíže viz Eurostat. *Unemployment rate by sex*. 2014. [online] [cit. 2014-21-05] URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database>.

⁷³ Blíže viz ČSÚ, *Zaostřeno na ženy a muže 2013*. 2014. [online] [cit. 2014-20-05] URL: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D6A8/\\$File/1413134416.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D6A8/$File/1413134416.pdf)>.

⁷⁴ Blíže viz Eurostat. *Unemployment rate by sex*. 2014. [online] [cit. 2014-21-05] URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database>.

⁷⁵ Blíže viz Vláda České republiky, *Národní program reforem České republiky 2013*. 2013. [online] [cit. 2014 07-03] URL: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/NPR_2013_fin_1.pdf>.

⁷⁶ Tyto cíle byly stanoveny v roce 2010.

⁷⁷ Blíže viz Vláda České republiky, *Národní program reforem České republiky 2013*. 2013. Str. 9. [online] [cit. 2014 07-03] URL: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/NPR_2013_fin_1.pdf>.

⁷⁸ *Národní program reforem České republiky 2013*. 2013. Str. 41. [online] [cit. 2014 07-03] URL: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/NPR_2013_fin_1.pdf>.

a respondentek ve věku 50-64 let dlouhodobě nezaměstnaná (tzn. déle než 1 rok). Nezaměstnanost a dlouhodobá nezaměstnanost jsou obecně často důvodem k dřívějšímu odchodu do důchodu. Zatímco ve věku 55-59 let pracují ještě 2/3 mužů, ve věkové kategorii 60-64 let jich pracuje pouze necelá 1/4. Žen ve věku 55-59 let je již celá polovina v důchodu. Podle údajů Českého statistického úřadu byla průměrná nezaměstnanost žen ve věku 55 a více let 21,9 %⁷⁹. Z genderového hlediska pak muži obecně dosahují vyšších pozic a jsou déle ekonomicky aktivní, zatímco ženy jsou na trhu práce více znevýhodněné. Z hlediska diskriminace na pracovním trhu je nejvíce negativně vnímán věk „po padesátce“, což spíše vnímají ženy.⁸⁰

4.3. Ženy samoživitelky/muži samoživitelé na trhu práce

Matky samoživitelky představují na trhu práce jednu z nejohroženějších skupin. V případě jejich životní situace dochází ke kumulaci několika znevýhodnění, která znesnadňují pohyb na trhu práce. V první řadě jsou matky samoživitelky ohroženy jako ženy, co se týče pravděpodobnosti jejich přijetí, výše příjmů a rizika nezaměstnanosti ve srovnání s muži. Dále při přetrvávajících praktikách na trhu práce je rizikovým faktorem přítomnost malých dětí v rodině. Riziková situace je pak znásobena absencí partnera, která může pro potenciálního zaměstnavatele signalizovat větší pravděpodobnost absencí v důsledku např. péče o nemocné děti. Výzkumy prokazují, že nezaměstnanost osamělých matek je ve všech státech Evropy statisticky vyšší než nezaměstnanost žen z dvouprůměrných domácností. Jedním z nejvýznamnějších momentů vedoucích k samoživitelství je rozvod či rozpad partnerství. Typická pro tyto případy je rychlá a zásadní změna ekonomické situace rodiny i potřeba nově organizovat péči o děti a celou domácnost.⁸¹ V těchto případech se nízké příjmy domácnosti kombinují s minimální možností využívat částečné úvazky, ať z důvodu jejich faktické neexistence nebo nemožnosti vyjít s tak nízkým příjmem. Riziko ohrožení chudobou u rodin pouze s jedním rodičem v roce 2011 činilo 35,7 % oproti např. partnerskému soužití bez dětí, kde dosahovalo jen 4,7 %.⁸² V případě žen samoživitelek pak obecně nižší mzdy žen prohlubují příjmový propad rodiny. Riziko chudoby matek samoživitelek je tak jedním z nejvýraznějších motivů doprovázejících rozpad partnerství. Ženy se matkami samoživitelkami v důsledku rozvodu či rozchodu stávají nejčastěji ve věku 25–49 let.⁸³ O problematice ohrožení žen chudobou pojednávají více kapitoly 4.7. a 10.5.

Na tomto místě je třeba zmínit aktuální statistiku rozvodovosti. Počet rozvodů se v roce 2013 meziročně zvýšil o 1,5 tisíce na 27,9 tisíce. Vyšší byla i úroveň rozvodovosti (47,8 % manželství končících rozvodem v roce 2013 oproti 44,5 % v roce 2012). Rozvody se dotkly celkem 24,3 tisíce dětí, když rozvodů s nezletilými dětmi bylo 57,1 % z úhrnu.⁸⁴ Je třeba také poukázat na rozpady nesezdaných partnerství, v nichž jsou přítomny děti. Data týkající se těchto svazků však nejsou k dispozici.

ČSÚ uveřejnil v roce 2013 výsledky šetření týkajícího se složení domácností v ČR. Z nich vyplývá, že za posledních padesát let se zvýšil počet domácností v České republice o více než 1,3 miliónu, zároveň se však snižuje průměrná velikost domácností. Klesá počet úplných rodin, a rostou počty nejen neúplných rodin, ale především domácností jednotlivců, kteří tvoří téměř třetinu všech hospodařících domácností. Dlouhodobě dochází ke zmenšování domácností, které

⁷⁹ Blíže viz ČSÚ, *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – roční průměry 2013. 2014.* [online] [cit. 2014-26-05] URL: <[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/C300205E53/\\$File/2501321438.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/C300205E53/$File/2501321438.pdf)>.

⁸⁰ Blíže viz Alternativa 50+, *Výsledky výzkumu k postavení osob 50+ na trhu práce v ČR Tisková zpráva.* 2013. <http://alternativaplus.cz/wp-content/uploads/Tiskova-zprava-k-vyzkumu_140203.docx>.

⁸¹ Hasmanová Marvánková, J. Matky samoživitelky a jejich situace v české republice, „Sandwichová generace“ – kombinování práce a péče o závislé členy rodiny (dětí a seniory). 2011. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <http://www.genderstudies.cz/download/samozivitelky_sendwichova.pdf>.

⁸² Blíže viz ČSÚ, *Založení rodiny je ekonomicky náročné.* 2014. [online] [cit. 2014-26-05] URL: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zalozeni_rodiny_je_ekonomicky_narocne_20140507>.

⁸³ Hasmanová Marvánková, J. Matky samoživitelky a jejich situace v české republice, „Sandwichová generace“ – kombinování práce a péče o závislé členy rodiny (dětí a seniory). 2011. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <http://www.genderstudies.cz/download/samozivitelky_sendwichova.pdf>.

⁸⁴ Blíže viz ČSÚ, *Pohyb obyvatelstva – rok 2013.* 2014. [online] [cit. 2014-28-04] URL: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby032114.docx>>.

souvisí se změnami v jejich struktuře. Ubývá domácností, které mají v průměru největší počet členů, tedy úplných rodin (podíl těchto rodin na celkovém počtu domácností je 49 %). Druhým nejčastějším typem hospodařící domácnosti jsou domácnosti jednotlivců (32,5 %), jejichž počet roste nejrychleji. Následují neúplné rodiny (13,5 %) a zbývající část domácností tvoří vícečlenné nerodinné domácnosti. Většinu neúplných rodin (tj. jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem) tvoří matky s dětmi. Jde o 81 %. Největší podíl neúplných rodin je v obcích od 10 do 50 tis. obyvatel (téměř 14 %), naopak nejmenší v nejmenších obcích do 199 obyvatel (11 %). V neúplných rodinách žije 400 tis. závislých dětí, tedy zhruba 22 % všech závislých dětí.⁸⁵

Jak již bylo zmíněno výše, také na zaměstnanost samoživitelů a samoživitelek má vliv současný stav a možnosti sladování pracovního, soukromého a rodinného života. K této problematice více viz kapitola 5.

4.4. Migrantky a migranti na trhu práce

K 31. prosinci 2011 bylo v ČR zjištěno 310 921 ekonomicky aktivních cizinců a cizinek. Dále 70,1 % z nich bylo evidováno úřady práce (celkem 217 862 cizinců a cizinek, z toho žen 76 510), zbylých 29,9 % mělo platné živnostenské oprávnění (tj. 93 059, z toho žen 28 828). Z celkového čísla ekonomicky aktivních cizinců a cizinek tvořily 33,9 % ženy.⁸⁶ Statistiky MPSV vykazují k 30. 6. 2013 celkem 246 694 zahraničních pracovníků a pracovnic v ČR.⁸⁷ V době vzniku této zprávy však nebyly k dispozici aktuální genderové statistiky.

Co se týče migrantek na českém pracovním trhu, jejich situace se liší od situace migrantů, neboť bývají na trhu práce tzv. neviditelné. Znamená o, že v jejich případě dochází ke kombinaci trojí diskriminace, a to na základě genderu, etnicity a sociální třídy. Právo migrantek na pobyt je vázáno na práci. Velmi typická je však jejich dequalifikace, problémy s verifikací vzdělání z vysílající krajiny a nižší mzda oproti mužům-migrantům (asi 3 500 Kč v pozici zaměstnanců). Migrantky se často zapojují do rodinného etnického podnikání, což však pro mnoho z nich znamená, že nemají svůj vlastní příjem. Migrantky také ve většině případů zažívají odloučení od svých rodin.⁸⁸

4.5. Zdravotně postižené osoby na trhu práce

V roce 2013 realizoval ČSÚ výběrové šetření o osobách se zdravotním postižením (dále jako „OZP“), v rámci kterého sledoval mimo jiných faktorů také ekonomickou aktivitu OZP. Ze zjištění ČSÚ vyplývá, že nejčastěji se vyskytující ekonomickou aktivitou je pozice nepracující důchodce/důchodkyně, jejíž podíl na celku činí 69 %. Se značným odstupem jsou na druhém a třetím místě aktivity zaměstnaný/á, osoby samostatně výdělečně činné (9,0 %), respektive pracující důchodci/důchodkyně (8,6 %). Z hlediska pohlaví mají tři shora uvedené aktivity u mužů i žen nejen stejné pořadí, ale i přibližně stejnou váhu. ČSÚ poukazuje na výrazný rozdíl mezi nepracujícími důchodci a důchodkyněmi - váhově silnější podíl je na celku žen (73,7 %) oproti mužům (63,6 %). Dále ČSÚ potvrdil, že podíl zaměstnanosti OZP (skupina zaměstnaný/á, osoby samostatně výdělečně činné) je v průměru oproti celkové populaci významně nižší (rozdíl činí téměř 38 procentních bodů), zatímco podíl nepracujících důchodců/důchodkyň je na druhé straně výrazně vyšší právě ve skupině OZP (rozdíl je cca 42 procentních bodů).⁸⁹

Na základě průzkumu společnosti LMC (na nějž ČSÚ ve svém Výběrovém šetření zdravotně postižených osob 2013 také poukazuje), který byl uskutečněn mezi 189 náhodně vybranými zaměstnavateli, vyplynulo, že zhruba 77 % společností zaměstnávala OZP, avšak jejich povinný čtyřprocentní podíl na celkovém počtu zaměstnanců (zákonem stanovený limit počtu OZP

⁸⁵ Blíže viz ČSÚ, *Jaké je složení domácností v ČR?*. 2013. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307>.

⁸⁶ Blíže viz ČSÚ, *Cizinci: Zaměstnanost*. 2011. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <[http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/C90058D299/\\$File/c05t29.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/C90058D299/$File/c05t29.pdf)>.

⁸⁷ Interní statistika MPSV.

⁸⁸ Ezzedine, P. 2014. *Migrantky a trh práce*. Prezentace z konference Podnikání žen-migrantek, konané 7.2.2014.

⁸⁹ Blíže viz ČSÚ, *Výběrové šetření zdravotně postižených osob 2013*. 2014. [online] [cit. 2014-27-05] URL: <http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/260006-14-n_2014>.

pro společnosti s více než 25 zaměstnanými) splňovala pouze necelá čtvrtina z nich (z tohoto důvodu tak průměrný podíl OZP v podnicích a institucích činil pouhých 1,54 %).⁹⁰

4.6. Gender pay gap (Rozdíl v odměňování žen a mužů)

K definici gender pay gapu neboli rozdílu v odměňování žen a mužů odkazujeme na dřívější Zprávy o rovnosti žen a mužů v České republice.⁹¹ Rozdíl v odměňování žen a mužů sleduje jak ČSÚ, tak také Eurostat. MPSV monitoruje (mimo jiné) hrubé měsíční mzdy podle pohlaví, stupně dosaženého vzdělání a ekonomických činností⁹². Tyto údaje vykazují průměrnou hrubou měsíční mzdu mužů v 1. pololetí 2013 ve výši 28 520,00 Kč a průměrnou hrubou měsíční mzdu žen za stejné období ve výši 22 392,00 Kč. Hodnotu gender pay gap tak lze podle těchto údajů stanovit na 21,49 % (tzn. průměrná hrubá měsíční mzda mužů byla v 1. pololetí 2013 vyšší o 21,49 % než mzda žen). Při srovnání tohoto údaje s předchozím rokem lze pozorovat jen nepatrné snížení rozdílu v odměňování mužů a žen (za rok 2012 vykazuje Eurostat údaj 22 %⁹³ a ČSÚ údaj 21,6 %⁹⁴). Oproti roku 2011 můžeme také konstatovat mírné snížení (22,2 % dle ČSÚ⁹⁵), avšak oproti roku 2010 došlo k navýšení (20,7 % dle ČSÚ⁹⁶).

V roce 2013 proběhl již čtvrtý ročník mezinárodní akce Equal pay day, tj. Den rovnosti platů žen a mužů, jehož cílem bylo zvýšit povědomí o přetrvávajícím rozdílu v odměňování mužů a žen (tzv. Gender Pay Gap). Den rovnosti platů žen a mužů se stanovuje tak, že je spočítáno, o kolik dní navíc musí ženy pracovat, aby dosáhly stejného příjmu jako muži. Tento den připadl v minulém roce na 24. dubna. Akci opět pořádala nevládní organizace Business and Professional Women, která připravila pro návštěvnice a návštěvníky akce například setkání s úspěšnými manažerkami a podnikatelkami z různých oborů a odbornou konferenci.⁹⁷

4.7. Důchody

Z rozdílu v odměňování žen a mužů plyne také rozdíl ve starobních důchodech žen a mužů. Následkem genderové nerovnosti v odměňování si ženy vydělají v produktivním věku méně, mají tedy nižší důchody (jedná se o tzv. gender pension gap) a jsou ve vyšším věku vystaveny riziku chudoby. Ženy seniorky pobírají méně peněz po mnohem delší dobu než muži senioři, neboť se průměrně dožívají vyššího věku. Dle údajů MPSV k 31.12.2013 činil průměrný starobní důchod žen 9 950 Kč a průměrný starobní důchod mužů 12 149 Kč. Tzn. jde o rozdíl ve výši 2 199 Kč (tj. gender pension gap činí 18,1 %).⁹⁸

Usnesením vlády ČR ze dne 13. února 2013 č. 108 byl schválen nový strategický dokument „Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017“⁹⁹. Tento dokument identifikuje (mimo jiných) také oblast zaměstnávání starších pracovníků/ic a seniorů/ek ve vazbě na důchodové pojištění jako jednu ze svých priorit (viz také výše kapitola 4.2.).

⁹⁰ Blíže viz LMC, *Průzkum, zaměstnávání lidí s postižením v ČR*. 2013. [online] [cit. 2014-27-05] URL: <<http://www.lmc.eu/zpravodaj-clanek/pruzkum-zamestnavani-lidi-s-postizenim-v-cr-460>>.

⁹¹ Blíže viz MPSV, *Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2012 v České republice*. 2013. [online] [cit. 2014-28-02] URL: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/15492/zprav_rownost_2012.pdf>.

Blíže viz MPSV, *Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2011 v České republice*. 2012. [online] [cit. 2014-28-02] URL: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13196/Zprava_o_rownosti_zen_a_mužu_2011_v_CR.pdf>.

Blíže viz MPSV, *Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2010 v České republice*. 2011. [online] [cit. 2014-28-02] URL: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/12395/Zprava-za-rok-2010.pdf>>.

⁹² Klasifikace ekonomických činností dle kódu CZ-NACE, viz <http://www.nace.cz/>.

⁹³ Blíže viz Eurostat, Gender pay gap in unadjusted form. 2013. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/earnings/main_tables>.

⁹⁴ Blíže viz ČSÚ, *Zaostřeny na ženy a muže 2013*. 2013. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D716/\\$File/1413134438.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D716/$File/1413134438.pdf)>.

⁹⁵ Blíže viz ČSÚ, *Zaostřeny na ženy a muže 2013*. 2013. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D716/\\$File/1413134438.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D716/$File/1413134438.pdf)>.

⁹⁶ Blíže viz ČSÚ, *Zaostřeny na ženy a muže 2013*. 2013. [online] [cit. 2014-07-03] URL: <[http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D716/\\$File/1413134438.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D716/$File/1413134438.pdf)>.

⁹⁷ Blíže viz <http://www.equalpayday.cz/equal-pay-day-2013/>

⁹⁸ Interní statistika MPSV.

⁹⁹ Blíže viz MPSV, *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017*. 2012. [online] [cit. 2014-28-02] URL: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/III_vlada_Akcní_plan_staruti_.pdf>

4.8. Činnost Úřadů práce a Státního úřadu inspekce práce ČR

Na základě Aktualizovaných opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže pro rok 2013 (dále jako „Aktualizovaná opatření 2013“) bylo úkolem Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jako „MPSV“) v minulém roce podporovat vytváření nabídky vzdělávacích, kvalifikačních a rekvalifikačních programů pro nalezení pracovního uplatnění ženám, včetně samostatné výdělečné činnosti a podnikání (speciální pozornost věnovat ženám ze znevýhodněných skupin, např. žijícím na venkově, samoživitelkám, ženám z minorit včetně migrantek) a zabezpečit možnosti státní podpory rekvalifikací ženám, které nebyly po delší dobu ekonomicky aktivní. Dále mělo MPSV zavádět opatření podporující setrvání žen starších 50 let na pracovním trhu a zahrnout vhodné formy podpory flexibilních forem práce do aktivní politiky zaměstnanosti.¹⁰⁰

V minulém roce bylo vyškoleno v problematice rovných příležitostí žen a mužů cca 1 500 zaměstnanců a zaměstnankyň Úřadů práce České republiky (dále jako „ÚP ČR“), včetně poradců a poradkyň pro volbu povolání, zprostředkovatelů a zprostředkovatelek práce v rámci vstupního vzdělávání následného. Na Státním úřadu inspekce práce (dále jako „SÚIP“) je na každém oblastním inspektorátu práce pověřen/a zajišťováním agendy rovných příležitostí vedoucí inspektor/ka. Prosazováním rovnosti žen a mužů v celém systému SÚIP je pověřen/a vedoucí personálního oddělení. Celkem se tedy danou problematikou zabývá devět zaměstnanců a zaměstnankyň. Jejich náplní práce je shromažďování a vyhodnocování podnětů jak z řad zaměstnanců/kyň nebo odborových organizací k této problematice, tak zpracování příslušných dokumentů a materiálů. Patří sem i navrhování opatření k odstranění zjištěných nepřiměřených disparit v oblasti rovných příležitostí mužů a žen. Vyhodnocení plnění výše zmíněných Aktualizovaných opatření v roce 2013 za MPSV nicméně neuvádí konkrétní počty shromážděných a vyhodnocených podnětů, ani počty vyřešených případů či konkrétní údaje o opatřeních, které úřad navrhl. Tato data by bylo vhodné do budoucnosti získávat a tím sledovat, jaké typy případů SÚIP řeší, případně jakým způsobem k nim přistupuje. Zároveň zde tudíž chybí zpětná vazba vůči aktuální legislativě v dané oblasti, tzn. její aktuálnost, použitelnost, využitelnost, apod. Informace v tomto ohledu by měly být konkrétní, aby bylo možné vést pravidelnou statistiku, na jejímž základě lze poté sledovat změnu dané situace a problému.

4.9. Rekvalifikace

ÚP ČR zajišťuje rekvalifikace průběžně dle potřeb trhu práce v jednotlivých regionech a s ohledem na požadavky jeho klientů a klientek. V roce 2013 se rekvalifikace zajišťované ÚP ČR (bez zvolených rekvalifikací, tj. zaměření rekvalifikace si účastníci/účastnice vybírají sami/y) zúčastnilo 29 096 osob, z toho ženy tvořily cca 58 %. Vyšší zastoupení žen v rekvalifikaci dokumentují i počty žen zařazených do rekvalifikačních kurzů pro získání kompetencí pro zahájení samostatné výdělečné činnosti. Do těchto kurzů bylo v roce 2013 zařazeno 1 264 účastníků a účastnic, z toho ženy tvořily cca 62 %. Více k podpoře podnikání žen viz kapitola níže 4.11.

Krajské pobočky ÚP ČR v roce 2013 zařazovaly ženy do všech typů realizovaných rekvalifikací, a to dle jejich dosavadní kvalifikace a praxe, zdravotního stavu, apod. Speciální programy jsou realizovány převážně v rámci projektů hrazených z prostředků Evropských strukturálních fondů, konkrétně jde o Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost (dále jen „OP LZZ“).¹⁰¹

Otázkou je, do jaké míry jsou rekvalifikace efektivní. Míra úspěšnosti žen zařadit se po rekvalifikaci na trh práce by měla být také jednou z priorit ÚP ČR při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže, přičemž výsledky vyhodnocení dopadů rekvalifikace by se měly stát jedním z výchozích bodů jejich dalšího plánování.

¹⁰⁰ Bliže viz MPSV, *Aktualizovaná opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže*. 2013. [online] [cit. 2014-28-02] URL: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/15493/priority_2013.pdf>.

¹⁰¹ Vyhodnocení plnění Aktualizovaných opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže pro rok 2013 za MPSV.

4.10. Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost

V rámci OP LZZ byly v oblasti podpory 3.4 Rovné příležitosti žen a mužů na trhu práce a sladění pracovního a rodinného života podporovány projekty přispívající k odstraňování nerovnosti obou pohlaví, zejména žen, na trhu práce. Oblast podpory 3.4 se zaměřovala i na osvětu a propagaci principu rovných příležitostí, zlepšení přístupu žen ke vzdělávání a zaměstnání, zvýšení účasti žen v podnikání a motivaci zaměstnavatelů využívat nové formy zaměstnání. Zvláštní důraz byl kladen na podporu v samostatné výdělečné činnosti. V roce 2013 byly v realizaci takto zaměřené projekty z výzev č. 54¹⁰², 76¹⁰³ a 88¹⁰⁴. Vybrané projekty měly podpořit tvorbu a realizaci komplexních programů na podporu zaměstnanosti nebo zahájení samostatné výdělečné činnosti s využitím inovativních metod, zapojením doprovodných opatření a poradenských služeb. Konkrétně se jednalo například o podporu začínajících podnikatelek formou zprostředkování informací o aktuálních zákonech, marketingových strategiích, tvorby podnikatelského záměru/plánu či kariérního poradenství (osobnostní audit a následná doporučení a řešení metodou zprostředkování rekvalifikací konkrétním osobám). Podporovány byly vzdělávací, poradenské a podpůrné programy na zahájení a rozvoj samostatné výdělečné činnosti, mentoring, odborné konzultace či vytváření sítí a dalších forem partnerství mezi podnikatelkami. Součástí projektů byly také rekvalifikace a identifikace vhodného pracovního uplatnění pro ženy u zaměstnavatelů.

Ve výzvě č. 54 (s alokací 250 milionů) bylo podpořeno 20 takto zaměřených projektů, ve výzvě č. 76 bylo podpořeno 24 projektů o celkovém objemu 431 156 086,93 Kč a ve výzvě č. 88 to bylo 41 projektů o celkovém objemu 430 697 201,35 Kč. V případě výzev č. 76 a č. 88 bylo jednou z podmínek projektu zařadit pozici experta/ky na rovné příležitosti žen a mužů do realizačního týmu projektu. Ve výzvě č. 88 byla použita opatření zohledňující Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Do výzvy bylo zařazeno specifické hodnotící kritérium „zaměření projektu na ženy v předdůchodovém věku“, za které mohl žadatel dostat 3 body navíc. Toto kritérium hodnotilo, zda a v jaké míře jsou projektem podpořeny ženy v předdůchodovém věku, které přesáhly věkovou hranici 50 let, do dosažení hranice odchodu do důchodu. Celkem 42 projektů z této výzvy je zaměřeno na ženy v předdůchodovém věku.¹⁰⁵

4.11. Podpora podnikání žen

Téma podpory podnikání žen se v minulém roce výrazně projevilo v rámci OP LZZ (viz kapitola výše 4.10.), v němž byl zvláštní důraz kladen na podporu samostatné výdělečné činnosti žen.

Na Mezinárodní den žen 8. března 2013 byly spuštěny pracovní portály pracezeny.cz a pracenad50.cz, které mají pomoci ženám a firmám vytvářet relevantní nabídky a poptávky práce, vybalancovat soukromý a pracovní život a také ženy vzdělávat a radit jim v podnikání. Konkrétním cílem portálu je zdvojnásobit flexibilní úvazky na českém pracovním trhu z cca 5,5% na dvojnásobek do roku 2018.¹⁰⁶

V září 2013 se v Praze konala konference Partnership for Equal Opportunities and Equal Development, která se snažila otevřít diskuzi na téma microfinancování, start up a investice do podnikání v ČR. Cílem konference pak bylo iniciovat vznik investičního fondu, který bude podporovat start up a investovat do začínajících podnikatelů a podnikatelek.¹⁰⁷ Součástí konference bylo také téma podnikání žen a tzv. sociální podnikání. Na konferenci vystoupili/y zástupci a zástupkyně investorů, veřejné správy, úspěšných start-upů a specialisté/ky na mikrofinance a sociální podnikání.

¹⁰² Cíl výzvy č. 54: prosazování cílených opatření pro plnění principu rovných příležitostí žen a mužů na trhu práce a vytváření podmínek pro soulad rodinného a pracovního života.

¹⁰³ Cíl výzvy č. 76: zlepšení nerovného postavení mužů a žen na trhu práce, především v oblastech horizontálního a vertikálního rozdělení trhu práce podle pohlaví, platové nerovnosti žen a mužů, přístupu zaměstnavatelů ke sladění pracovního a rodinného života. Snahou je také odbourávání genderových stereotypů na trhu práce.

¹⁰⁴ Cíl výzvy č. 88: prosazování cílených opatření pro plnění principu rovných příležitostí žen a mužů na trhu práce a vytváření podmínek pro soulad rodinného a pracovního života.

¹⁰⁵ Vyhodnocení plnění Aktualizovaných opatření Priorit a postupů vlády při prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže pro rok 2013 za MPSV.

¹⁰⁶ Blíže viz <http://www.pracezeny.cz/> a <http://www.pracenad50.cz/>

¹⁰⁷ Blíže viz <http://www.eoedprague.com/>

5. Sladování pracovního, soukromého a rodinného života

5.1. Flexibilní formy práce a jejich podpora ze strany státu

V roce 2013 byla v oblasti rovnosti žen a mužů na trhu práce diskutována otázka pozitivních a negativních dopadů flexibilních forem práce, především částečných úvazků. Otázkou využití částečných úvazků se v roce 2013 podrobně zabývala výroční zpráva EIGE: *Ženy a ekonomika (Women and the Economy)*¹⁰⁸. Podle zprávy částečný úvazek využívají ve větší míře ženy napříč všemi členskými státy EU. Zpráva však v souvislosti s ekonomickou krizí upozorňuje na nutnost rozlišování mezi dobrovolnou a nedobrovolnou prací na částečný úvazek¹⁰⁹. Je také důležité si uvědomit, že práce na částečný úvazek je nerovnoměrně genderově rozložena v průběhu celého života jedinců a jedinek. U mužů je soustředěna zejména na začátku a na konci pracovního života, zatímco ženy mají tendenci pracovat na částečný úvazek ve všech fázích jejich života. Zpráva dodává, že práce na částečný úvazek přináší ženám výhody zejména v produktivním věku, kdy u nich převažuje potřeba sladit pracovní a rodinný život. Zároveň, ženy pracují na částečný úvazek mnohem více než muži, což má negativní dopady na jejich ekonomickou soběstačnost v produktivním věku a nedostatečnou výši jejich důchodů. Mezi další negativa částečných úvazků můžeme počítat i přesah rozsahu pracovní činnosti do volného času, přičemž zaměstnankyně a zaměstnanci za faktické přesčasy často nedostávají zaplacené, problémy s čerpáním nemocenské, dovolené apod.

Dle Výběrového šetření pracovních sil ČSÚ za rok 2013 pracuje v ČR na kratší pracovní dobu 71,5 % žen z celkového počtu 278,5 tisíc osob pracujících na kratší pracovní dobu. Nejčastěji pracují ženy na zkrácený úvazek ve věkové skupině mezi 30. a 44. rokem, což je shodné s muži. Podle zprávy EIGE: *Ženy a ekonomika (Women and the Economy)* 2013 ženy v členských zemích EU odůvodňují v produktivním věku práci na částečný úvazek častěji než muži z důvodu péče o rodinu (55 % žen ve srovnání s 12 % mužů), zatímco muži jako hlavní důvod udávají neschopnost najít práci na celý úvazek (25 % žen ve srovnání s 51 % mužů). Odvětví, kde je nejvíce osob pracujících na částečný úvazek, je ve velkoobchodu a maloobchodu a v opravě motorových vozidel.¹¹⁰ Dle zjištění Eurostatu ČR trvale patří mezi země s nejnižším počtem osob pracujících na zkrácený úvazek.¹¹¹

Mezi další typy flexibilních forem práce řadíme změněnou pracovní dobu, pružnou pracovní dobu, práci z domova, práci na dálku, dohody o práci konané mimo pracovní poměr, konto pracovní doby, dále sdílení pracovního místa, víkendovou práci, volnou pracovní dobu, stlačený pracovní týden apod. Všechny tyto možnosti lze pro zflexibilnění pracovního trhu využít. Mnohé z nich pak nemusejí mít na ženy tak negativní dopady jako částečný úvazek.

Ani v roce 2013 nebyly v České republice vedeny statistiky, které by využívání těchto forem práce shrnovaly celorepublikově nebo alespoň na úrovni menších samosprávních celků. Do budoucna by proto bylo vhodné rozšířit sběr statistických dat také o další možnosti flexibilních forem práce. Bylo by tak možné lépe sledovat a podchytit situaci v ČR v oblasti jiných typů flexibilních forem práce a následně přijmout příslušná opatření k jejich podpoře. Důležitou roli v řešení problémů spojených s flexibilními formami zaměstnávání a se zlepšováním podmínek pro sladování pracovního, soukromého a rodinného života sehrávají zejména na podnikové úrovni sociální partneři.

Výbor pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života realizoval v roce 2013 dotazníkový průzkum, který si kladl za cíl analyzovat současný stav využití institutu „vážné

¹⁰⁸ Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Women and the Economy. Draft report. January 20, 2014.

¹⁰⁹ Podle výroční zprávy EIGE definice částečného úvazku variuje v počtu pracovních hodin, evropským průměrem pro částečný úvazek je 20 hodin týdně. Částečný úvazek je považován za nedobrovolný, pokud zaměstnanec deklaruje, že hlavním důvodem, proč pracuje na částečný úvazek, je nemožnost nalézt práci na plný úvazek. V návaznosti na ekonomickou krizi počet nedobrovolných zaměstnání na částečný úvazek v posledních letech vzrůstá.

¹¹⁰ Více na: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-zam>.

¹¹¹ Podrobně viz <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

provozní důvody“ obsaženém v § 241 odst. 2 zákoníku práce. Podrobnější informace k dotazníku jsou v kapitole 1.2.2.

5.2. Služby péče o děti a předškolní vzdělávání

V roce 2013 pokračovala celospolečenská diskuse o předškolní péči. Mediálním tématem se mimo jiné stala nedostatečná kapacita zařízení předškolní péče o děti, v tisku se částečně objevila i souvislost problematiky předškolní péče o děti s návratem žen po rodičovské do zaměstnání.¹¹²

Téma předškolní péče se rovněž objevilo i v předvolební kampani předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Řešení nedostatečné kapacity zařízení předškolní péče o děti prostřednictvím aktivní státní politiky obsahovaly volební programy některých politických stran¹¹³. V koaliční smlouvě nově zvolené vlády je deklarována podpora zvýšení kapacity mateřských škol s využitím evropských fondů a dotací, podpora vzniku tzv. firemních školek se zajištěním odborného vzdělávacího programu a zavedení posledního roku předškolního vzdělávání jako povinného.¹¹⁴

Ve školním roce 2012/2013 evidovalo MŠMT 58 939 neúspěšných žádostí o přijetí do školky, ve školním roce 2013/2014 stoupl toto číslo na 60 281. Oproti roku 2005, kdy byl údaj poprvé sledován, se jedná o téměř devítinásobek neúspěšných žádostí.¹¹⁵ Přednostně jsou umisťovány děti, které mají následující rok nastoupit povinnou školní docházku. Poslední rok docházky do školky je všeobecně vnímán jako přípravný na školní docházku, přičemž se zdůrazňuje hledisko sociálního začleňování dětí. Rovněž je pro rodiče bezplatný.

Největší počet dětí umístěných ve školkách je ve věkové kategorii 4 – 5 let, dětí mladších tří let bylo v roce 2013 ve školkách pouze 33 141 z celkového počtu 363 568 dětí. Snížení věkové hranice dětí přijímaných do zařízení předškolní péče na 2 roky a méně je jedním ze zásadních reformních kroků vedoucích k podpoře české rodinné politiky a vyšší zaměstnanosti žen v produktivním věku, která by vedla k příznivějším ekonomickým dopadům na celou společnost.¹¹⁶ V roce 2013 došlo k negativnímu posunu v oblasti předškolního vzdělávání, kdy bylo prostřednictvím § 124 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách¹¹⁷ naplánováno vyjmutí jeslí jako zdravotnického zařízení v termínu od 1. dubna 2013. Zákonem č. 66/2013¹¹⁸ byl tento termín posunut na 1. ledna 2014, čímž fakticky došlo k výraznému ztížení podmínek pro jejich provozovatele.

Evropská komise vydala v roce 2013 dvě studie týkající se péče o předškolní a školní děti:

- Služby péče o děti školního věku – komparativní analýza 33 zemí¹¹⁹
- Barcelonské cíle: rozvoj zařízení péče o mladé děti v Evropě¹²⁰

První ze studií analyzuje problémy spojené se sladěním zaměstnání rodičů na plný úvazek s péčí o děti. Kvalitní služby péče o dítě mimo čas školního vyučování podporují bezproblémovou účast rodičů na trhu práce a rovněž vedou k rozvoji dětí.

¹¹² Viz např. CICHOCKI, Roman. Stále více matek spěchá do práce. Problémem je školka. *Sokolovský deník*, 2013, 22(229), s. 1. ISSN 1210-9207.; <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/242756-nejen-penize-ale-i-kapacita-skol-a-skolek-to-vse-ceka-na-novou-vladu/>; <http://www.novinky.cz/domaci/316395-kam-s-nim-rodice-marne-bojuji-o-mista-ve-skolkach.html>

¹¹³ Např. Strana zelených: http://www.zeleni.cz/program/sociálně_demokratická_a_Občanská_demokratická_strana_do_svých_programů_rovněž_zahrnul_dílčí_nebo_alternativní_návrhy_na_řešení_kapacity_skolek.

¹¹⁴ http://www.cssd.cz/data/files/koalici_smlouva.pdf

¹¹⁵ <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vykonova-data-o-skolach-a-skolskych-zarizenich-2003-04-2013>

¹¹⁶ Kalíšková, K.; Münich, D. Češky: nevyužitý potenciál země. CERGE-EI. 2012.

¹¹⁷ <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=75500&nr=372~2F2011&rpp=15#local-content>

¹¹⁸ <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=79616&fulltext=&nr=66~2F2013&part=&name=&rpp=15#local-content>

¹¹⁹ Blíže viz: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/130910_egge_out_of_school_en.pdf

¹²⁰ Blíže viz: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/documents/130531_barcelona_en.pdf

Druhá studie určuje dostupnost kvalitních služeb péče o děti od narození po školní věk jako prioritu Evropské unie. Připomíná, že se jedná o jeden z barcelonských cílů vedoucích k vyšší participaci žen na trhu práce. ČR figuruje ve studii jako jedna z 11 evropských zemí, kterým je doporučeno snažit se o významné zlepšení k dosažení barcelonských cílů (více k mezinárodním studiím viz kapitola 1.5.2.).

5.3. Návrh Zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině

V roce 2013 došlo z důvodu rozpuštění Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR k odkladu předložení návrhu zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů (dále jako „Zákon o dětské skupině“), který se připravoval již předešlého roku.¹²¹ Zákon o dětské skupině je zamýšlen jako alternativa ke stávajícím službám předškolní péče a má usnadnit provoz i financování služeb tzv. dětských skupin. Jako nejzásadnější výtku je možno vyzdvihnout, že návrh Zákona o dětské skupině přesouvá odpovědnost za předškolní péči do soukromého sektoru a neřeší ji systémově na státní úrovni. Návrhem zákona se v roce 2013 podrobně zabýval Výbor pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života ve spolupráci se zástupci poskytovatelů služeb předškolní péče, přičemž shledal několik nedostatků tohoto zákona. Návrh Zákona o dětské skupině podle Výboru stanovuje podmínky, které na jednu stranu bagatelizují kvalitu předškolního vzdělávání, na druhé straně stanovují takové hygienické požadavky, které mnoha poskytovatelům znemožňují se zákonem zaštitit. Další připomínkou, kterou Výbor vznesl, je nezačlenění některých typů neziskových organizací, především spolků, mezi poskytovatele služeb péče o dítě, což fakticky vylučuje některé stávající zařízení služeb péče o dítě do tří let věku.

Připomínku k plošné působnosti zákona, který stanovuje nerealizovatelné podmínky pro řadu stávajících zařízení, vznesla například také Asociace lesních mateřských škol, jejichž provozování stále není v České republice legislativně upraveno, přestože byl v roce 2013 o tento typ zařízení zaznamenán zvýšený zájem.¹²²

5.4. Další aktivity v oblasti péče o děti a vzdělávání

Rovněž v roce 2013 pokračovala realizace projektu dětské skupiny při MPSV.¹²³ Ve sledovaném období mělo MPSV v provozu dvě dětské skupiny s celkovou kapacitou 18 dětí ve věku od dvou let až do zahájení povinné školní docházky. Kapacita dětských skupiny byla využívána plně. Nově bylo připraveno otevření i tzv. dětského koutku.¹²⁴ V roce 2013 otevřelo MZV pro své zaměstnance a zaměstnankyně zařízení péče o děti ve věku 1 – 6 let s kapacitou 25 míst. Ve sledované době tuto školku navštěvovalo 23 dětí. Dětskou skupinu pro své zaměstnankyně a zaměstnance, která bude v ostrém provozu spuštěna v roce 2014, zřizovalo v roce 2013 také Ministerstvo průmyslu a obchodu. V roce 2013 dále úspěšně proběhla realizace příprav dětské skupiny na MO, která byla otevřena na počátku roku 2014. Některé další resorty rovněž zahájily přípravy na zřízení zařízení péče o děti svých zaměstnanců a zaměstnankyň.

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v rámci projektu OP LZZ „Nové formy denní péče o děti v České republice“ pořádal dne 10. října česko-francouzskou konferenci s názvem „Rozmanitost forem předškolní péče ve Francii – inspirace pro Českou republiku“. Konference obsahově navázala na česko – francouzský seminář, konaný rovněž proběhl v roce 2013, konkrétně ve dnech 14. a 15. března, jenž se zaměřil zejména na popis systému nerodinné péče o děti do 6 let věku v České republice a ve Francii.¹²⁵

¹²¹ Materiál byl následně zařazen na první jednání vlády roku 2014 konaného 2. ledna 2014, kdy byl vládou v demisi schválen.

¹²² „Rostoucí zájem o lesní MŠ lze odvodit od rostoucího počtu členů Asociace lesních MŠ (přičemž lze předpokládat, že cca 10% lesních MŠ v ČR se do Asociace nepřihlásí). V roce 2013 přibýlo v Asociaci dalších 20 členů, nyní jich je téměř 80. Při počtu 15 dětí / lesní MŠ tak v současné době zajišťují péči o nejméně 1200 dětí.“ Cit. Tereza Valkounová, předsedkyně Asociace lesních mateřských škol,

¹²³ Realizace probíhá v rámci projektu „Sladění práce a rodiny inspirované příklady dobré praxe v Evropě“, který však bude končit v polovině roku 2015.

¹²⁴ Dětský koutek MPSV byl otevřen 18. února 2014.

¹²⁵ <http://www.vupsv.cz/index.php?p=conference&site=default>

Městská část Praha 4 pořádala dne 11. listopadu 2013 v rámci projektu podpořeného z programu švýcarsko-české spolupráce seminář "Rozmanitost forem předškolní péče ve Švýcarsku – inspirace pro Českou republiku". Výstupem celého projektu je publikace „Péče o děti v jeslích z českého a švýcarského pohledu.“¹²⁶ Městská část Praha 4 rovněž realizovala kulatý stůl, který se konal v rámci realizace projektu OP LZZ s názvem „Péče o děti jako mezigenerační most“.

Další aktivity ve formě seminářů, workshopů a konferencí proběhly zásluhou neziskových organizací, přičemž aktivní v tomto směru byly například organizace Síť mateřských center a Aperio.

5.5. Problematika pečujících osob z hlediska rovnosti žen a mužů

Tématem, které se v roce 2013 začalo objevovat ve zvýšené míře, byla problematika pečujících osob z hlediska rovnosti žen a mužů. V souvislosti s trendem stárnutí populace a zároveň s neuspokojivou ekonomickou situací mladých lidí se stále více rozšiřuje fenomén tzv. sendvičové generace, tj. osob, které pečují o své nezaopatřené děti, avšak zároveň již také o své potřebné rodiče.

Podle výzkumu Agentury ppm factum realizovaného v roce 2013 pro Gender Studies o. p. s. v rámci projektu „Mezi péčí a prací: Rovné příležitosti žen a mužů ve věku 45+“¹²⁷ tvoří většinu pečujících osob ženy ve věku 45 – 65 let, které tráví péčí o své blízké v průměru 20 hodin týdně. Pro tyto ženy vyplývají ztížené podmínky pro sladění pracovního a soukromého života, neboť 20 hodin týdně odpovídá polovičnímu pracovnímu úvazku, který je navíc neplacený. Podle dotazníkového šetření ppm factum by ženám v sendvičové generaci nejvíce usnadnilo sladění možnost využívat flexibilní pracovní dobu (84 % dotázaných žen) a práci z domova kombinovanou s prací na pracovišti (75 % dotázaných žen). Naproti tomu reálnou zkušenost s flexibilní pracovní dobou má pouze 25 % dotázaných žen a s prací z domova kombinovanou s prací na pracovišti pouze 14% dotázaných. Ženy této generace navíc také spadají do skupiny 50+, která je v současnosti jednou z nejohroženějších skupin na trhu práce.¹²⁸ Vyšší zapojení žen do péče rovněž v souvislosti s gender pay gap vede k nižším důchodům žen.¹²⁹ Další informace ze studie jsou obsaženy v kapitole 10.3.

Usnesením vlády ČR ze dne 13. února 2013 č. 109 byl přijat Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí na rok 2013 – 2017. Ten navrhuje jako klíčovou investici do péče o seniory podporu a vzdělávání neformálních pečujících osob, o finanční podpoře pečujících žen však explicitně nehovoří a genderový aspekt v této souvislosti vůbec nezmiňuje.¹³⁰ V textu Národního akčního plánu je však výslovně připomenuta ekonomická nerovnost mezi muži a ženami během jejich participace na trhu práce, která se následně projevuje i v důchodovém věku.¹³¹ Jako pozitivní krok je však možno vnímat aktivizaci seniorů a seniorek v pracovním i soukromém životě a podporu rozvoje ambulantních sociálních služeb.¹³²

Výbor pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života se v roce 2013 začal zabývat otázkou péče ve vztahu k šedé ekonomice. Péče o osoby blízké je stále finančně opomíjenou aktivitou, kterou však zejména ženy tráví velké množství času.¹³³ Většina aktivit Výboru k této otázce bude směřována do roku 2014, kdy by měl být například realizován vzdělávací seminář na téma péče připravovaný v průběhu roku 2013.

Vyšším zapojením mužů do péče, které je jednou z důležitých otázek ve vztahu k rovnosti žen a mužů, se zabýváme dále v kapitole 11.1.3.

¹²⁶ http://www.zzpraha4.cz/data_images/files/Pece%20o%20deti.pdf

¹²⁷ http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c303Ice326c68558ae/zz_pecujici_zeny_fin_080813.pdf

¹²⁸ <http://www.asocr.cz/addons/102%20RHSD/Informace-o-nezamestnanosti-v-CR-k-31.3.2013.pdf>

¹²⁹ Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 – 2017. MPSV 2013. s. 5.

¹³⁰ Tamtéž. s. 41.

¹³¹ Tamtéž. s. 5.

¹³² Tamtéž. s. 41.

¹³³ Více informací včetně statistik viz Vohlídalová, Marta. Muži, ženy a neplacená práce v domácnosti v číslech. In: *Pečuj a vypečeme tě: zpráva o neplacené práci v ČR*. Gender Studies. 2012. s. 39 – 45.

5.5.1. Podpora z prostředků ESF zaměřená na sladění pracovního, soukromého a rodinného života¹³⁴

V oblasti podpory Rovné příležitosti žen a mužů na trhu práce a sladování pracovního a rodinného života byly v roce 2013 realizovány projekty z celkem 6 výzev k předkládání projektů (5 výzev pro předkládání grantových projektů, 1 výzva pro předkládání individuálních projektů).

Výzva č. 54 s alokací 250 000 000 Kč podpořila celkem 51 projektů, všechny tyto projekty končily realizaci do konce roku 2013. Většina projektů v této výzvě je zaměřena na personální zajištění a provoz finančně a územně dostupných služeb péče o děti předškolního a mladšího školního věku na základě stávající legislativy, tedy zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání a zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Výzva č. 76 s alokací 450 000 000 Kč podpořila 64 projektů o celkovém objemu 431 156 086,93 Kč. V rámci výzvy byly stanoveny tři hlavní okruhy podporovaných činností, z nichž dva byly částečně zaměřeny na sladění pracovního a rodinného života.

Dále byly v roce 2013 vyhlášeny 2 pilotní výzvy (výzva č. A4 a B5) pro předkládání projektů zaměřených na vznik a provoz zařízení péče o děti předškolního věku financovaných na základě standardní stupnice jednotkových nákladů¹³⁵. Aktuálně je v realizaci 42 projektů o celkovém objemu 74 849 148 Kč. V rámci těchto výzev byl identifikován velmi nízký zájem žadatelů o realizaci projektů. Do výzev byly předloženy projekty s finančním objemem necelých 30 % celkové alokace výzvy, navíc z 65 podpořených projektů jich 21 odstoupilo od realizace.

V roce 2013 pokračovala realizace systémového projektu odboru rodiny a ochrany práv dětí MPSV, který byl alokován částkou 17 796 700,00 Kč. Projekt s názvem Audit rodina a zaměstnání usiloval o optimální dosažení pro-rodinně orientované strategie firem, která ve svém důsledku umožní rodičům s nezaopatřenými dětmi nebo závislými členy rodiny sladění pracovního a rodinného života a lepší uplatnění na trhu práce.

Zároveň v roce 2013 nadále pokračovala realizace projektu „Optimalizace institucionálního zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů v ČR“, který započal v roce 2012.¹³⁶

6. Výchova, vzdělávání, výzkum a rovné příležitosti žen a mužů

6.1. Horizontální a vertikální segregace školství dle pohlaví

Jak bylo uvedeno v předchozích Zprávách o rovnosti žen a mužů, český vzdělávací systém je charakteristický vysokou mírou feminizace a vertikální a horizontální genderové segregace.¹³⁷ Zastoupení mužů mezi učiteli a učitelkami mateřských škol bylo v 1. pololetí 2013 jen 0,4 %. Na úrovni základních škol bylo zastoupení mužů mezi pedagogickými pracovníky a pracovníci ve stejném období 14,9 % (oproti předešlému roku došlo k poklesu zastoupení mužů o 0,3 p. b.). Na úrovni středních škol činil podíl mužů 35,3 % (oproti předešlému roku došlo k poklesu zastoupení mužů o 0,5 p. b.).

Přes vysokou míru feminizace českého školství platí, že muži častěji než ženy (s ohledem na jejich zastoupení mezi pedagogickým personálem) vykonávají řídicí pozice. Přestože zastoupení mužů mezi pedagogickými pracovníky a pracovníci na úrovni základních škol je 14,9 % jejich zastoupení mezi řídicími pracovníky a pracovníci na stejné úrovni je 35,0 %. Obdobně platí, že většinu z řídicích pracovníků a pracovník (58,1 %) na úrovni středních škol

¹³⁴ Zpráva z resortu MPSV.

¹³⁵ Jedná se o způsob financování založený čistě na výstupech a výsledcích projektu. Finanční i kontrolní mechanismy se v tomto novém režimu přesunují od kontroly účetních záznamů a dokladů ke kontrole toho, čeho se v projektu podařilo dosáhnout. Řídicí orgán OP LZZ při vypracování standardní stupnice jednotkových nákladů vycházel z principů a standardů, jež jsou obsaženy v návrhu věcného záměru zákona o dětské skupině. Jedná se zejména o počty dětí, kapacitu a parametry zařízení apod.

¹³⁶ <http://www.esfcr.cz/projekty/optimalizace-institucionalniho-zabezpeceni-rovných>

¹³⁷ Viz Zprávy o rovnosti žen a mužů 2012, 2011

tvoří muži, zatímco jejich zastoupení mezi pedagogickým personálem na této úrovni je jen 35,3 %.

Tabulka č. 6 Podíly mužů z celkového počtu zaměstnanců a zaměstnankyň regionálního školství v 1. pololetí let 2012 a 2013

Zřizovatelé: MŠMT, obec, kraj Zákon č. 262/2006, § 109 odst. 3	Podíl mužů z celkového počtu	
	1. pololetí 2012	1. pololetí 2013
Celkem zaměstnanci	18,4%	18,0%
Celkem učitelé MŠ, ZŠ, SŠ, VOŠ, konzervatoři a škol pro žáky se SVP	20,7%	19,9%
Učitelé mateřských škol	0,3%	0,4%
Učitelé základních škol	15,2%	14,9%
Učitelé středních škol vč. VOŠ a konzervatoří	35,8%	35,3%
Učitelé škol určených pro žáky se SVP	18,3%	16,4%
Učitelé odborného výcviku	66,3%	66,8%
Celkem řídicí pracovníci	31,2%	31,0%
Řídicí pracovníci mateřských škol	1,5%	1,0%
Řídicí pracovníci základních škol	35,5%	35,0%
Řídicí pracovníci středních škol vč. VOŠ a konz.	57,1%	58,1%
Řídicí pracovníci škol určených pro žáky se SVP	13,4%	12,4%
Řídicí pracovníci na ostatních školách	35,9%	41,1%

Zdroj: Výpočty MŠMT na základě dat ISP

Vysoká míra horizontální segregace dle pohlaví rovněž přetrvává mezi studujícími osobami. Ve školním roce 2012/2013 studovalo na středních školách zakončovaných maturitní zkouškou zaměřených na technické obory celkem 9 504 dívek, což odpovídá 15,3 % všech studentů a studentek technických oborů středních škol. Střední školy zakončované maturitní zkouškou zaměřené na společenské vědy studovalo ve školním roce 2012/2013 celkem 87 521 dívek, tedy 68,3 % ze všech studujících těchto oborů. Obdobná míra genderové segregace panuje na vysokých školách. Na technicko-vědních oborech vysokých škol výrazně převažují muži (72 %), zatímco mezi studentkami a studenty humanitních a společenských věd (66 % žen) a ekonomických věd (61 %) převažují ženy. Nejvýraznější míra genderové segregace panuje na pedagogických oborech, kde zastoupení studujících žen dosahuje 80 %.¹³⁸

6.2. Genderové rozdíly ve studijních výsledcích dívek a chlapců

V roce 2013 byly publikovány výsledky dalšího kola mezinárodního šetření PISA, které hodnotí klíčové gramotnosti patnáctiletých žáků a žákyň. V České republice, stejně jako ve většině ostatních zemí,¹³⁹ dosahují chlapci lepších výsledků než dívky v matematické gramotnosti. Naopak, ve čtenářské gramotnosti si vedou zpravidla dívky lépe než chlapci. Zároveň platí, že genderové rozdíly ve čtenářské gramotnosti jsou výraznější než genderové rozdíly v matematické gramotnosti (viz tabulka níže).¹⁴⁰ Z výsledků šetření PISA rovněž vyplynulo, že dívky mají výrazně častěji tendenci podceňovat své matematické dovednosti než chlapci. Velkou část rozdílů ve výsledcích dívek a chlapců v matematice je možné vysvětlit rozdíly v motivacích učit se matematiku a v sebehodnocení svých matematických kompetencí. Dívky, které dosahují stejné motivace ke studiu matematiky, a které nepodceňují své matematické kompetence, dosahují stejných výsledků v matematické gramotnosti jako chlapci.¹⁴¹

¹³⁸ ČSÚ (2014), *Zaostřeno na ženy a muže 2013*; available online at: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/kapitola/1413-13-r_2013-13

¹³⁹ Dívky dosahují lepších matematických výsledků než chlapci jen v 5 zemích: Islandu, Jordánsku, Malajsii, Kataru a Thajsku.

¹⁴⁰ <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-i.htm>

¹⁴¹ Bliže viz <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/PIF-2014-gender-international-version.pdf>

Rok	Matematika		Čtení	
	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky
2003	524	509	477	511
2006	503	492	463	509
2009	495	490	436	491
2012	505	493	474	513

Šetření PISA obsahuje i doporučení pro snížení genderových rozdílů ve studijních výsledcích žáků a žákyň – podporovat kladné postoje dívek k matematice a posilovat jejich sebevědomí a zároveň prohlubovat motivace chlapců ke čtení.¹⁴²

6.3. Rovnost žen a mužů ve výzkumu a vysokém školství

V roce 2013 vyšla pravidelná publikace Národního kontaktního centra – ženy a věda (dále jako „NKC – ženy a věda“) s názvem Postavení žen v české vědě: Monitorovací zpráva za rok 2012 (dále jako „Monitorovací zpráva“). Z Monitorovací zprávy mj. vyplynulo, že v zastoupení žen mezi výzkumníky a výzkumnicemi bylo v roce 2012 nejnižší od roku 2001 – v roce 2012 v české vědě mezi výzkumníky a výzkumnicemi pracovalo jen 27,4 % žen (při přepočtu na celé úvazky dokonce jen 24,7 % žen).¹⁴³ Zatímco tedy zastoupení žen mezi studujícími vysokých škol postupně roste a převyšuje zastoupení mužů, tak zastoupení žen ve vědě se spíše snižuje. Zásadní nedostatek žen je dle Monitorovací zprávy v rozhodovacích pozicích výzkumu a vysokého školství a mezi profesory a profesorkami a docenty a docentkami. Zastoupení žen v rozhodovacích orgánech nejvýznamnějších výzkumných institucí a institucí vědních politik dosáhlo v roce 2012 jen 14,3 %, mezi profesory na vysokých školách bylo 14,9 % žen a mezi docenty 25,7 %.¹⁴⁴ Monitorovací zpráva dále mimo jiné upozorňuje na vysokou míru horizontální segregace, a to jak z hlediska sektorů, kde se výzkum provádí, tak z hlediska oborů. Horizontální segregace se mírně zvyšuje. Velmi nízký podíl žen je mezi výzkumníky v podnikatelském sektoru a technických vědách, jejich zastoupení zde navíc stále klesá. Nízké je také zastoupení žen v přírodních vědách. Nejvyrovnanější podíl žen je mezi výzkumníky v lékařských vědách a ve vládním sektoru, kde jejich zastoupení roste.

S rovností žen a mužů ve výzkumu úzce souvisí i nastavení pravidel Grantové agentury České republiky (dále jako „GAČR“) pro přidělování finanční podpory na vědecké projekty z veřejných prostředků. V roce 2013 řešil Veřejný ochránce práv podnět NKC – ženy a věda, které namítalo diskriminační nastavení pravidel pro přerušení práce na postdokterském grantovém projektu. NKC – ženy a věda mj. poukazovalo na nepružné nastavení podmínek pro přerušení práce na grantových projektech, kdy žádosti o toto přerušení je možné podávat pouze ke dvěma fixně stanoveným termínům (k 1. lednu a 1. červnu kalendářního roku). Toto nastavení není příznivé pro matky (resp. rodiče), neboť termín zahájení čerpání mateřské (resp. rodičovské) nelze předem fixně stanovit a zpravidla tak nastávají situace, kdy je nezbytné grantový projekt přerušit před zahájením čerpání mateřské či rodičovské. Tím dochází mj. k tomu, že řešitelky a řešitelé mohou být zkráceni na výpočtu dávek peněžité pomoci v mateřství. Veřejný ochránce práv ve svém stanovisku mj. konstatoval, že pokud by dopady zdánlivě neutrálně nastavených pravidel pro přerušení podstdokterského grantového projektu byly takové, že by mohly znevýhodňovat z důvodu rodičovství, byla by tím naplněna podstata nepřímé diskriminace. Veřejný ochránce práv proto z důvodu možné nepřímé diskriminace na základě pohlaví GAČR doporučil změnit pravidla pro přerušení práce na postdokterském grantu z důvodu těhotenství a rodičovství.¹⁴⁵

¹⁴² http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/pisa-2012-results-what-students-know-and-can-do-volume-i-revised-edition-february-2014/policy-implications-of-student-performance-in-pisa-2012_9789264208780-10-en

¹⁴³ <http://www.zenyaveda.cz/files/monitorovaci-zprava2012.pdf>

¹⁴⁴ <http://www.zenyaveda.cz/menime-vedu/postaveni-zen-v-ceske-vede-a-diskriminujici-nastaveni-grantu>

¹⁴⁵ http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Kauzy/prace/81-2012-DIS-ZO-ZZ.pdf

S cílem motivovat dívky ke studiu informačních technologií uspořádala Fakulta informačních technologií Vysokého učení technického v Brně již šestý ročník letní školy s názvem „FIT sluší dívkám“. Součástí letní školy byla i beseda s několika ženami, které spojily svůj profesní život s informačními technologiemi. Zúčastněné dívky si s nimi měly možnost popovídat, jak se mohou v IT uplatnit a čeho zde lze dosáhnout nebo o tom, jak lze v IT skloubit kariéru se soukromým a rodinným životem.¹⁴⁶

7. Důstojnost a integrita žen

7.1. Domácí násilí

7.1.1. Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011-2014

Usnesením vlády ČR ze dne 13. dubna 2011 č. 262 byl schválen Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014 (dále jako „NAP DN“). NAP DN představuje souhrn úkolů pro jednotlivé resorty v oblasti prevence a potírání domácího násilí a pomoci jeho obětem.

V rámci plnění NAP DN je každoročně přijímána Souhrnná zpráva o plnění NAP DN v předcházejícím roce. V roce 2013 byla MV ve spolupráci s MPSV zpracována Souhrnná zpráva o plnění NAP DN v roce 2012, která vláda ČR vzala na vědomí usnesením ze dne 8. ledna 2014 č. 31 (dále jako „Zpráva o plnění NAP DN“). Zpráva o plnění NAP DN obsahuje vyhodnocení implementace jednotlivých opatření NAP DN a doporučení Výboru pro prevenci domácího násilí. Ve svých doporučeních Výbor pro prevenci domácího násilí mj. navrhuje:

- zařazení standardů práce s domácím násilím do legislativy upravující poskytování sociálních služeb,
- vypracování jednoznačných kritérií identifikace azylových domů s utajenou adresou v registru sociálních služeb,
- intenzivnější podporu pracovišť zaměřených na práci s dětmi jako oběti i svědky domácího násilí,
- další podporu projektů zaměřených na práci s pachateli domácího násilí a provedení analýzy podpořených projektů práce s násilnou osobou,
- zahrnutí vzdělávání v oblasti domácího násilí do Standardu kvality profese učitele a dalších relevantních materiálů a do systému vzdělávání školních metodiků prevence,
- vznik koncepce vytvoření specializovaných týmů na úrovni Policie ČR,
- realizaci osvětové kampaně zaměřené na širokou veřejnost.

Usnesením vlády ČR ze dne 8. ledna 2014 č. 31 bylo zároveň uloženo členu vlády, v jehož působnosti je Rada, ve spolupráci s ministrem vnitra vypracovat akční plán prevence domácího násilí na období po roce 2014, a to v termínu do 31. prosince 2014. MPSV ve spolupráci s MV a Výborem pro prevenci domácího násilí zahájilo přípravu akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2015 – 2018 v prosinci 2013.

V roce 2013 bylo v souvislosti s domácím násilím vykázáno na základě rozhodnutí Policie ČR (dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky) celkem 1361 osob (z toho 188 osob opakovaně). Nejvíce osob bylo vykázáno v Ústeckém kraji (156) a hl. městě Praha (155). Naopak nejméně osob bylo vykázáno v Plzeňském (39) a Královéhradeckém kraji (41). Při přepočtu na hustotu osídlení jednotlivých krajů se nejčastěji v roce 2012 vykazovalo v Karlovarském (322 vykázání na 1 mil. obyvatel) a Libereckém (257 vykázání na 1 mil. obyvatel) kraji. Oproti předchozím letům došlo na území ČR k mírnému poklesu celkového počtu vykázanych osob.

Tabulka č. 7 Počty vykázanych osob

Počet vykázanych osob	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Rok	862	679	778	1058	1430	1407	1361

Zdroj: Bílý kruh bezpečí, Přehled o vykázání v ČR za rok 2013

¹⁴⁶ Bliže viz <http://www.fit.vutbr.cz/holky/letniskola/2013/summary.html>

Tabulka č. 8 Počty vykázaných osob v jednotlivých krajích

Kraj	Počet vykázaných celkem	Počet vykázaných v přepočtu na 1 mil. obyvatel
Jihočeský	63	99
Jihomoravský	128	109
Karlovarský	97	322
Královehradecký	41	74
Liberecký	113	257
Moravskoslezský	107	87
Olomoucký	94	148
Pardubický	83	161
Plzeňský	39	68
Hlavní město Praha	155	124
Středočeský	111	85
Ústecký	156	189
Vysočina	73	143
Zlínský	101	172

Zdroj: Bílý kruh bezpečí, Přehled o vykázaní v ČR za rok 2013

V uplynulém roce došlo k poklesu zjištěných trestných činů týrání osoby žijící ve společném období z 603 v roce 2012 na 572 v roce 2013. V souvislosti s tímto trestným činem bylo v roce 2013 stíháno celkem 392 osob, z toho 14 žen.

Tabulka č. 9 Počty trestných činů týrání osoby žijící ve společném obydlí

Trestný čin týrání osoby žijící ve spol. obydlí ¹⁴⁷	2008	2009	2010	2011	2012	2013
zjištěno skutků	522	507	568	661	603	572
objasněno skutků	425	410	477	534	556	445
stíháno osob	400	384	436	485	463	392
- z toho ženy	18	16	18	11	13	14

Zdroj: Policie ČR

V roce 2013 bylo za trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí odsouzeno 293 osob (z toho 10 žen). Stejně jako v předchozích letech převažovaly podmíněné tresty odnětí svobody (197 odsouzených) nad nepodmíněnými tresty odnětí svobody (90 odsouzených). Ochranná opatření byla ukládána jen ve velmi malé části případů – protialkoholní ochranné opatření bylo uloženo 29 odsouzeným a protitoxikomanické ochranné opatření bylo uloženo 9 odsouzeným osobám.

Tabulka č. 10 Počty osob odsouzených za trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí

Počet pravomocně odsouzených osob za trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí ¹⁴⁸	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet odsouzených osob	281	247	271	283	218	293
- z toho žen	5	8	9	9	6	10
Trest odnětí svobody nepodmíněný	72	56	68	75	56	90
Trest odnětí svobody podmíněný	200	171	201	205	160	197

¹⁴⁷ Blíže viz POLICIE ČR, *Statistiky*. [online] [cit. 2013-03-15] URL: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>>.

¹⁴⁸ Blíže viz POLICIE ČR, *Statistiky*. [online] [cit. 2013-03-15] URL: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>>.

7.1.2. Monitoring plnění Doporučení Rady Evropy Rec(2002)5 k ochraně žen před násilím

V roce 2013 proběhlo čtvrté kolo monitoringu plnění Doporučení Rady Evropy Rec(2002)5 k ochraně žen před násilím (dále jako „Doporučení Rec(2002)5“) ze strany jednotlivých členských států Rady Evropy. Jeho výstupem je Analytická studie výsledků čtvrtého kola (dále jako „Analytická studie“).¹⁴⁹ Vzhledem k tomu, že na Doporučení Rec(2002)5 navazuje Istanbulská úmluva, která předpokládá vlastní monitorovací systém, jedná se o poslední kolo monitoringu tohoto doporučení. Analytická studie hodnotí naplňování jednotlivých opatření uvedených v Doporučení Rec(2002)5 v těchto oblastech: obecné indikátory, legislativa a soudní řízení, specializovaná podpora a ochrana obětí, programy pro pachatele, šíření povědomí a média, vzdělávání a školení a sběr dat a výzkum.

Analytická zpráva mj. došla k závěru, že v Evropě postupně roste počet přijímaných komplexních opatření (akčních plánů) za účelem prevence a potírání násilí na ženách. Tyto akční plány se zpravidla zaměřují na více forem genderově podmíněného násilí (partnerské násilí, znásilnění, stalking apod.), v některých členských státech Rady Evropy (včetně ČR) jsou však akční plány zaměřeny pouze na domácí násilí.

V rámci Analytické zprávy je rovněž hodnocena dostupnost specializovaných azylových domů pro oběti násilí na ženách, kdy Doporučení Rec(2002)5 jako kritérium pro splnění dostatečné dostupnosti uvádí existenci alespoň jednoho rodinného místa v azylovém domě na 10 000 obyvatel. Dle Analytické zprávy toto doporučení naplňují pouze Norsko, Lichtenštejnsko, Lucembursko, Slovinsko, Dánsko, Velká Británie, Andora, Nizozemí a Irsko. Nejnižší míru dostupnosti specializovaných azylových domů naopak vykazuje Polsko, Ukrajina, Bulharsko, ČR a Itálie.

7.1.3. Činnost Ministerstva vnitra v souvislosti s prevencí domácího násilí

V roce 2013 se Ministerstvo vnitra v rámci dotačního programu „Prevence sociálně patologických jevů“ zaměřilo na prevenci domácího násilí a trestné činnosti páchané na jedné z nejzranitelnějších skupin – seniorech, kteří jsou často bez sociálních kontaktů, izolovaní, se zdravotními indispozicemi, závislí na péči a tedy ohroženi nejrůznějšími formami násilí. Tato skutečnost je podpořena i statistickými údaji, podle kterých má závažná trestná činnost páchaná na seniorech v České republice stoupající tendenci. V rámci dotačního programu bylo v roce 2013 podpořeno 6 projektů nestátních neziskových organizací v celkové výši 1.435.000,- Kč.

Podpořeny byly projekty, které se zaměřují:

- na aktivizační programy pro seniory v oblasti prevence domácího násilí a trestné činnosti páchané na seniorech,
- na propagační a osvětové aktivity pro odbornou a širokou veřejnost se zaměřením na medializaci problematiky domácího násilí páchaném na seniorech v domácím a institucionalizovaném prostředí a na medializaci problematiky trestné činnosti páchané na seniorech.

V oblasti podpory práce s násilnou osobou Ministerstvo vnitra podpořilo v roce 2013 v rámci „Programu prevence kriminality“ projekt statutárního města Hradec Králové – resocializační práce s pachateli násilné trestné činnosti (realizátorem projektu bylo občanské sdružení ADRA). Dotace byla udělena ve výši 340 000,- Kč.

¹⁴⁹

Blíže viz

<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/Analytical%20Study%20ENG.pdf>

<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/Analytical%20Study%20ENG.pdf>

7.1.4. Činnost Ministerstva práce a sociálních věcí v souvislosti s prevencí domácího násilí

V rámci dotační politiky MPSV byla v roce 2013 nadále podporována řada sociálních služeb, které se věnují prevenci domácího násilí a pomoci jeho obětem. K 31. 12. 2013 bylo evidováno v registru poskytovatelů sociálních služeb celkově 407 sociálních služeb, které uvádějí jako svou cílovou skupinu „oběti domácího násilí“. V roce 2013 MPSV poskytlo dotace ze státního rozpočtu na zajištění poskytování sociálních služeb, které uvádějí jednu z cílových skupin „oběti domácího násilí“ ve výši 230 340 740,- Kč. Z toho je 34 sociálních služeb, které mají uvedenu převažující cílovou skupinu oběti domácího násilí, těmto službám poskytlo MPSV dotace ze státního rozpočtu ve výši 26 009 000,- Kč. Z těchto služeb je dále 21 specializovaných sociálních služeb, které nemají uvedenu více než jednu další cílovou skupinu. V roce 2013 byly v registru sociálních služeb evidovány 4 azylové domy pro oběti domácího násilí s utajenou adresou, které byly v roce 2013 podpořeny dotací ze strany MPSV ve výši 7 199 000 Kč. V loňském roce bylo podpořeno MPSV 17 intervenčních center celkovou částkou 12 075 000 Kč.

V oblasti vzdělávání byla v roce 2013 udělena akreditace institucím a programům, které se zaměřují na domácí násilí. Vzdělávací programy byly určeny převážně sociálním pracovníkům a pracovnícím v sociálních službách. Za rok 2013 bylo celkem akreditováno 9 vzdělávacích institucí, které se ve svých programech zaměřují na domácí násilí. Časová dotace v průměru na jeden akreditovaný vzdělávací program je 9,5 hodiny.

V roce 2013 byl nadále realizován projekt Podpora procesů v sociálních službách, v rámci kterého je vytvářena i nová druhologie sociálních služeb, která vychází mimo jiné z předešlých interdisciplinárních jednání. Nadále bude pokračovat realizace konzultačního procesu, v rámci kterého budou zapojeni poskytovatelé ze všech krajů ČR (konzultační proces je dobrovolný), tedy i poskytovatelé služeb pro osoby ohrožené domácím násilím.

7.1.5. Činnost Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v souvislosti s prevencí domácího násilí

V oblasti primární prevence MŠMT zveřejňuje na internetových stránkách www.prevence-info.cz odborné informace z rizikového chování u dětí, žáků a žákyň a studentů a studentek ve školách a školských zařízeních. V roce 2013 vyhlásilo MŠMT dotační řízení na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování, na které vyčlenilo cca 19 mil. Kč ze svého rozpočtu. V rámci tohoto dotačního programu byly podpořeny zejména programy dlouhodobé primární prevence rizikových forem chování u dětí a mládeže. Příjemci dotací byly školy, školská zařízení a nestátní neziskové organizace, které pracují s dětmi a mládeží. Cíleně bylo do programu na podporu aktivit prevence domácího násilí zařazeno 5 projektů, výsledky dotací pro rok 2013 jsou zveřejněny na internetových stránkách MŠMT.¹⁵⁰

V roce 2013 se MŠMT rovněž věnovalo revizi metodických materiálů vztahujících se na násilí ve školách a vydalo nový Metodický pokyn k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních, který je zaměřen mj. na ochranu dětí v předškolním věku.

7.1.6. Činnost Ministerstva spravedlnosti v souvislosti s prevencí domácího násilí

V roce 2013 dále pokračovaly započaté aktivity v rámci projektu Criminal Justice prostřednictvím individuálního projektu s názvem „Proč zrovna já“ financovaného z prostředků ESF (CZ.1.04/3.1.00/73.00001). Projekt probíhá v období od 1. 6. 2012 do 31. 5. 2015 a jeho cílem je podpora obětí trestných činů při vyrovnávání se s traumatickým zážitkem trestného činu, při obnově pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost. Projekt rozvíjí služby pro oběti trestných činů a rozšiřuje jejich síť. V projektových městech působí „Poradny pro oběti trestných činů“ při střediscích PMS. Činnost poraden doplňují další služby poskytovatelů z nestátních neziskových organizací, kteří již byli, nebo budou vybráni ve veřejných zakázkách na dodavatele služeb. Aktivitami projektu jsou např.: internetové poradenství, telefonické poradenství, osobní poradenství, doprovázení, restorativní skupinové konference, multitýmy pro oběti, monitoring

¹⁵⁰ Blíže viz www.msmt.cz/file/26378

problémů obětí. Projekt zahrnuje také vzdělávací kurzy pro poradce pro oběti trestných činů a pro koordinátory služeb pro oběti trestných činů. V roce 2013 bylo v poradnách pro oběti trestných činů poskytnuto poradenství celkově cca 985 osobám z cílové skupiny (údaj k 30. 10. 2013), což představuje cca. 20 % z celkově plánovaného počtu podpořených osob (obětí trestných činů), které budou do konce realizace projektu podpořeny. Jednou z dalších aktivit projektu je i systematický kvalitativní monitoring potřeb obětí trestných činů. Za 11 měsíců bylo v rámci poradenství poskytnuto celkem 2 255 konzultací. Z celkem 1 240 klientů poraden bylo 62 % žen a 38 % mužů. Nejčastěji požadovali poskytnutí právních informací (54 % klientů), 26 % klientů potřebovalo psychosociální podporu a 16 % všech lidí, kteří se obrátili na poradnu, se dotazovalo na možnosti odškodnění. Pokud se jedná o druh trestné činnosti, nejčastěji se na poradny obrací lidé, kteří se stali obětmi majetkové kriminality (36 %) a kriminality násilné (26 %). Od srpna 2013 vstoupil v účinnost zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který mimo jiné definuje tzv. zvlášť zranitelné oběti. Z této skupiny obětí trestné činnosti se na poradny obrátilo celkem 12 % klientů.

Vzdělávací činnost justiční akademie se v oblasti domácího násilí v roce 2013 zaměřovala zejména na nový zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a na jeho dopad do trestního řádu. V září 2013 proběhl jednodenní seminář zaměřený specificky na problematiku domácího násilí s názvem Domácí násilí z pohledu trestního práva, zaměřený na znaky a formy domácího násilí, charakteristika násilné a ohrožené osoby.

IKSP v roce 2013 zpracoval výzkum zaměřený na zjištění forem v současnosti se vyskytujícího evidovaného domácího násilí ve vybraných skupinách obyvatelstva ČR, získání informací o dopadu dosavadních pravomocně skončených případů domácího násilí na pachatele a o dopadu domácího násilí na vybranou skupinu evidovaných obětí domácího násilí a na získání a vyhodnocení informací, jak je dosud na pachatele domácího násilí v ČR působeno. Výsledky z výzkumu budou prezentovány v roce 2014.

7.1.7. Činnost nestátních neziskových organizací v souvislosti s prevencí domácího násilí

Nestátní neziskové organizace hrají důležitou a nezastupitelnou roli při prevenci domácího násilí a pomoci jeho obětem. Rovněž v roce 2013 pokračovala celá řada různých činností aktivit zaměřených na zvyšování společenského povědomí o problematice domácího násilí, vzdělávání a školení příslušných orgánů, programy primární prevence a různé formy pomoci obětem domácího násilí.

Organizace ROSA v průběhu roku 2013 uskutečnila řadu besed se seniory a seniorkami zaměřených na předcházení rizikových situací a možnosti násilí na nich, včetně nácviku reakcí na násilí. Celkem bylo proškoleno 276 seniorů a senierek. V uplynulém roce ROSA pokračovala v realizaci projektu STOPNASILI.CZ, který je zaměřen na prevenci násilí ve vztazích mezi studenty a studentkami středních škol.

Dne 21. října 2013 uspořádal Bílý kruh bezpečí v Evropském domě v Praze konferenci Spravedlnost pro oběti II. k implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu. Bílý kruh bezpečí rovněž realizuje projekt s názvem „Kruh bezpečí“, který je zaměřený na pomoc specifické skupině zvlášť zranitelných osob.

Organizace ProFem v uplynulém roce mj. vydala publikaci s názvem „Rizika chudoby u žen postižených domácím násilím a jejich dětí“, která se upozorňuje na souvislosti mezi domácím násilím a chudobou.¹⁵¹ ProFem rovněž v roce 2013 uspořádal 9 preventivních workshopů s názvem „Mluvme spolu o domácím násilí“ v různých městech České republiky, konferenci s názvem „Aktuální otázky v problematice domácího násilí a nové legislativní úprava“ a kulatý stůl s názvem „Postavme se proti znásilnění! Používejme Istanbulskou konvenci!“.

Liga otevřených mužů se připojila ke kampani Bílá stužka, která mezi muži a chlapci zdůrazňuje nepřijatelnost genderově podmíněného násilí a rovněž v roce 2013 realizovala projekt „Rodina

¹⁵¹ Bliže viz <http://www.profem.cz/shared/clanky/159/proFem-zprava-web.pdf>

bez násilí“, který se zaměřuje na programy pro násilné osoby. V této souvislosti byla vydána publikace s názvem „Práce s původci násilí v rodinách: příklady zahraniční dobré praxe“.¹⁵²

Výše uvedený výčet aktivit představuje jen indikativní přehled činnosti některých organizací působících v oblasti prevence domácího násilí. Bližší informace je možné nalézt v příloze č. 2.

7.2. Obchodování s lidmi

Obdobně jako v předchozích letech zůstává ČR zdrojovou, tranzitní a cílovou zemí pro obchod s lidmi za účelem sexuálního a pracovního vykořisťování. Zpráva Trafficking in Person Report 2013 uvádí, že oběťmi sexuálního vykořisťování jsou zejména ženy ze Slovenska, Bulharska, Moldavska, Nigérie, Filipín, Rumunska, Ukrajiny, Vietnamu a České republiky. Oběťmi pracovního vykořisťování se stávají ženy a muži z Bulharska, Filipín, Polska, Rumunska, Slovenska, Srí Lanky, Ukrajiny, Vietnamu a České republiky.¹⁵³

V uplynulém roce bylo Policií ČR registrováno celkem 18 trestných činů obchodování s lidmi, přičemž 11 z nich bylo objasněno. V souvislosti s těmito trestnými činy bylo v roce 2013 obžalováno celkem 26 osob (z nich 6 žen). Odsouzeno bylo 5 osob, 4 z nich byl udělen trest odnětí svobody od 1 do 5 let a jedné z nich od 5 do 15 let.

Tabulka č. 11 Počty zjištěných/objasněných trestných činů obchodování s lidmi

Počet Policií ČR zjištěných a objasněných trestných činů obchodování s lidmi ¹⁵⁴	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zjištěno	29	10	24	19	24	18
Objasněno	11	5	13	11	18	11
Vyšetřované a stíhané osoby	22	32	35	29	22	25

Zdroj: Policie ČR

Organizace La Strada v dubnu 2013 ve spolupráci s MV uspořádala mezinárodní konferenci na téma obchodování s lidmi. Konference byla zaměřena na pracovní vykořisťování. Na konferenci mj. zaznělo, že jednou z hlavních překážek postihu obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování je nejasný výklad pojmů nucené práce a jiné formy vykořisťování.¹⁵⁵ V září 2013 proběhl seminář s názvem Role odborů v řešení problematiky obchodování s lidmi, kterého se zúčastnili zástupci a zástupkyně nestátních neziskových organizací, odborů, inspektorátů práce, Ministerstva vnitra a Policie ČR.¹⁵⁶ V prosinci 2013 zahájila organizace La Strada kampaň proti obchodu s lidmi a pracovnímu vykořisťování. Kampaň mj. obsahuje krátké video zaměřené na turisty, kteří přijíždějí do Prahy za sexuálními službami. Turisté jsou vyzýváni ke kontaktování organizace La Strada v případech podezření na sexuální vykořisťování.¹⁵⁷

Ministerstvo vnitra v roce 2013 nadále pokračovalo v realizaci programu s názvem „Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi“. Cílem tohoto programu je poskytnout pravděpodobným obětem obchodování s lidmi podporu a náležitou ochranu na základě individuálního posouzení rizika. V roce 2013 bylo do tohoto programu zařazeno celkem 23 pravděpodobných obětí obchodování s lidmi z Rumunska, Slovenské republiky a České republiky. Od roku 2003 bylo do programu zařazeno celkem 143 obětí obchodování s lidmi.

¹⁵² Blíže viz http://www.muziprotinasili.cz/wp-content/uploads/2013/04/Prace_s_puvodci_nasili_v_rodinach_LOM.pdf

¹⁵³ Blíže viz <http://www.state.gov/documents/organization/210738.pdf>

¹⁵⁴ Blíže viz POLICIE ČR, *Statistiky*. [online] [cit. 2014-03-15] URL: <<http://www.policie.cz/soubor/12-celkova-kriminalita-za-obdobi-od-01-01-2013-do-31-12-2013.aspx>>.

¹⁵⁵ Blíže viz <http://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-konference-o-obchodovani-s-lidmi-privedla-do-prahy-stovku-odborniku.aspx>

¹⁵⁶ Blíže viz <http://www.strada.cz/cz/aktuality/140-seminar-role-odboru-v-reseni-problematiky-obchodovani-s-lidmi-17-9-2013>

¹⁵⁷ Blíže viz <http://www.strada.cz/cz/aktuality/147-v-utery-probehla-tiskova-konference-k-zahajeni-kampane-proti-obchodu-s-lidmi-a-pracovnimu-vykoristovani>

7.3. Znásilnění

V roce 2013 bylo Policií ČR zjištěno celkem 589 případů trestného činu znásilnění. Oproti předchozím letům se jedná o mírný pokles nahlášených znásilnění. Objasněno bylo Policií ČR celkem 410 případů znásilnění a stíháno a vyšetřováno v souvislosti se znásilněním v uplynulém roce bylo 366 osob (z toho 2 ženy).

Tabulka č. 12 Počty zjištěných/objasněných trestných činů znásilnění

Počet Policií ČR zjištěných a objasněných trestných činů znásilnění ¹⁵⁸	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zjištěno	529	480	586	675	669	589
Objasněno	361	343	437	468	539	410
Vyšetřované a stíhané osoby	345	315	377	405	404	366

Zdroj: Policie ČR

V roce 2013 zahájily organizace Krav Maga a společnost Avon projekt s názvem „Nenechte si ubližovat“, který se zabývá potírání sexuálního a domácího násilí na ženách a dětech. Výstupem projektu je internetový portál www.nenechtesjublizovat.cz, který nabízí kurzy sebeobrany pro ženy, poradenské služby a vzdělávací semináře pro školy a pomoc obětem genderově podmíněného násilí.

U příležitosti Mezinárodní dne proti násilí na ženách byl pod záštitou místopředsedkyně Senátu Parlamentu ČR Aleny Gajdůškové uspořádán kulatý stůl s názvem „Postavme se proti znásilnění! Využijme Istanburskou úmluvu!“. Cílem kulatého stolu za účasti zástupců a zástupkyň resortů, nestátních neziskových organizací a Policie ČR bylo vést diskuzi o možnostech prevence znásilnění a pomoci jeho obětem při využití Istanburské úmluvy.¹⁵⁹ Kulatý stůl mj. navazoval na zjištění studie Evropské ženské lobby s názvem „EWL Barometer on Rape in the EU 2013“, které poukázaly na nedostatky v legislativní ochraně obětí znásilnění a v oblasti sběru statistických dat.¹⁶⁰ Účastníci a účastnice kulatého jako hlavní problémy prevence znásilnění označily nedostatek specializovaných center pro oběti znásilnění, bezplatné krizové linky a právní pomoci. Problémem je rovněž občasný necitlivý přístup policistů a policistek a dalších profesí, které přicházejí do styku s oběti znásilnění.

7.3.1. Nebezpečné pronásledování (stalking)

Trestných činů nebezpečného pronásledování (tzv. stalkingu) bylo Policii ČR v loňském roce ohlášeno celkem 520. Objasněno bylo 380 případů a stíháno a vyšetřováno 328 osob (z toho 27 žen).

Tabulka č. 13 Počty zjištěných/objasněných trestných činů nebezpečného pronásledování

Počet Policií ČR zjištěných a objasněných trestných činů nebezpečného pronásledování ¹⁶¹	2010	2011	2012	2013
Zjištěno	537	535	485	520
Objasněno	390	410	349	380
Vyšetřované a stíhané osoby	314	380	321	328

Zdroj: Policie ČR

7.3.2. Zákon o obětech trestných činů

V roce 2013 byl přijat zákon č. 45/2013, o obětech trestných činů (většina jeho ustanovení nabyla účinnosti v srpnu 2013), který výrazně posiluje práva obětí trestných činů, včetně obětí domácího násilí a dalších forem genderově podmíněného násilí.¹⁶² Předmět úpravy tohoto zákona směřuje k vymezení práv oběti jako subjektu zvláštní péče ze strany státu, úpravu poskytování peněžité

¹⁵⁸ Blíže viz POLICIE ČR, *Statistiky*. [online] [cit. 2014-03-15] URL: <<http://www.policie.cz/soubor/12-celkova-kriminalita-za-obdobi-od-01-01-2013-do-31-12-2013.aspx>>.

¹⁵⁹ Blíže viz <http://www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=1676>

¹⁶⁰ Blíže viz http://www.womenlobby.org/spip.php?action=acceder_document&arg=2968&cle=fc9944b3d7fea2882e942bd9fdc604095eb75751&file=pdf%2Fewl_barometre_final_11092013.pdf

¹⁶¹ Blíže viz POLICIE ČR, *Statistiky*. [online] [cit. 2014-03-15] URL: <<http://www.policie.cz/soubor/12-celkova-kriminalita-za-obdobi-od-01-01-2013-do-31-12-2013.aspx>>.

¹⁶² Blíže viz Zpráva o rovnosti žen a mužů v ČR v roce 2012.

pomoci obětem ze strany státu a stanovení právního základu pro spolupráci mezi státem a organizacemi, které poskytují pomoc obětem.¹⁶³

Zákon o obětech trestných činů specifikuje tzv. zvlášť zranitelnou oběť, která dle tohoto zákona požívá vyšší míru ochrany. Zvlášť zranitelnou obětí jsou mj. oběti trestného činu obchodování s lidmi, oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůzku násilím, jestliže v daném případě hrozí zvýšené nebezpečí druhotné újmy s ohledem na věk či pohlaví oběti.

Dle zákona o obětech trestných činů mohou nestátní neziskové organizace a další subjekty zapsané v registru poskytovatelů poskytovat pomoc obětem trestných činů, a to včetně bezplatné odborné pomoci zvlášť zranitelným obětem. Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů vede Ministerstvo spravedlnosti.¹⁶⁴

7.3.3. Prostituce

V uplynulém roce pokračovaly legislativní iniciativy zaměřené na ukotvení prostituce v právním řádu ČR. Poslanec Parlamentu ČR Viktor Paggio předložil návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb. Hlavním cílem navrhované právní úpravy bylo otevřeně prohlásit prostituci za legální a to včetně souvisejících doprovodných činností.¹⁶⁵ Vláda ČR tento návrh projednala na svém jednání dne 31. července 2013 a vyslovila s ním nesouhlas, a to zejména z důvodu nekomplexnosti předloženého návrhu zákona a z důvodu jeho nesouladu s některými mezinárodními smlouvami, jimiž je ČR vázána. Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR následně již návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb předložen nebyl.

Zastupitelstvo hl. města Prahy předložilo v červenci 2013 Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR návrh zákona o regulaci prostituce. Vládou ČR byl tento návrh projednán na jejím jednání dne 26. února 2014. Ve svém stanovisku vláda ČR vyslovila s tímto návrhem zákona nesouhlas a to zejména s odůvodněním existence různých názorů na způsob regulace problematiky prostituce a z důvodu nutnosti vypovědět některé mezinárodní smlouvy v případě přijetí předmětného návrhu zákona.

V kontextu legislativní úpravy prostituce v posledních letech postupně roste počet zemí, které namísto nabídky kriminalizují či jinak sankcionují poptávku po sexuálních službách (tzv. švédský model regulace prostituce). Tento model kromě Švédska zavedly např. i Norsko, Island či Jižní Korea (ze zemí EU jeho zavedení zvažuje např. Irsko).

8. Zdraví, reprodukční zdraví a porodní péče

8.1. Sterilizace v rozporu s právem

V návaznosti na úkol uložený v Aktualizovaných opatřeních pro rok 2013 vypracovalo MSp v roce 2013 Analýzu možnosti odškodnění a prolomení promlčecích lhůt v případech nezákonných sterilizací (dále jako „Analýza odškodnění“). V Analýze odškodnění MSp mj. konstatuje, že po roce 1991 proběhly sterilizace v mnoha případech v rozporu se zákonem, avšak tyto sterilizace neprobíhaly jako organizovaná státní politiky, ale byly důsledkem nevhodného paternalistického přístupu lékařů a lékařek. Analýza odškodnění zároveň doporučila Ministerstvu zdravotnictví, aby se v případě svého ustanovení odškodňovací komise nezabývala otázkou promlčení nároku sterilizovaných žen a pouze posuzovala, zda byly ženy v individuálních případech sterilizovány protiprávně.

Svůj cíl plní Analýza odškodnění jen částečně, neboť nedává v kontextu všech skutečností propracovanou odpověď na to, proč není důvodné lhůty prolomit, ačkoliv již v roce 2005 ve své zprávě veřejný ochránce práv odpovědnost státu za provádění sterilizací v rozporu s právem dovodil a následně tak učinila i Rada vlády pro lidská práva v roce 2012 ve svém podnětu a v usnesení. Pominuty jsou i závazky České republiky plynoucí z řady mezinárodních úmluv

¹⁶³ Blíže k zákonu viz např. <http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/ochrana-obeti-trestnych-cinu>

¹⁶⁴ <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6094&d=330753>

¹⁶⁵ Blíže viz <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=1100&CT1=0>

o lidských právech (zpracovatel je uvádí) a dlouhodobá zvyšující se kritika mezinárodních lidskoprávních kontrolních mechanismů (Výbor OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen, Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace, Výbor OSN proti mučení) i stanovisko Komisaře Rady Evropy pro lidská práva.

Materiál byl rozeslán do vnějšího připomínkového řízení v dubnu 2013, avšak dosud nebyl z důvodu řady zásadních připomínek několika resortů předložen na jednání vlády ČR.

8.2. Péče v souvislosti s porodem

Situaci v porodnictví ve vztahu k rozšíření možností porodní péče, narovnání postavení porodních asisterek a asistentů a realizace svobodné volby žen v oblasti porodu se zabývala Rada na svém zasedání dne 12. září 2013. V návaznosti na informace o zúžení členství v pracovní skupině Ministerstva zdravotnictví o zástupce a zástupkyně rodiček a porodních asisterek a asistentů Rada přijala usnesení, ve kterém vyjádřila znepokojení nad tím, že tato pracovní skupina se nezaměřuje na situaci v českém porodnictví komplexně tak, aby bylo možné zajistit realizaci svobodné volby ženy vybrat si způsob, okolnosti a místo porodu, resp. těhotenskou, porodní a poporodní péči. Rada rovněž vyzvala Ministerstvo zdravotnictví, aby do této pracovní skupiny přizvalo zmocněnkyni pro lidská práva a pověřilo předsednictvo Rady, aby zřídilo vlastní pracovní skupinu, která by se zabývala tématem rovných příležitostí žen a mužů ve vztahu k oblasti porodnictví. Výstupem činnosti této pracovní skupiny Rady by v budoucnu měla být formulace příslušných doporučení, jak zajistit svobodnou volbu žen v souvislosti s porodem.

V týdnu od 20. do 25. května 2013 proběhl Světový týden respektu k porodu. Členské organizace České ženské lobby u této příležitosti uspořádaly v Praze, Brně a některých dalších krajských městech řadu událostí věnujících se různým aspektům porodu.¹⁶⁶

V roce 2013 pokračovalo projednávání případů žalob na Českou republiku z důvodu nezajištění svobodné volby způsobu, místa a okolností porodu. V září 2013 proběhlo veřejné slyšení v případech dvou stěžovatelek namítajících porušení práva na soukromý a rodinný život.

9. Rovné příležitosti žen a mužů ve vnějších vztazích

9.1. Transformační a rozvojová spolupráce

V rámci programu MZV s názvem „Program transformační spolupráce Ministerstva zahraničních vztahů“ byly v roce 2013 podpořeny projekty zaměřené na podporu práv žen, genderové rovnosti a potírání genderově podmíněného násilí. Pokračoval projekt organizace ADRA s názvem „Gruzie: Posílení kapacit občanského sektoru v oblasti ochrany práv žen“, v roce 2013 byl podpořen projekt organizace Charita České republiky v Moldavsku s názvem „Podpora občanské participace v rurálních oblastech regionu Cahul“.

Rovnost mužů a žen a posilování postavení žen jsou jedním z hlavních aspektů průřezového principu „Dodržování základních lidských, ekonomických, sociálních a pracovních práv příjemců projektů ZRS ČR“, který je zakotven v „Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010 - 2017“. V souladu s tímto principem se ČR snaží uplatňovat genderové hledisko průřezově při programování i realizaci rozvojových projektů zaměřených na posílení postavení žen a plnění souvisejících Rozvojových cílů tisíciletí. Praktické naplňování průřezového principu rovnosti mužů a žen je jedním z hlavních kritérií při evaluaci projektů zahraniční rozvojové spolupráce a patří i mezi hlavní témata globálního rozvojového vzdělávání, což je zakotveno i v hlavních koncepčních dokumentech.

V roce 2013 podpořilo MZV řadu projektů přispívajících k podpoře práv žen a genderové rovnosti. V Konžské demokratické republice byl např. podpořen projekt s názvem „Komplexní péče o oběti sexuálního násilí“, v Súdánu byl podpořen provoz dívčí základní školy Osman Saleh, v Zambii byl realizován projekt s názvem „Zlepšení kvality a dostupnosti péče o matku a dítě“. Poměrně velká část projektů v rámci zahraniční rozvojové spolupráce se zaměřuje na podporu ekonomického postavení žen – např. projekt v Afghánistánu s „Mikrokredity pro ženy na rozjezd

¹⁶⁶ Bliže viz <http://www.czlobby.cz/tiskove-zpravy/236-7/svetovy-tyden-respektu-k-porodu/>

drobného podnikání“ či projekt realizovaný v Jemenu, který byl zaměřen na podporu zemědělského vzdělání žen s cílem podpory domácího pěstování zeleniny. Celkem bylo dle informací MZV v roce 2013 podpořeno v rámci zahraniční rozvojové spolupráce 33 projektů (částkou přibližně 65 milionů Kč) souvisejících s podporou rovnosti žen a mužů.

10. Další aktuální témata

10.1. Rovnost žen a mužů a ochrana životního prostředí

Životní prostředí je další oblastí, do které se promítají odlišným způsobem potřeby žen a mužů, zároveň se liší průměrné dopady životů žen a mužů do životního prostředí i dopady, které mají změny životního prostředí a živelní katastrofy na jejich životy.

Vliv životního prostředí na život mužů a žen je samotným MŽP hodnocen jako „víceméně stejný“.¹⁶⁷ Tomu odpovídá mj. i nastavení grantové politiky MŽP, v níž roce 2013 nebyly realizovány žádné projekty, zabývající se specificky tématem rovných příležitostí žen a mužů a takto zaměřené projekty nejsou plánovány ani pro rok 2014.¹⁶⁸ MŽP však dlouhodobě podporuje projekty občanských sdružení a obecně prospěšných společností v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje, z nichž mnohé zohledňují specifické potřeby mužů a žen, přestože to v projektech většinou není explicitně uvedeno. Děje se tak především formou dotací, které jsou ze státního rozpočtu poskytovány na příslušný kalendářní rok. V roce 2013 se jednalo mimo jiné o projekty zaměřené na zlepšení kvality života ve městech - např. projekt „Propagace Alternativní Mobility v Moravskoslezském kraji“ Regionálního environmentálního centra, ČR, o.p.s. nebo projekt „Společně a informovaně pro udržitelný rozvoj města“ NNO Nesehnutí Brno.

Princip rovnosti žen a mužů je důsledně dodržován i v programech administrovaných Státním fondem životního prostředí. V roce 2013 se jednalo zejména o tyto programy: Operační program Životní prostředí, Zelená úsporám, Nová Zelená úsporám, Nová Zelená úsporám 2013 a v rámci národních programů např. program „Likvidace škod po živelných pohromách – povodně 2013“.

V červnu roku 2013 zasáhly Českou republiku povodně. V souvislosti s povodněmi je evidována ztráta 15 lidských životů¹⁶⁹ a materiální škody ve výši 15,4 mld. Kč.¹⁷⁰ Analýzy ukázaly, že se následky postižení povodní projevují jak v materiálních podmínkách života (ve snížení životní úrovně postižených), tak ve zhoršení zdravotního stavu i v subjektivně vnímané celkové kvalitě života. Negativní důsledky dopadají zvláště silně na znevýhodněné skupiny obyvatel, zejména na neúplné rodiny (v podmínkách ČR převážně matky s nezletilými dětmi), seniory a seniorky.

Jednou z nejdůležitějších mezinárodních akcí, které s tématem rovnosti žen a mužů ve vztahu k životnímu prostředí souvisejí, byla 19. klimatická konference OSN (tzv. COP 19), která se uskutečnila v listopadu 2013 ve Varšavě. Během ní byla projednávána také agenda gender a klimatické změny s cílem dosáhnout pokroku v prosazování genderově senzitivní klimatické politiky. Zejména z důvodů málo ambiciózních cílů konference (hlavním záměrem bylo připravit půdu pro vypracování textu obecné dohody o celosvětovém klimatu, která by měla být přijata v r. 2015) z jednání nevyplynuly konkrétní závěry, a to bohužel ani pro oblast rovnosti žen a mužů a ochrany životního prostředí.

Program OSN pro životní prostředí (UNEP) vyhláší pravidelné kampaně a osvětové akce na zvýšení povědomí o otázkách životního prostředí. Například rok 2013 byl mezinárodním rokem vody. Na 5. června také připadl Světový den životního prostředí, jehož tématem bylo plýtvání jídlem jako ekonomický, sociální i environmentální problém. V obou uvedených oblastech je role žen klíčová, a to zejména s ohledem na stále převažující stereotypní rozdělení rolí, kdy převážně žena zajišťuje péči o domácnost a přípravu jídla.

Zároveň je role žen klíčová i při výchově dětí, kdy jsou budovány postoje k životnímu prostředí v budoucnosti u nových generací. MŽP tak například ve svém strategickém dokumentu Státní

¹⁶⁷ Viz vyhodnocení resortních Priorit MŽP.

¹⁶⁸ Viz vyhodnocení resortních Priorit MŽP.

¹⁶⁹ <http://voda.chmi.cz/pov13/pov2013.pdf>

¹⁷⁰ Podrobněji viz http://voda.chmi.cz/pov13/DilciZprava_DU_4_2_Ekon-dopady_final.pdf

program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice¹⁷¹ uvádí rodinu jako jednu ze tří klíčových cílových skupin v oblasti vytváření pozitivních vztahů a správných návyků dětí předškolního věku k životnímu prostředí.

10.2. Rovnost žen a mužů v dopravě a infrastruktuře

Ministerstvo dopravy podporuje využití a zavádění inovativních technologií pro osoby se sníženou schopností pohybu nebo orientace a pro zranitelné účastníky silničního provozu,¹⁷² specifické potřeby žen v dopravě však nejsou ve strategických dokumentech MD explicitně pojmenovány.

Hlavním koordinačním subjektem bezpečnosti silničního provozu v ČR je BESIP, který zpracoval a průběžně vyhodnocuje strategický dokument Národní strategie bezpečnosti silničního provozu 2011 – 2020. Tam je mimo jiné zdůrazněna role rodiny v systému dopravní výchovy. BESIP prostřednictvím kampaní, akcí pro veřejnost a řidiče a řidičky na silnicích, seminářů a besed komunikuje klíčová témata a spolu s dopravní výchovou se aktivně podílí na odstraňování genderových stereotypů. Mezi konkrétní aktivity patří informování laické a odborné veřejnosti prostřednictvím webového portálu,¹⁷³ kde jsou mimo jiné zveřejněny dokumenty „Muži a ženy – Základní statistické ukazatele ve formě komentovaných grafů“, „Jak řídí ženy a muži?“.¹⁷⁴ Webový portál zároveň ve velmi konkrétní podobě poskytuje účastníkům a účastnicím silničního provozu praktické informace vztahující se k nejrůznějším situacím.¹⁷⁵ Například je zde uvedena informace o výzkumu „Kdo má s používáním bezpečnostních pásů největší problém?“, který provedlo Ministerstvo dopravy – BESIP a ze kterého vyplývá, že z 91 % mají s používáním bezpečnostních pásů problém muži a jen z 9 % ženy. Z toho lze usuzovat, že ženy se v rámci silničního provozu chovají zodpovědněji a dbají více na bezpečnost.¹⁷⁶

Pozitivní dopad na rovnost žen a mužů je zajišťován prostřednictvím implementace Operačního programu Doprava – dotačního programu ze strukturálních fondů EU. Při akcích (projektech) financovaných z výše uvedeného programu je dbáno na opatření, která umožňují přístupnost (např. u zastávek veřejné dopravy – výtahy, snížené obrubníky) pro osoby s omezenou schopností pohybu.

Co se týče letecké dopravy v současné době je v projednávání návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o změně nařízení (ES) č. 261/2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, a nařízení (EHS) č. 2027/97 o odpovědnosti leteckého dopravce při letecké dopravě cestujících a jejich zavazadel. V rámci tohoto nařízení je speciálně řešena i péče o těhotné ženy v případě dlouhých zpoždění - letečtí dopravci na svých internetových stránkách informují ženy s malými dětmi o speciálních službách a péči, jakož i o podmínkách pro cestování těhotných žen. Zavedené postupy v letecké dopravě usnadňují cestování rodičům s malými dětmi (bezbariérový přístup do všech prostorů letiště, kočárkem lze přijet až k letadlu, přeprava skládacího kočárku, přenosného koše, spací tašky, autosedačky zdarma, při jakékoliv nepravdivosti letecké dopravy je kladen zvláštní důraz na pomoc matkám s dětmi). Převážně

¹⁷¹ Blíže viz [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty_evvo_cr/\\$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_dokumenty_evvo_cr/$FILE/OEV-OVO_SP%20EVVO-20081105.pdf)

¹⁷² Dle Národní strategie bezpečnosti silničního provozu 2011 – 2020 patří mezi nejvíce ohrožené skupiny účastníků silničního provozu děti, chodci, cyklisté, motocyklisté, mladí a noví řidiči a stárnoucí populace. V oblasti působení na účastníky provozu na pozemních komunikacích je zmiňována metodická podpora zapojení rodičů do systému dopravní výchovy.

¹⁷³ Blíže viz <http://www.ibesip.cz>

¹⁷⁴ Zde je mimo jiné uvedeno, že muži obecně vykazují přibližně 2x vyšší míru nehodovosti (na jeden tisíc řidičů) a svou první nehodu absolvují v mladším věku než ženy - řidičky. Příčinou bývá především rychlejší jízda a menší respekt k pravidlům silničního provozu. Obecně jezdí muži riskantněji. Z celkové populace EU tvoří ženy 51 %, avšak z celkového počtu usmrcených pouze 24 %. Tento podíl se od roku 2001 téměř nemění. Obecně je v evropských státech 55 % řidičů mužského pohlaví, 45 % tvoří ženy.

¹⁷⁵ Podrobněji viz <http://www.ibesip.cz/cz/rodic>

¹⁷⁶ Podrobněji viz <http://www.ibesip.cz/cz/ridic/zasady-bezpecne-jizdy/bezpecnostni-pasy>

podmínky leteckých dopravců řeší i přepravu těhotných žen s ohledem na jejich bezpečnost a zdraví.

10.3. Genderové aspekty stárnutí

Vzhledem ke stárnutí české populace a také vzhledem k tomu, že rok 2012 byl v EU Rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity, se tato otázka dostává stále více do popředí. Podle nejnovější statistiky tvoří seniorky a senioři (tj. osoby nad 65 let věku) 15,5 % populace v České republice., ženy jsou zastoupeny v této skupině téměř 60 %¹⁷⁷ Podle projekcí Českého statistického úřadu se v nejbližších desetiletích počet seniorů a seniorek zdvojnásobí.¹⁷⁸ Stárnutí je samozřejmě rovněž spojeno s genderovými aspekty. Ženy v průměru dosahují nižších důchodů, které jsou odrazem platové disproporce mezi muži a ženami v průběhu jejich aktivního života (k otázkám rozdílů v důchodech mužů a žen viz kapitola 4.7.). Jsou rovněž diskriminovány na pracovním trhu, jejich pracovní kariéra je přerušována v důsledku péče o děti či blízké osoby, o něž stále ve většině případů pečují, a také v důsledku problémů se sladováním pracovního, soukromého a rodinného života nebo prostě skutečnosti, že se některé ženy rozhodnou pro práci v domácnosti, jež není prací hodnocenou finančně a nepodléhá systému sociálního zabezpečení.

Klíčovým strategickým vládním dokumentem, který řeší problematiku seniorek a seniorů, je „Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017“ (dále jako „NAP stárnutí“),¹⁷⁹ který byl schválen usnesením vlády ČR ze dne 13. února 2013 č. 108. Jeho hlavním záměrem je komplexní přístup k řešení problematiky stárnutí populace, koordinace a propojování jednotlivých strategií resortů v oblasti přístupů ke stárnutí a vytvoření společných priorit všech přijatých opatření. Základním rámcem NAP stárnutí je zajištění dodržování a ochrany lidských práv seniorů a seniorek. V tomto dokumentu je mimo jiné zdůrazněn zásadní význam genderové dimenze ve strategickém přístupu ke stárnutí, zejména z důvodu nutnosti zohledňovat různou situaci a různé potřeby mužů a žen ve stárnoucí populaci a na tato specifika následně reagovat příslušnými opatřeními. NAP stárnutí dále upozorňuje zejména na ekonomické nerovnosti mezi muži a ženami během jejich účasti na trhu práce, které se projevují i v důchodovém věku.¹⁸⁰ Na druhou stranu muži se dožívají v průměru nižšího věku než ženy, což je možné mimo jiné připisovat jejich horšímu zdravotnímu stavu pojmému se na jejich životní cyklus, který je zpravidla rozdílný od životního cyklu žen. Proto je třeba se specificky zaměřovat na rozdílné potřeby žen i mužů a na základě dostupných zjištění se příslušným problematickým oblastem věnovat.

V roce 2013 rovněž vznikla pod záštitou MPSV Pracovní skupina pro Age Management Rady vlády pro seniory a otázky stárnutí. Jednání této pracovní skupiny se rovněž účastnila zástupkyně oddělení rovných příležitostí žen a mužů MPSV, která vznášela návrhy a připomínky týkající se otázek genderu v oblasti přístupu ke generaci osob ve věku 50+ na pracovním trhu.¹⁸¹

Pomocí osobám, které se setkávají s diskriminací z důvodu pohlaví, se zabývají i různé neziskové organizace. Problematiku kombinace diskriminace z důvodu pohlaví a věku řeší zejména nevládní organizace Alternativa 50 +, která v roce 2013 mj. uskutečnila výzkum k postavení osob 50+

¹⁷⁷ Blíže viz <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/seniori>

¹⁷⁸ Blíže viz <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4020-13>

¹⁷⁹ Blíže viz http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/III_vlada_Akcn%C3%ADplan_staruti.pdf

¹⁸⁰ Vyšší zapojení žen do péče o děti a domácnost a rozdíly v odměňování žen a mužů během jejich produktivního věku vedou ve stáří k nižším důchodovým příjmům žen. Ženy-seniorky v důsledku větší délky života a nižších důchodů musejí žít s nižšími příjmy po delší dobu než muži-senioři. V důsledku těchto skutečností jsou ženy ve stáří ohroženy chudobou a sociálním vyloučením ve výrazně vyšší míře než muži, především pak ženy ve věku nad 65 let.

¹⁸¹ K těmto návrhům patří zejména definování dílčích cílů a opatření posilujících genderové hledisko v oblasti politiky zaměstnanosti, sociálně zdravotní a důchodové politiky a celoživotního vzdělávání, také návrhy osvětových kampaní v oblasti genderově podmíněné nerovnosti v odměňování a jejího dopadu na výši důchodů.

¹⁸¹ Podrobněji viz <http://alternativaplus.cz/wp-content/uploads/Generace-50-64-let-na-trhu-pr%C3%A1ce-Grafick%C3%A1-mapa.pdf> a tisková zpráva vydaná k výzkumu dostupná online na <http://alternativaplus.cz/tiskova-zprava-k-vysledkum-vyzkumu-postaveni-osob-50-na-trhu-prace-v-cr/>

na trhu práce v ČR.¹⁸² Z výzkumu jednoznačně vyplynulo, že více než muži jsou ohroženy diskriminací na trhu práce ženy, dále osoby s nižším vzděláním, obyvatelé menších obcí a pohraničí. Výzkumné šetření dále ukázalo, že 30 % respondentů a respondentek se setkal s projevem znevýhodnění v oblasti pracovního trhu, 24 % bylo znevýhodněno přímo v práci. Jako jedno z možných řešení se uvádí například možnost pracovat na zkrácený pracovní úvazek – tato možnost však dle výzkumu není pro skupinu 50-64 let příliš vhodným řešením. Jednak jsou zkrácené úvazky v současném nastavení poměrně nedostupné a jednak je jejich finanční ohodnocení nižší než práce na plný úvazek, přičemž objem práce často zůstává u zkrácených úvazků stejný jako u plných úvazků. Hlavní zjištění výzkumu dále mimo jiné potvrdilo, že stárnutí obyvatelstva evropských zemí zůstává výzvou pro sociální systémy i systémy zdravotní péče. V jednotlivých zemích se velmi liší zapojení generace 50-64 let do pracovního procesu. Vystavení špatným pracovním podmínkám snižuje motivaci i ochotu zaměstnanců dále pracovat. V ČR se generace 50-64 let snaží udržet na trhu práce do důchodového věku. Pokud by mohla, polovina by ihned opustila pracovní trh a odešla do důchodu, často jim v tom však brání nastavení systému a nedostatek financí. Dřívější odchod do důchodu volí zejména ti, kteří už by jen velmi obtížně získali práci, a ti, kteří vykonávají spíše namáhavou manuální práci. Pozdější odchod do důchodu volí lidé s vyšším dosaženým vzděláním (zejména manažerské a odborné pozice). Dále ekonomicky aktivní zůstávají rovněž úspěšní podnikatelé. Při ztrátě zaměstnání ve věkové kategorii 50+ je daleko obtížnější nalézt nové zaměstnání, což dokazuje i to, že polovina respondentů/-tek výzkumu ve věku 50-64 let byla dlouhodobě nezaměstnaná (déle než 1 rok). V kategorii osob ve věku 55–59 let je zastoupení nezaměstnaných nejvyšší, převládají nezaměstnané ženy. V kategorii 60–64 let mají zpravidla ženy již nárok na důchod, počet nezaměstnaných se tak celkově prudce snižuje. Pro obě uvedené skupiny osob je zároveň velmi důležité vědomí, že jejich práce má smysl. Pokud v ní smysl nevidí, vyčerpává je nebo jsou dlouhodobě nezaměstnaní, ve zvýšené míře trpí zdravotními problémy. Výzkumná data potvrzují tendenci, která se ukazuje v mezinárodních výzkumech (SHARE, PIAAC), že lidé, kteří těžko hledají uplatnění ve společnosti a na pracovním trhu, jsou zároveň nemocnější a dožívají se nižšího věku: Třetina nezaměstnaných trpí zdravotním problémem (18 % pobírá částečný invalidní důchod).

Další významná nevládní organizace, Gender Studies, o.p.s., publikovala v roce 2013 výsledky výzkumu Sladování práce a rodiny, rovné příležitosti u žen v předdůchodovém věku pečujících o závislého člena rodiny, realizovaného v rámci projektu „Mezi péčí a prací: Rovné příležitosti žen a mužů ve věku 45+“,¹⁸³ který byl zaměřen na problematiku sladování pracovních úvazků a závazků péče o stárnoucí rodiče a nezletilé děti, což je problematika téměř výhradně pocíťovaná ženami ve věku 45+ (tzv. sendvičová generace). Hlavní zjištění výzkumu mimo jiné ukázala, že všechny skupiny žen (pečující i nepečující) vnímají věk jako nejsilnější diskriminující faktor při hledání práce (50 % respondentek).¹⁸⁴ Osobní zkušenost s věkovou diskriminací (a to i opakovanou) u pohovoru uvádí 25 % žen. Věk se zároveň objevuje jako nejvíce diskriminující faktor také v případě ztráty zaměstnání, což uvádí 22 % dotázaných žen. Jako druhý nejsilnější diskriminační faktor je uváděno pohlaví. Zkušenost s diskriminací kvůli pohlaví u pohovoru uvádí 18 % respondentek, ztrátu zaměstnání si diskriminací kvůli pohlaví vysvětluje 14 % dotázaných žen. Další informace ze studie jsou obsaženy v kapitole 5.5.

Agenda diskriminace žen z důvodu věku a péče o závislé členy rodiny byla také zařazena do vzdělávání Gender Focal Points. Jednalo se především o seznámení s demografickým vývojem, s největšími výzvami v této oblasti a s NAP stárnutí. Dále byly prezentovány příklady dobré praxe v ČR (zejména projekt MPSV Pracujeme společně) a v zahraničí (zejména

¹⁸² Více než polovina českých domácností ve věku 50-64 let, v nichž alespoň jeden člen pracuje, uvádí, že vyžijí s obtížemi, což je 3. nejhorší výsledek v mezinárodním srovnání. V ekonomicky neaktivních domácnostech mají problémy vyjít s příjmem 2/3 českých domácností.

¹⁸³ Blíže viz http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/zz_pecujici_zeny_fin_080813.pdf a také v kapitole 6.3 této zprávy

¹⁸⁴ Svůj věk jako překážku vnímají už ženy ve věku 55-60 let (57 %), ale především ženy ve věku 60-65 let (61 %).

francouzské a anglické projekty zaměřené především na posílení diverzity na pracovním trhu a na spolupráci mezi různými věkovými skupinami).

10.4. Mrzačení ženských pohlavních orgánů

Na 25. listopad připadá Mezinárodní den proti násilí na ženách. Tento den je v ČR připomínán zejména prostřednictvím aktivit neziskových organizací zabývajících se problematikou ženských práv – v současnosti zejména organizacemi, které pracují na poli boje proti násilí na ženách, ať už formou přímé pomoci ženám – obětem násilí či pořádáním nejrůznějších informačně-vzdělávacích akcí. Mezi tyto organizace patří například proFem o.p.s., která se zaměřuje na zlepšení situace v oblasti domácího násilí a jiných forem násilí především na ženách, a to prostřednictvím lobbingu, osvěty, vydávání publikací a přímé podpory osob ohrožených domácím násilím či jinou formou násilí. Vydáváním poradenských a informačních publikací pro veřejnost v oblastech, ve kterých dochází k porušování lidských práv, se zaměřením na domácí násilí. Další organizací je například Rosa – centrum pro týrané ženy, která své činnosti zaměřuje na přímou komplexní pomoc ženám – obětem domácího násilí a jejich dětem a na prevenci tohoto jevu. Dále usiluje o zlepšení systému pomoci ženám-obětem domácího násilí a jejich dětem. Součástí pomoci je i odborné specializované poradenství a komplexní pomoc pro oběti domácího násilí, včetně krizové intervence, sociálně-terapeutického poradenství, provozování azylového domu a krizové telefonické pomoci všem obětem domácího násilí. Dále například organizace Acorus, o.s., která poskytuje osobám ohroženým domácím násilím komplexní odbornou pomoc směřující k překonání nepříznivé životní situace a k začlenění do běžného života bez přítomnosti násilí prostřednictvím krizové pomoci, odborného sociálního poradenství a poskytováním ubytování v azylovém domě.

V roce 2013 byl Mezinárodní den proti násilí na ženách věnován problematice mrzačení ženských pohlavních orgánů, což je jedna z nejkrutějších forem násilí páchaného na ženách, u níž se předpokládá, že se týká více než 125 milionů žen na celém světě a 500 000 žen v EU. K tomuto fenoménu vydala Evropské komise prohlášení,¹⁸⁵ v němž uvádí, že k zabránění těmto praktikám v budoucnu využije finanční prostředky EU, poskytne větší podporu zdravotnickým pracovníkům i obětem těchto praktik, zaměří se na prosazování příslušných právních předpisů a na zlepšení ochrany žen, jimž toto riziko hrozí. EIGE publikoval zprávu, která mapuje situaci v EU a v Chorvatsku.¹⁸⁶ Zpráva mimo jiné upozorňuje na skutečnost, že navzdory řadě iniciativ EU i jednotlivých členských států, v ČR dosud neexistuje specifická politika zaměřená na potírání tohoto fenoménu. ČR podle zjištění této zprávy patří k 13 zemím EU, v nichž nejsou k dispozici potřebná data a informace v této oblasti. Zpráva dále mimo jiné uvádí jako odhad celkem 5 obětí těchto praktik za rok 2011 v ČR. S ohledem na vzrůstající migraci zpráva uvádí nezbytnost zaměřit se na vypracování politik, věnovat se mapování situace a vypracování postupů pro práci s oběťmi či osobami ohroženými touto formou násilí v ČR.

10.5. Sociální začleňování a rovnost žen a mužů

V oblasti sociálního začleňování se genderový aspekt rovněž projevuje velmi zřetelně. Této agendě se v rámci svých kompetencí MPSV významně věnuje. MPSV během roku 2013 vypracovalo Strategii sociálního začleňování 2014 – 2020, která byla schválena usnesením vlády ČR č. 24 ze dne 8. ledna 2014. Strategie stanoví prioritní témata ČR v oblastech důležitých pro sociální začleňování pro nadcházející období až do roku 2020 a je rovněž významným dokumentem z hlediska čerpání finančních prostředků z veřejných rozpočtů ČR i využívání Evropských strukturálních a investičních fondů. Mezi její hlavní principy patří respektování genderového aspektu ve všech oblastech, jimiž se zabývá. Jedním z jejích základních cílů je vytváření podmínek pro vstup a udržení se na trhu práce pro osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené, což se týká více než mužů. Mimo jiné je zde řešena míra ohrožení chudobou, která u žen činí 10,5 %, zatímco u mužů činí 8,7 %. Strategie se také zabývá diskriminací ze strany zaměstnavatelů zvláště vůči etnickým skupinám, ženám s malými dětmi

¹⁸⁵ Blíže viz http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/13_1153_cs.htm

¹⁸⁶ Blíže viz http://eige.europa.eu/sites/default/files/EIGE-Report-FGM-in-the-EU-and-Croatia_0.pdf

a vůči osobám ve věku 50+. Dalším řešeným tématem je například možnost sladování pracovního života a péče. V této souvislosti strategie konstatuje, že aktuálně mají české ženy omezené možnosti využívat práce na částečný úvazek a musí tedy volit mezi zaměstnáním na plný úvazek a osobní celodenní péčí o dítě v rámci rodičovské dovolené. Instituce velmi dlouhé rodičovské dovolené může mnoha ženám poskytovat alternativu ke špatně placené práci na částečný úvazek. Související celkové nastavení systému dávek pro rodiny s malými dětmi pak motivuje rodiče k delšímu setrvání mimo trh práce. K dané situaci významně přispívá i nedostatek kvalitních, místně a cenově dostupných služeb péče o děti, zejména do tří až čtyř let věku. Podle dat výzkumu Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí je při nástupu matky zpět do zaměstnání průměrný věk dítěte 4 roky.

Přes relativně nízkou míru chudoby v ČR je podle údajů ČSÚ zřetelné, že chudobou, a tedy i sociálním vyloučením, jsou ženy ohroženy více než muži. Problematicke ohrožení žen chudobou se věnujeme také v kapitole 4.3.

Míra ohrožení příjmovou chudobou v letech 2012 a 2013, v %

	2012	2013*
Hranice chudoby	114	116
Míra chudoby	9,6	8,5
Pohlaví muži	8,7	7,6
ženy	10,5	9,3
Věk do 17 let	13,9	11,0
18 - 24	13,4	11,1
25 - 49	8,7	7,9
50 - 64	8,8	8,4
65 a více	6,0	5,7
Převažující ekonomická aktivita (osoby ve věku 16+)		
pracující celkem	4,5	4,0
nezaměstnaní	46,7	43,4
důchodci	6,4	6,1
Typ domácnosti		
domácnosti bez dětí celkem	7,5	7,1
jednotlivci celkem	14,9	14,7
2 dospělí, oba do 64 let	7,1	6,4
2 dospělí, aspoň jeden 65 a více let	2,3	2,3
domácnosti se závislými dětmi celkem	11,6	9,8
neúplné rodiny, alespoň 1 závislé dítě	31,3	27,7
2 dospělí, 1 závislé dítě	6,8	8,6
2 dospělí, 2 závislé děti	8,9	6,3
2 dospělí, 3 a více závislých dětí	22,4	13,5
Právní forma užívání bytu		
vlastník a bezplatné užívání	7,8	6,8
nájemní	18,5	16,6

* Předběžné údaje

Zpráva o pokroku¹⁸⁷ hned v úvodu zdůrazňuje význam rovnosti žen a mužů pro udržitelný, inteligentní a hospodářský růst podporující začlenění. K hlavním zjištěním zprávy patří zejména rostoucí role žen na trhu práce a jejich potenciál pro zvýšení hospodářského růstu EU. Podle nejnovějších výzkumů by zvýšení zaměstnanosti žen na úroveň zaměstnanosti mužů do roku 2020 přineslo během následujících 10 let nárůst HDP ve výši 12,4 % na obyvatele. Jako zásadní překážku zvýšení míry zaměstnanosti žen zpráva uvádí především nedostupnost zařízení péče o předškolní děti a upozorňuje na situaci v ČR jako jednu z nejhorších v rámci celé EU.

¹⁸⁷ Podrobněji viz http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/swd_2013_171_en.pdf

Zpráva dále podtrhuje riziko sociálního vyloučení zejména u žen v produktivním věku, u osamělých rodičů a u seniorek, mj. v souvislosti nerovným odměňováním. Zpráva rovněž doporučuje využití specifických politik zaměřených na snižování genderových rozdílů a na podporu hospodářského růstu a začleňování, které přispívají k dosažení cíle 75 % zaměstnanosti, zejména zvýšení počtu zařízení péče o děti, dodržování zásady rovného odměňování a snížení daňového znevýhodnění manžela/manželky (2. příjmu v rodině). Jako další opatření je zde především uveden návrh EK na rovnovážné zastoupení žen a mužů v představenstvech společností kotovaných na burze. Zprávě o pokroku se věnujeme také v kapitole 1.5.1.

Studie Vyhodnocení implementace doporučení Evropské komise k sociálnímu začleňování¹⁸⁸ mimo jiné zdůrazňuje pozitivní roli ESF (resp. OP LZZ) v oblasti sociální integrace a rovných příležitostí a také pozitivně hodnotí systematický přístup k řešení otázek sociálního začleňování v ČR, především vzájemné provázání strategických dokumentů řešících různé dimenze sociálního začleňování. Mimo jiné však upozorňuje na zvyšující se rozdíl mezi potřebami klientů a klientek a kapacitou služeb, například na nízkou dostupnost služeb péče o předškolní děti, zvláště v malých obcích a v sociálně vyloučených lokalitách, také na klesající finanční dostupnost těchto služeb a na růst poplatků ve zdravotnictví. Dalšími problémy podle této studie jsou zejména nedostatečná podpora zajištění příjmu (valorizace životního minima, minimálního příjmu, zpřísnění podmínek poskytování dávek v nezaměstnanosti), zvyšování tlaku na hledání zaměstnání a neexistence statistických údajů o domácnostech ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

11. Horizontální témata

11.1. Muži a rovnost žen a mužů

11.1.1. Teoretické ukotvení

Koncept rovnosti žen a mužů se dnes v české společnosti většinou chápe jako otázka týkající se žen, a až na výjimky se nahlíží emancipační optikou hnutí za práva žen. Tento pohled byl a je v kontextu historicky vnímaného nerovného postavení žen logický a legitimní. V současnosti se však jako stěžejní jeví koncept rovnosti žen a mužů jako týkající se jak žen, tak mužů a nabízející oběma zásadní zisky.

V rámci Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů vznikla z rozhodnutí předsedy Rady na základě usnesení Rady ze dne 29. května 2012 Pracovní skupina muži a rovnost žen a mužů (dále jen „Pracovní skupina“). Pracovní skupina si jako hlavní témata zájmu zvolila: násilí (domácí i veřejné); sociální podmínky otcovství; muži v systému vzdělávání a jako doplňkové téma mužské zdraví, která chce řešit v dvouletém horizontu, tudíž se jimi z velké části zabývala právě v roce 2013.

11.1.2. Muži a násilí

Násilí je fenomén genderově podmíněný. Jak vyplývá ze statistik ČSÚ, jsou pachatelé násilí ve většině případů muži, ať se již jedná o násilí spojené s kriminalitou a násilím¹⁸⁹, či domácím násilím¹⁹⁰.

Podle údajů poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti bylo v roce 2013 odsouzeno celkem 77 970 osob za celkem 80 669 trestných činů, přičemž z odsouzených bylo 10 956 žen. Celkem 5 822 osob (z toho 744 žen) bylo odsouzeno za 6 004 trestných činů, u nichž byla vyznačena jako okolnost trestného činu „oběť žena“. Celkem 9 247 osob (z toho 840 žen) bylo odsouzeno za 9 440 trestných činů, u nichž byla vyznačena jako okolnost trestného činu „oběť muž“.

¹⁸⁸ Úplné znění dokumentu lze stáhnout na odkazu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&langId=en&newsId=1823&furtherNews=yes>

¹⁸⁹ Bliže viz: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/F00036919D/\\$File/1413126608.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/F00036919D/$File/1413126608.pdf)

¹⁹⁰ Bliže viz: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/F00036926A/\\$File/1413126604.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/F00036926A/$File/1413126604.pdf)

V české společnosti se, včetně mnoha odborných studií, stále pracuje s předpokladem biologické odlišnosti žen a mužů. Přitom právě agrese je přisuzována především mužům, jako jeden z „přirozených“ způsobů jejich jednání. Projevy násilí je však možné do značné míry vnímat jako důsledek nastavení společnosti, ve které se dívkám (a dále ženám) projevy agresivity nedovolují, tak jako chlapcům (mužům). Některé studie ukazují, že právě násilí či agresivní jednání, které se častěji objevuje u mužů (a je páčáno nejčastěji na ženách), má jednu z příčin v odlišné socializaci chlapců a dívek, ale také dospělých jedinců a jedinek. Ta právě zahrnuje odlišnou toleranci agresivního chování u žen a mužů. Jak zmiňuje například Ciprová¹⁹¹ ve společnostech, kde jsou ženy respektovány, se téměř nevyskytuje znásilnění. Současně již jen přítomnost možného znásilnění omezuje podle této autorky životy žen, neboť funguje jako určitá forma kontroly žen. Do značné míry předvídá, jak by se ženy ne/měly v jakých situacích chovat, aby se nevystavily možnému násilí. Nezbytně nutné je ale nahlížet násilí především z pohledu těch, kdo ho nejčastěji páchají, a z této strany jej maximálně snížit. Jak uvádí například Kimmel¹⁹², jsou muži vychováni k „pravému mužství“. A ačkoli se význam tohoto pojmu historicky proměňuje, očekává se od „pravého muže“ stále to, že obhájí svou pozici mezi dalšími muži. Jedním ze způsobů, jak tohoto muž může dosáhnout, je právě vymezování se vůči ženám jako druhořadým. Toto vymezování se může být ve svých extrémních formách právě pácháním (různých forem) násilí na ženách.

11.1.2.1. Domácí násilí

Jedním z genderově podmíněných typů násilí je také již zmiňované domácí násilí (více viz kapitola 7.1.). To začalo být vnímáno jako celospolečenský problém teprve v době, kdy bylo klasifikováno jako trestný čin. Pro prosazení celistvého, koncepčního a účinného řešení tohoto problému byl vládou přijat NAP DN na léta 2011 až 2014 (více viz kapitola 7.1.1.).

Domácí násilí se vyskytuje v nejrůznějších segmentech společnosti, přičemž přibližně 90 % obětí domácího násilí jsou ženy a v 80 % takto evidovaných případů domácího násilí jsou pasivními účastníky a účastnicemi násilí i nezletilé děti¹⁹³ (bližší statistiky k domácímu násilí viz kapitola 7.1.1.).

Ačkoli mezi oběťmi domácího násilí jsou ve většině případů ženy, neznamená to, že by se muži obětí domácího násilí (a násilí vůbec) nestávali. V případě, že se muži stanou oběťmi násilí, mohou rovněž využít azylové domy. V oblasti domácího násilí Policie ČR apeluje zejména na neziskové organizace s požadavkem zajištění azylového bydlení nejenom pro ženy, ale také pro muže, kteří se stanou obětí domácího násilí. Jejich seznam nabízí například Sdružení azylových domů ČR¹⁹⁴. Azylové domy je možné využívat také za účelem řešení nepříznivé životní situace.

11.1.2.2. Aktivity nestátních neziskových organizací

Genderově podmíněnému násilí se také věnují neziskové organizace v České republice. Například Česká ženská lobby upořádala v roce 2013 akci s názvem *One billion rising for Justice* v pěti městech po České republice - v Praze, Brně, Liberci, Sokolově a Havířově. Cílem setkání bylo upozornit na násilí páchané na ženách.¹⁹⁵

Otázku násilí řeší také nezisková organizace Liga otevřených mužů, o. s. (dále jako „LOM“) v rámci kampaně „Bílá stužka – muži proti násilí na ženách a dětech.“ Kampaň podporovaná od roku 2012 Ministerstvem vnitra ČR mimo jiné upozorňuje, že problém násilí na ženách se týká všech mužů a jeho řešení je tedy osobní odpovědností každého muže. V rámci kampaně proto LOM nabízí především mužům, kteří obtížně zvládají agresi vůči ženám a dětem, možnost

¹⁹¹ <http://www.persefona.cz/download/podHladinou.pdf>

¹⁹² Kimmel, Michael S. (1999): Mali by, možu, budú muži podporovať feminismus? *Aspekt*. č. 2.

¹⁹³ Voňková, Jiřina – Lienau, Marie (2002): Jak dál v právní úpravě domácího násilí. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 1/2002, s. 9-10.

¹⁹⁴ <http://www.azylovedomy.cz/?stranka=databaze&kraj=hlmpraha>

¹⁹⁵ <http://www.czlobby.cz/novinky/213-1/one-billion-rising-v-cr/>

internetového poradenství, informuje o podobách násilí na ženách a dětech a možnostech, jak pomoci těm, které postihuje.¹⁹⁶

11.1.3. Aktivní otcovství

11.1.3.1. Pracovní skupina muži a rovnost žen a mužů Potírání genderových stereotypů

Pracovní skupina muži a rovnost žen a mužů zřízená při Radě (více viz kapitola 2.8.5.) se v roce 2013 v rámci své činnosti věnovala především tématu aktivního otcovství přípravou Zprávy o sociálních podmínkách otcovství (dále jen „Zpráva“). Zpráva bude v roce 2014 předložena Radě ke schválení. Poté bude představena veřejnosti.

Zpráva přináší přehled mezinárodních zdrojů pro státní politiky týkající se otcovství a genderových rolí, shrnuje statistické údaje o otcích v ČR a jejich podílu na péči o děti. Analyzuje postoje a chování různých generací otců ve společnosti a mezigenerační vztahy mezi muži v rodině. Zpráva se dále věnuje současnému stavu otcovství v ČR a vlivu státních sociálních politik na pečovatelskou roli otců. Popisuje výzkumy zaměřené na otce uskutečněné v ČR a jejich výstupy, stejně jako kampaně a činnost nevládních neziskových organizací zaměřené na podporu aktivního otcovství. V neposlední řadě Zpráva zasazuje téma otcovství do kontextu agendy rovnosti žen a mužů a navrhuje doporučení pro nastavení a uplatňování politik ve vztahu k otcovství v ČR.

11.1.3.2. Rodičovská a mateřská

Ačkoli je v ČR možné, aby byl na rodičovské kterýkoli rodič, kterému tak vzniká právo na rodičovský příspěvek, muži této možnosti téměř nevyužívají. Podle údajů České správy sociálního zabezpečení bylo v roce 2013 zahájeno cca 74,1 tis. případů výplaty peněžitě pomoci v mateřství (z toho u cca 0,5 tis. případů vznikl nárok na tuto dávku u mužů). Rodičovský příspěvek pobíralo dle předběžných údajů MPSV za minulý rok cca 294,7 tis. příjemců měsíčně (z toho 5,2 tis. mužů). Počet mužů na rodičovské tedy nepřekročil 2%.

V roce 2012 bylo soudem po rozvodu svěřeno do péče matek 26 387 dětí, do péče otců pouhých 1 880. Do střídavé péče obou rodičů bylo potom svěřeno 1 571 dětí. Z uvedených dat je patrné, že jsou děti stále ve většině případů svěřovány do péče matek. Přestože rozhodování o úpravě výchovy a výživy nezletilých dětí soudem záleží na celé řadě aspektů, jedním z důvodů může podle Zprávy být například to, že žena pečovala o dítě již před rozvodem více než otec, který se na péči nemohl stejnou měrou podílet, neboť byl hlavním živitelem rodiny. Důsledkem rozhodnutí o svěření dítěte do péče matky v drtivé většině případů, je jednak absence možnosti otců participovat v mnoha případech na výchově svého dítěte, současně má tato situace celospolečenský dopad, neboť ženy samoživitelky se často ocitají na hranici chudoby. Významnou možnou příčinou chudoby je i fakt, že výživné pro nezletilé dítě je na neplaticím rodiči problematicky vymahatelné, přesto se výše soudem vyměřeného výživného započítává jako příjem pečujícího rodiče pro potřeby dávek státní sociální podpory i hmotné nouze.

11.1.3.3. Projekty nestátních neziskových organizací

Podpoře aktivního otcovství se dále věnoval neziskový sektor. LOM v roce 2013 realizoval projekt (spolufinancovaný z OP LZZ) Táta na plný úvazek¹⁹⁷. Ten se věnuje mimo jiné motivování a informování otců a zaměstnavatelů o genderových stereotypích a možnostech jejich bourání a poskytuje praktickou pomoc mužům při žádosti o rodičovskou dovolenou. V rámci zmíněného projektu dosud proběhla tři sociologická šetření (kvalitativní, kvantitativní a průzkum veřejného mínění). Zajímavým výstupem kvantitativního šetření, které probíhalo v Olomouckém a Zlínském kraji, je skutečnost, že více než 90 % otců v obou regionech by alespoň uvažovalo

¹⁹⁶ Blíže viz: <http://www.muziprotinasili.cz/>

¹⁹⁷ Blíže viz: <http://www.tatanaplnyuvazek.cz/o-projektu/>

o možnosti zůstat s dítětem nějakou dobu na rodičovské dovolené. Současně však stále více než polovina otců se ve výsledku přiklání k zápornému stanovisku (spíše ne, určitě ne), co se týká hypotetického nástupu na rodičovskou po určitou dobu.

Dalším realizovaným projektem LOM je *Tátové vítání*¹⁹⁸. V rámci tohoto projektu bylo mimo jiné uskutečněno dotazníkové šetření s otcí/ potenciálními otcí navštěvujícími rodinná centra s cílem získat informace o těchto otcích/potenciálních otcích, o jejich znalostech aktivního otcovství, praxi a zkušenostech u zaměstnavatelů při sladování osobního a profesního života. Dále byla vytvořena příručka „Fandíme tátům pro rodiče“, která je průvodcem rodičovstvím z pohledu otce, vývojem rodiny doplněným zdroji dat a odkazů, kam se případně obrátit, ať už při hledání porodnice, školky či školy, nebo jak postupovat při žádosti o rodičovský příspěvek.

Aktivnímu otcovství se věnovala v roce 2013 také nezisková organizace Aperio. Ta zrealizovala například rozhovor s *Martinou Schneiderovou, HR Manager, SAS Institute ČR*, jehož tématem byl program podpory zaměstnanců-otců, podpora sladování pracovního a rodinného života a jejich přínos pro firemní kulturu.¹⁹⁹

V roce 2013 nadále pokračovala realizace putovní výstavy s názvem „Aktivní otcovství aneb Když pečují tátové.“ Tentokrát byla výstava, která vznikla v roce 2007 jako součást kampaně na podporu větší angažovanosti českých mužů v péči o děti²⁰⁰, dostupná obyvatelům a návštěvníkům města Most.

11.1.3.4. Den otců

V České republice připadá den otců na třetí červnovou neděli. Svátek má upozornit na důležitost otců v životě dětí a obecně rodiny a ocenit muže za jejich aktivní otcovství. Přijetí aktivního otcovství muži je totiž důležité nejen pro ně samotné, ale ve svém důsledku pro celou společnost. Organizace LOM pořádá od roku 2007 Tátafest, což je neformální happening konaný právě u příležitosti Dne otců. Ten se konal již tradičně i v roce 2013 v několika městech po celé České republice.²⁰¹ Setkání bylo doprovázeno různorodými akcemi – divadla, koncerty, tvořivé dílny a další.

11.1.4. Muži v systému vzdělávání

Výchova a vzdělávání hrají ve společnosti významnou roli a stejně je tomu také z hlediska rovnosti žen a mužů. V procesu výchovy a vzdělávání se totiž často opakují a upevňují stereotypy, mimo jiné také co se týče rozdělení rolí mužů a žen ve společnosti. Povinné školní vzdělávání je totiž klíčovou socializační institucí²⁰², kterou je třeba posuzovat z genderového hlediska.

MŠMT od roku 2006 sleduje statistiky ve školství a svá zjištění zveřejňuje v Genderové ročence školství.²⁰³ Ze statistických údajů MŠMT za 1. pololetí roku 2013²⁰⁴ např. vyplývá, že ženy tvoří více než 80 % zaměstnanců a zaměstnankyň ve školství, avšak jejich platy jsou v průměru o více než 19,7 % nižší než platy mužů v této oblasti.²⁰⁵ Poměrně vysoká platová diferenciací je způsobena zejména tím, že ženy vykonávají ve školství ve větší míře nekvalifikované profese, zatímco muži častěji zastávají pozice učitelů, případně řídicích pracovníků.²⁰⁶ Tato situace přitom není způsobena nižší kvalifikací žen, ale především bariérami, se kterými se ženy na pracovním trhu setkávají (na jaký typ pracovních míst jsou přijímané, jakých mohou dosáhnout pozic v hierarchii atd.). Platová nerovnost je patrná na všech stupních školského systému. Přestože muži

¹⁹⁸ Blíže viz: <http://www.tatovevitani.cz/tatove-vitani-o-projektu>

¹⁹⁹ Blíže viz: <http://www.aperio.cz/480/podpora-otcu-vede-k-posileni-firemni-kultury-jejiz-cena-je-nevycislitelna>

²⁰⁰ Výstava vznikla v rámci hnutí NESEHNUTÍ společně s Gender Studies, o. p. s., v rámci projektu Půl na půl – rovné příležitosti žen a mužů.

²⁰¹ Blíže viz: <http://www.tatafest.cz/co-je-tatafest/>

²⁰² Štech, S. (1998): Mezigenerační přenos mezi rodinou a školou. *Transmise kultury a škola*. Praha: CEFRES.

²⁰³ Blíže viz: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/rocnky>

²⁰⁴ Blíže viz: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>

²⁰⁵ MŠMT (2013): Genderové otázky pracovníků ve školství, online 28.2.2013: <http://www.msmt.cz/file/32778/download>

²⁰⁶ Úřad vlády ČR (2011): Zpráva o rovnosti žen a mužů v roce 2010 v České republice, online 12.12.2012: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12200/5_zprava-o-rovnosti_priority_15-9-2011.pdf, s. 49

tvoří jenom 20,7 % z celkového počtu učitelů a učitelek na všech stupních školství, jejich průměrný plat je o 6 % vyšší, než průměrný plat žen - učitelek. Muži – řídící pracovníci tvoří 31 % z celkového počtu řídících pracovníků ve školství, jejich průměrný plat byl však v roce 2011 o 14,9 % vyšší, než průměrný plat žen – řídících pracovníků.

Ve školním roce 2012/2013 studovalo na středních školách na oborech s maturitní zkouškou zaměřených na technické obory celkem 52 775 chlapců, což odpovídá 85 % všech studentů a studentek technických oborů středních škol. Střední školy s obory s maturitní zkouškou zaměřené na společenské vědy studovalo ve školním roce 2012/2013 celkem 40 667 chlapců, tedy 31,7 % ze všech studujících.²⁰⁷

V roce 2013 přijalo MŠMT dokument s názvem „Stav genderové rovnosti a Návrh střednědobé strategie v oblasti genderové rovnosti v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy“.²⁰⁸ Strategie se mimo jiné zaměřuje na oblast vzdělávání (zastoupení žen a mužů v učitelské profesi, přístupnost vzdělávacích strategií chlapců a dívek, genderové rozdíly ve výkonu dívek a chlapců, genderové perspektiva v kurikulu), která je jednou z hlavních oblastí gesce MŠMT.

11.1.5. Zdraví mužů

Zdraví mužů je další oblastí, kterou je potřeba se zabývat. Jak dokazují také statistická data, má podle EIGE genderová rovnost pozitivní dopady na zdraví a dobrý život (tzv. well being) mužů i žen.

Podle šetření ČSÚ (2014) navštěvují lékaře především ženy. Jak ukazují poslední statistická data sbíraná v této oblasti, roku 2011 navštívili lékaře ženy v průměru 4,4x a muži 2,6x.²⁰⁹ Přitom podle Ústavu zdravotnických informací a statistiky České republiky mají chlapci již od narození vyšší úmrtnost jak v celkové kojenécké úmrtnosti, tak ve všech jejích složkách. Stejně tak naděje na dožití je nižší u mužů než žen. Podle ČSÚ byla v roce 2012 naděje na dožití při narození u mužů 74,8 let a u žen 81,1 let. Muži jsou nejčastěji ohroženi v naději na dožití především v důsledku rizikového chování. Jejich míra smrtelnosti především na vnější příčiny smrti se dle ČSÚ rapidně zvyšuje ve věku 15 let.²¹⁰

11.2. Potírání genderových stereotypů

Genderové stereotypy lze popsat jako zjednodušující a zaujaté představy týkající se vlastností, názorů a rolí žen a mužů ve společnosti, v zaměstnání a rodině.²¹¹ Velký význam pro potírání genderové stereotypizace má zejména vzdělávání, během něhož se formulují názory a postoje. Dále také média, která názory a postoje významně ovlivňují.

V září 2013 přijalo MŠMT dokument „Stav genderové rovnosti a Návrh střednědobé strategie v oblasti genderové rovnosti v gesci ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy“ (dále jako „Strategie MŠMT“). Strategie MŠMT představuje soubor opatření směřujících k prosazení stavu rovných příležitostí a rovného postavení žen a mužů ve vzdělávání, vědě a výzkumu. Strategie je rozdělena do dvou samostatných částí, z nichž jedna se věnuje oblasti školství a druhá oblasti vědy a výzkumu. Každá oblast obsahuje výčet strategických cílů a k nim vztažených dílčích indikátorů. Jako jeden ze základních cílů školské politiky je zde označena eliminace negativních důsledků genderových stereotypů, tj. zjednodušujících a generalizujících představ o tom, jací jsou a jací by měli být muži a ženy. Strategie MŠMT dále uvádí, že rovnost chlapců a dívek zaručená Ústavou ČR, školským zákonem, podzákonnými normami i kurikulárními dokumenty není ve školním vyučování zcela naplňována zejména z důvodu nízkého povědomí o genderové

²⁰⁷ ČSÚ (2014): Zaostřeno na ženy a muže 2013, online 28.2.2013: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D679/\\$File/1413133310.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/6D0027D679/$File/1413133310.pdf)

²⁰⁸ Blíže viz: <http://www.zenyaveda.cz/novinky/msmt-prijalo-strategii-genderove-rovnosti>

²⁰⁹ ČSÚ (2014), Zaostřeno na ženy a muže 2013, online 28.2.2013: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/c/4F002D1135>

²¹⁰ ČSÚ (2014), Zaostřeno na ženy a muže 2013, online 28.2.2013: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/66002DE647/\\$File/141711k2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/66002DE647/$File/141711k2.pdf)

²¹¹ Blíže viz ČSÚ (2014), Gender: Základní pojmy, online 28.2.2013: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/gender_pojmy

problematicke a také z důvodu omezené metodické podpory vyučujících v zavádění genderově nestereotypního obsahu a metod výuky. Dokument poukazuje na relativně silné genderové zatížení celého vzdělávacího systému a zdůrazňuje nutnost věnovat se nejen formální rovině školského systému, ale zejména praktickým otázkám každodenní reality. Strategie MŠMT dále mj. zdůrazňuje provázanost genderu a dalších faktorů a formuluje požadavek řešit genderovou rovnost v souvislosti s rovností sociální a etnickou.²¹² Strategie genderové rovnosti ve vzdělávání formuluje následující čtyři základní střednědobé cíle:

- zvýšení prostupnosti dívčích a chlapeckých vzdělávacích trajektorií
- vyrovnání genderového rozdílu ve školních výkonech
- podpora genderové perspektivy v kurikulu
- změna podílu mužů a žen v učitelství

Střednědobá strategie genderové rovnosti ve výzkumu a vývoji (dále jako „VaVaI“) se soustřeďuje na následující čtyři hlavní cíle:

- vytvoření právního a politického prostředí k zajištění genderové rovnosti ve VaVaI,
- podpora genderové rovnosti v profesním uplatnění ve VaVaI prostřednictvím partnerství veřejných výzkumných organizací a poskytovatelů k podpoře kulturní a institucionální změny,
- 40% zastoupení méně reprezentovaného pohlaví,
- zahrnutí genderové perspektivy do tvorby vědecké znalosti a inovací.

Pro dosažení čtyř výše uvedených cílů genderové rovnosti jsou identifikovány následující čtyři střednědobé cíle:

- vznik platformy pro zavádění genderové rovnosti ve VaVaI
- systém účinného genderového mainstreamingu ve strategických dokumentech a politikách VaVaI
- modernizace vysokoškolských a výzkumných institucí prostřednictvím kulturní a institucionální změny pro genderovou rovnost
- podpořit rozvoj expertní znalosti v oblasti genderové rovnosti ve VaVaI.

Ke všem střednědobým cílům uvedeným v obou částech Strategie MŠMT jsou navržena konkrétní dílčí opatření a indikátory.

11.3. Rovnost žen a mužů v médiích

V reflexi a vytváření veřejného mínění sehrávají významnou roli média. V červnu 2013 vydal EIGE zprávu o genderové rovnosti v oblasti médií se zaměřením na rozhodovací pozice.²¹³ Kromě vyhodnocení zastoupení žen v rozhodovacích pozicích v médiích 28 evropských zemí zpráva také uvádí přehled, do jaké míry jsou v jednotlivých mediálních organizacích vyvinuty politiky na podporu rovnosti žen a mužů, kontrolní mechanismy pro sledování těchto politik a konkrétní iniciativy na podporu uplatnění žen a rozvoj jejich kariéry. Zpráva mimo jiné upozorňuje na fakt, že v organizacích, které přijaly pozitivní opatření, jako například mentoring, leadership programy nebo formalizované kontrolní mechanismy politik rovnosti žen a mužů, jsou ženy více nabírány do seniorních vedoucích pozic a postupují do nich častěji než v organizacích, které tyto pozitivní opatření nezavedly. Z této zprávy dále mimo jiné vyplývá, že v České republice není ve vedení hlavních médií zastoupena ani jedna žena, ve všech rozhodovacích pozicích veřejnoprávních médií jsou ženy zastoupeny pouze z 22 %, což znamená celkově sedmou nejhorší pozici v rámci EU 28. V Radě Českého telekomunikačního úřadu je zastoupeno pouze 20 % žen, zatímco průměr EU činí 31 % zastoupení žen v těchto ústředních správních úřadech. Zpráva mimo jiné upozorňuje také na fakt, že v hlavních médiích v ČR nejsou nastaveny postupy a politiky genderové rovnosti

²¹² V této souvislosti je ve Strategii MŠMT poukázáno i na znevýhodnění mužů v kombinaci se sociálním původem, který má na chlapce silnější vliv než na dívky. Vzdělání funguje jako mechanismus udržující muže z elitních sociálních skupin na horních příčkách společenského žebříčku a muže ze znevýhodněných sociálních skupin u sociálního dna (tzv. bimodální status vzdělávání u chlapců).

²¹³ Blíže viz: <http://eige.europa.eu/sites/default/files/MH3113742ENC-Women-and-Media-Report-EIGE.pdf>

a nejsou řešeny ani dílčí oblasti, které rovnost žen a mužů v médiích podporují (etický kodex, politika rovných příležitostí a podpory diverzity, politiky pro oblast mateřské a rodičovské dovolené, důstojnost zaměstnanců a zaměstnankyň). Na zvýšení povědomí médií a široké veřejnosti o problematice rovnosti žen a mužů v médiích byla zaměřena mezinárodní konference Rady Evropy, která proběhla v červenci 2013 v Amsterdamu. Rada Evropy také doporučila přijetí politik, které by vytvořily vhodné podmínky pro uplatnění genderové rovnosti jako základního principu média, činnosti médií.²¹⁴ Během roku 2013 Oddělení navázalo spolupráci s personálními útvary Českého rozhlasu a České televize. V rámci této spolupráce se zástupkyně České televize zúčastnila mezinárodního workshopu k projektu Optimalizace v listopadu 2013 a také proběhlo jednání k oblastem budoucí spolupráce.

V současné době jsou právě média a jejich sdělení, včetně reklamních, vnímána jako spolutvůrci veřejného mínění, společenských trendů a společenských rolí. Slouží nejen k vytváření osobního postoje občanů a občanek, ale jsou rovněž nástrojem pro socializaci a kanálem pro komunikaci. Stereotypní zobrazování lidského těla v reklamě je předmětem soutěže Sexistické prasátečko,²¹⁵ pořádaná nestátní neziskovou organizací Nesehnutí již od roku 2009. Cílem soutěže je upozornit zadavatele a tvůrce reklamy na to, že tyto reklamy mohou pobuřovat či urážet. Do 5. ročníku soutěže byl v roce 2013 přihlášen rekordní počet 98 příspěvků. Všechny tyto reklamy byly rozřazeny do 3 kategorií – Stereotypy a jazykový sexismus s 35 reklamami, Fragmentace aneb Bez hlavy s 26 reklamami a poslední Objektivizace aneb Ukaž všechno s počtem 37 reklam. Široká veřejnost mohla hlasovat na webových stránkách Markething.cz od 14.11 do 27. 11. 2013. O vítězích rozhodlo celkově přes 2000 hlasů veřejnosti.²¹⁶

12. Role nestátních subjektů, sociálních partnerů, akademické obce a občanské společnosti v prosazování rovných příležitostí žen a mužů

12.1. Nestátní neziskové organizace

Zásadní roli při dosahování rovnosti žen a mužů sehrávají také další subjekty, zejména nestátní neziskové organizace, sociální partneři, akademická obec i obecně občanská společnost.

Na úrovni poradních orgánů vlády v oblasti rovnosti žen a mužů nadále v roce 2013 pokračoval model zahrnutí těchto subjektů do činnosti Rady a jejích výborů a pracovní skupiny.

V roce 2013 byly v Radě, jejích výborech a pracovní skupině zastoupeny následující NNO a profesní sdružení:

- Acorus
- Alternativa 50+
- Aperio
- Asociace mediátorů ČR
- Asociace podnikatelek a manažerek
- Asociace pracovníků intervenčních center
- Asociace pro rovné příležitosti žen a mužů
- Bílý kruh bezpečí

²¹⁴ Blíže

[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec\(2013\)1&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec(2013)1&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383)

²¹⁵ Blíže viz <http://zenskaprava.cz/dlouhodobá-aktivita/sexistické-prasatečko/>

²¹⁶ V první kategorii Stereotypy a jazykový sexismus vyhrála s velkým náskokem reklama firmy Elektrolux s heslem „Štíhlá holka s velkým plnicím otvorem“. Na stříbrné příčce zazářila Strana zelených „Dopřejte si triadvacítku s radostí“ a poslední bronzová medaile zbyla na firmu PSN, která se zabývá pronájmem a prodejem nemovitostí s mottem: „Vždy jsem si přála sex u krbu“. V druhé kategorii s názvem Fragmentace aneb Bez hlavy se na 1. vítěznou příčce umístila firma Gupos 4SC s testovacím videem na umělé trávnické pomoci odhalených ženských řader. Na 2. místě se umístila firma Alumarc, na které 2 ženy s růžovými parukami olizují hliníkovou tyč s citací: „Milujeme hliník“. 3. místo si vybojovala odtahová služba Jan Šumavský, kde vedle sloganu: „Odtáhneme vše i vaši manželku“ ční ženská řadra. Poslední kategorii Objektivizace, aneb ukaž všechno, vyhrála s vůbec nejvyšším počtem bodů Mendelova univerzita se svou sexistickou upoutávkou na Lesnickou a dřevařskou fakultu. V závěsu za ní se na druhém místě umístila firma Zaclony a design se sloganem: „Poslední kapka jde do textilu“ a na třetím místě se umístil pivovar Poutník.

- Britská obchodní komora
- Český svaz žen
- Europodnikatelka 21. století
- Fórum 50 %
- Gender Studies
- Intervenční centrum Praha
- Liga otevřených mužů
- Moravská asociace podnikatelek a manažerek
- Otevřená společnost - ProEquality
- Persefona
- Poradna pro občanství
- proFem
- ROSA
- Síť mateřských center
- Svaz měst a obcí ČR
- Život 90

Role NNO je v činnosti Rady a jejích výborů klíčová zejména z důvodu propojení s reálnými, praktickými problémy, které NNO řeší. Hlas zástupců a zástupkyň NNO tak přináší do činnosti Rady nejen cennou zpětnou vazbu ke stávající oficiální politice, ale i potřebný „hlas zdola“ pro vyvolání změn.

Spolupráci s NNO za účelem podpory rovnosti žen a mužů v roce 2013 nadále navazovaly i jednotlivé resorty.

12.1.1. Sociální partneři

V Radě a jejích výborech jsou zastoupeni i sociální partneři. V roce 2013 v Radě zasedala předsedkyně Výboru Českomoravské konfederace odborových svazů pro rovné příležitosti žen a mužů a zástupce zaměstnavatelů - Rady hospodářské a sociální dohody České republiky. Hlavním přínosem zapojení sociálních partnerů do práce Rady je možnost úzkého propojení agendy rovnosti žen a mužů s primární činností sociálních partnerů, kterými jsou obhajoba práv a zájmů zaměstnanců, a to zejména v oblastech nediskriminačního přístupu k zaměstnancům, k jejich spravedlivému odměňování a v podpoře sladění pracovního a rodinného života.

12.1.2. Akademická obec

V souladu se statutem Rady jsou jejími členy a členkami i zástupci a zástupkyně akademické obce. V roce 2013 byla v Radě zastoupena následující akademická pracoviště: SOÚ AV ČR, v.v.i., Fakulta humanitních studií Karlovy univerzity a Fakulta sociologických studií Masarykovy univerzity. Role akademických pracovišť je v činnosti Rady a jejích výborů nezastupitelná, neboť přináší ukotvení agendy na vědeckých základech, pomáhá otvírat nová témata, propojovat dílčí úkoly a oblasti do logických celků a v poslední řadě přináší i cenné zahraniční zkušenosti.

Členy a členkami Rady jsou také nezávislé odbornice a odborníci Marie Čermáková, Petr Pavlík, Iva Šmídová a Michal Uhl. Zásadním přínosem této skupiny osob v Radě je především hluboká odborná znalost celé oblasti genderové rovnosti a zároveň i procesů veřejné správy, což napomáhá jak při definování strategických oblastí zájmu, tak v konkrétních diskusích v Radě a Výborech, při formulování návrhů opatření a doporučení předkládaných vládě ČR. Představují ideální propojení odborného a praktického pohledu na celou agendu Rady a jejích Výborů.